

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ: ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ Η΄ΑΝΑΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΓΟΥΡΓΑΡΗ ΖΩΗ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΤΖΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΚΟΝΤΟΛΑΙΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΠΑΤΡΑ 2012

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Κρατικό μονοπώλιο: αναγκαιότητα ή αναχρονισμός». Πάνω σε αυτό το ερώτημα βασίζεται η πτυχιακή μας εργασία. Βασιζόμενοι πάνω στις γνώσεις μας σχετικά με την οικονομία αποφασίσαμε και επιλέξαμε να εργαστούμε πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Λαμβάνοντας υπόψιν τις διάφορες πτυχές της οικονομίας θα προσπαθήσουμε μέσα από έρευνα να παρουσιάσουμε τα θετικά και αρνητικά της ύπαρξης των μονοπωλίων.

Στην συνέχεια λοιπόν της εργασίας μας θα προσπαθήσουμε να δείξουμε τις δύο εκ διαμέτρου αντίθετες πτυχές που μπορεί να λάβει το κρατικό μονοπώλιο. Στην μία λοιπόν πλευρά έχουμε την αναγκαιότητα ύπαρξης του κρατικού μονοπωλίου με σκοπό την εξυπηρέτηση αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Στην αντίπερα όχθη όμως συναντάμε τα προβλήματα και της δυσλειτουργίες του κρατικού μηχανισμού λόγω των μονοπωλιακών δομών δημόσιου χαρακτήρα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κυρία Κοντολαίμου Αλεξάνδρα, υπεύθυνη καθηγήτρια της πτυχιακής εργασίας, της οποίας η καθοδήγηση και το ενδιαφέρον έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην πορεία διεξαγωγής και ολοκλήρωσης του συγκεκριμένου έργου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή αυτή εργασία αναφέρεται στο μονοπώλιο, ως μορφή αγοράς. Το μονοπώλιο ορίζεται ως μια επίμονη αγορά - κατάσταση όπου υπάρχει μόνο ένας παροχέας ενός είδους προϊόντος ή υπηρεσίας. Αρχικά θεωρήσαμε σωστό στο πρώτο κεφάλαιο να παρουσιάσουμε αναλυτικά το μονοπώλιο και τα χαρακτηριστικά του και τις μορφές του και εν συνεχεία να περιγράψουμε όλες τις μορφές αγοράς ώστε ο αναγνώστης να έχει ένα μετρο σύγκρισης μεταξύ των τεσσάρων μορφών αγοράς.

Συνεχίζοντας την εργασία μας θα παρουσιάσουμε το δημόσιο μονοπώλιο και την ιστορική του εξέλιξη καθώς την σύγκριση μεταξύ ιδιωτικών και δημοσίων μονοπωλίων και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που παρουσιάζονται κατά την ύπαρξη οποιασδήποτε μορφής μονοπωλίου στην αγορά.

Στην συνέχεια μιλάμε σχετικά με την απελευθέρωση των κρατικών μονοπωλίων και την διαδικασία ιδιωτικοποίησης τους.

Κρίναμε σκόπιμο και αναγκαίο να παρουσιάσουμε παραδείγματα κρατικού μονοπωλίου και να μελετήσουμε το πεδίο εφαρμογής και ενταξής τους στην ελληνική οικονομία.

Στην συνέχεια μιλάμε σχετικά με την απελευθέρωση των κρατικών μονοπωλίων και την διαδικασία ιδιωτικοποίησης τους.

Στο τέλος της εργασίας σας μας έχει τοποθετηθεί το συμπέρασμά μας και τα σχολιά μας σχετικά με το μονοπώλιο ως αποτέλεσμα της μελέτης του υλικού που συγκεντρώσαμε για την παρούσα εργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	ii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iv
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ – ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΟΡΑΣ	2
2.1 Μονοπώλιο – γενικά στοιχεία	2
2.2 Αιτίες δημιουργίας μονοπωλίου	3
2.3. Συμπεριφορά της μονοπωλιακής επιχείρησης	3
2.4 Μορφές μονοπωλίου	4
2.5 Μονοπωλιακή τιμολόγηση	5
2.5.1 τιμολογιακές διακρίσεις μονοπωλίου	6
2.6 Μονοπώλιο και αποδοτικότητα	8
2.7 Δεμένες πωλήσεις	9
2.8 Λοιπές μορφές αγοράς	9
2.8.1 Πλήρης (ή τέλειος) ανταγωνισμός	9
2.8.2 Ολιγοπώλιο - Χαρακτηριστικά της αγοράς του ολιγοπωλίου	11
2.8.3 Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός - Χαρακτηριστικά της αγοράς του μονοπωλιακού ανταγωνισμού	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^Ο ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ	15
3.1 Δημόσιες επιχειρήσεις: μεταξύ κράτους και αγοράς	15
3.2 Τα κρατικά μονοπώλια	17
3.3 Ο Θεσμός της Δημόσιας Επιχείρησης στην Ελλάδα	19
3.4 Σύγκριση ιδιωτικών και κρατικών μονοπωλίων	19
3.5 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κρατικών μονοπωλίων	22
3.6 Το κρατικό μονοπώλιο σήμερα	23
3.7 Προβλήματων των κρατικών μονοπωλιακών επιχειρήσεων στην Ελλάδα	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^Ο: Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΜΟΝΟΠΩΛΙΩΝ	26
4.1 Απελευθέρωση των κρατικών μονοπωλίων	26
4.2 Η απελευθέρωση των αγορών στην Ελλάδα	29
4.2.1. Νομοθετικές πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο	29
4.2.2 Ο προβληματισμός σχετικά με την συνταγματικότητα των ελληνικών αποκρατικοποιήσεων	30
4.3 Ο ρόλος των εθνικών ρυθμιστικών αρχών	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^Ο: ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΗΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	35
5.1 ΟΠΑΠ	35

5.2 Δ.Ε.Η.	42
5.3 ΟΤΕ	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι αγορές μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το πόσες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε αυτές, την σχετική κατανομή των μεγεθών τους, τα χαρακτηριστικά των καταναλωτών, τις ιδιότητες του αγαθού. Επίσης κριτήρια για την διαφοροποίηση των αγορών αποτελούν επίσης οι συνθήκες πληροφόρησης, η τεχνολογία παραγωγής και διανομής, η δομή του κόστους της κάθε επιχείρησης, οι δυνατότητες για έρευνα και καινοτομία, το νομικό πλαίσιο και άλλα. Όμως παρά το ότι κάθε αγορά διαφέρει από κάθε άλλη είναι χρήσιμο να κατατάξουμε τις αγορές σε κάποιες βασικές μορφές, ανάλογα με τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Στην παρούσα εργασία θα μελετήσουμε το μονοπώλιο ως μορφή αγοράς και θα εστιάσουμε στην παρουσίαση του κρατικού μονοπωλίου.

Η ιστορία των Δημόσιων επιχειρήσεων είναι αρκετά μεγάλη. Στην αρχαία Ελλάδα τα ορυχεία ανήκαν στο κράτος. Στην αρχαία Ρώμη Δημόσιες επιχειρήσεις ήταν η ιδιοκτησία του νερού, τα παίγνια και το τσίρκο, και για πρώτη φορά οι επιχειρήσεις πολεμικού και οπλικού εξοπλισμού. Στην αρχαία τέλος Κίνα η δυναστεία των Chin διατηρούσε Δημόσια ιδιοκτησία στον σίδηρο και στο αλάτι.

Μέσα στο πέρασμα των αιώνων η δημόσια ιδιοκτησία επεκτάθηκε σε τομείς όπως ηλεκτρισμό (παραγωγή και διανομή), νερό, συγκοινωνίες, δρόμους, αεροδρόμια και τέλος τηλεπικοινωνίες και εμπορικές και βιομηχανικές δραστηριότητες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της εθνικής παραγωγής και έτσι δημιουργήθηκαν τα κρατικά μονοπώλια.

Στην συνέχεια λοιπόν θα εστιάσουμε στην ύπαρξη των μονοπωλίων και τον τρόπο λειτουργίας τους. Αφού στο πρώτο κεφάλαιο αναφερθούμε στο μονοπώλιο, τα χαρακτηριστικά του και στην τιμολογηση που ακολουθεί, στην συνέχεια του θα δώσουμε λίγα στοιχεία για τις λοιπές μορφές αγοράς.

Στην πορεία της εργασίας μας θα αναφερθούμε ξεχωριστά στα κρατικά και ιδιωτικά μονοπώλια. Επίσης θα παρουσιάσουμε την εξέλιξη των κρατικών μονοπωλίων στην Ελλάδα. Μέσα από την μελέτη της ελληνικής πραγματικότητας θα παρουσιάσουμε ελληνικές επιχειρήσεις που δρουν ως κρατικά μονοπωλία, θα δούμε τον τρόπο λειτουργίας τους και θα αναφερθούμε στα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά τους καθώς και στην διαδικασία ιδιωτικοποίησης/ αποκρατικοποίησής τους κατά τα τελευταία έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ – ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

Οι δύο ακραίες ως προς την ένταση του ανταγωνισμού μορφές αγοράς είναι ο τέλειος ανταγωνισμός και το μονοπώλιο. Στην παρούσα μελέτη εμείς θα ασχοληθούμε με το μονοπώλιο ως μορφής αγοράς και συγκεκριμένα θα παρουσιάσουμε το κρατικό μονοπώλιο. Ενδιάμεσα στις δύο αυτές μορφές αγοράς βρίσκονται όλες οι υπόλοιπες αγορές.

2.1 Μονοπώλιο – γενικά στοιχεία

Οικονομικά, το μονοπώλιο ορίζεται ως μια κατάσταση όπου υπάρχει μόνο ένας παροχέας ενός είδους προϊόντος ή υπηρεσίας. Τα βασικά χαρακτηριστικά και οι προϋποθέσεις για την δημιουργία μονοπωλιακών καταστάσεων είναι: η ύπαρξη μιας μόνο επιχείρησης που παράγει και προσφέρει το προϊόν και η έλλειψη στενών υποκατάστατων του προϊόντος. Η έλλειψη στενών υποκατάστατων είναι απαραίτητη για την έννοια του μονοπωλίου γιατί αν για κάποιο αγαθό υπάρχουν στενά υποκατάστατα και οι καταναλωτές μπορούν εύκολα να στραφούν προς αυτό, η ύπαρξη μια μόνο επιχείρησης δεν έχει πια ουσιαστική σημασία, αφού κατά την κρίση των καταναλωτών υπάρχουν άλλα παρόμοια αγαθά.

Η αγορά ενός προϊόντος μπορεί να χαρακτηριστεί μονοπωλιακή, όταν το προϊόν αυτό παράγεται και προσφέρεται από μια μόνο επιχείρηση. Συνήθως όμως υπάρχουν αρκετά αγαθά που ικανοποιούν εξίσου ή σχεδόν εξίσου καλά την ίδια ανάγκη. Για παράδειγμα, αναπήρας και τα σπέρτα. Εφόσον υπάρχουν αγαθά που μπορεί το ένα να υποκαταστήσει το άλλο στην κατανάλωση, είναι δύσκολο να υπάρξει μονοπώλιο για την ικανοποίηση της σχετικής ανάγκης. Συνεπώς για την ύπαρξη μονοπωλίου απαιτούνται δύο χαρακτηριστικά:

(α) μια μόνο επιχείρηση να παράγει και να προσφέρει το προϊόν και

(β) έλλειψη άλλων προϊόντων που να ικανοποιούν την ίδια ανάγκη εξίσου ικανοποιητικά, δηλαδή έλλειψη στενών υποκατάστατων.

Πιο συγκεκριμένα:

- Ενιαίος πωλητής

Μια ενιαία εταιρία είναι ο μόνος παραγωγός ενός αγαθού ή ο μόνος παροχέας μιας υπηρεσίας. Αυτό προκαλείται συνήθως από μια παρεμποδισμένη είσοδο.

- Κανένα στενό υποκατάστατο

Το προϊόν ή η υπηρεσία είναι μοναδικό στους τρόπους που υπερβαίνουν την ταυτότητα εμπορικών σημάτων, και δεν μπορεί να αντικατασταθεί εύκολα (ένα μονοπώλιο στο ύδωρ από ένα ορισμένο ελατήριο, πωλημένος με ένα ορισμένο εμπορικό σήμα, δεν είναι ένα αληθινό μονοπώλιο κανένας είναι κόκα κόλα, ακόμα κι αν διαφοροποιείται από τον ανταγωνισμό του στη γεύση).

- Καθορισμός τιμών

Σε ένα καθαρό μονοπώλιο μια ενιαία εταιρία ελέγχει το συνολικό ανεφοδιασμό ολόκληρης της βιομηχανίας και είναι σε θέση να ασκήσει έναν σημαντικό βαθμό ελέγχου της τιμής. Στα μονοπώλια υποσυνόλου (παραδείγματος χάριν διαμάντια ή πετρέλαιο αυτή τη στιγμή) μια ενιαία οργάνωση ελέγχει σε μεγάλο βαθμό τον ανεφοδιασμό και ακόμα κι αν περιορίσει την ποσότητα, ή ελέγχει τις τιμές, οι άλλοι προμηθευτές θα είναι ανίκανοι να αποτελέσουν τη διαφορά και να πάρουν τα σημαντικά ποσά μεριδίου αγοράς.

- Παρεμποδισμένη είσοδος

Ο μονοπωλητής δεν έχει κανέναν ανταγωνιστή και ορισμένα εμπόδια κρατούν τους ανταγωνιστές από να μπουν στην αγορά. Ανάλογα με τη μορφή του μονοπωλίου αυτά τα εμπόδια μπορούν να είναι οικονομικά, τεχνολογικός, νομικός (βασικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας σε ορισμένα φάρμακα), ή κάποιου άλλου τύπου εμπόδια που αποτρέπουν εντελώς άλλες εταιρίες από το να μπουν στην αγορά

2.2 Αιτίες δημιουργίας μονοπωλίου

Βασικές αιτίες για τη δημιουργία μονοπωλίου στην παραγωγή ενός προϊόντος είναι οι ακόλουθες:

(i) Η πρώτη ύλη που είναι απαραίτητη για την παραγωγή του προϊόντος βρίσκεται στην κατοχή ενός ατόμου ή μιας επιχείρησης. Για παράδειγμα, η ιδιοκτησία και η εκμετάλλευση μιας ιαματικής πηγής.

(ii) Η αποκλειστική κατοχή από μία επιχείρηση της γνώσης και τεχνολογίας που απαιτείται για την παραγωγή του προϊόντος. Για παράδειγμα, η ανακάλυψη ενός νέου φαρμάκου. Υπάρχουν βεβαίως επιχειρήσεις που παράγουν συγγενή προϊόντα και μπορεί να δημιουργήσουν κάποιο υποκατάστατο.

iii) Το ίδιο το κράτος με νόμο αναλαμβάνει την αποκλειστική παραγωγή και τη διάθεση ενός προϊόντος. Σκοπός σε αυτήν την περίπτωση είναι η εξυπηρέτηση του κοινωνικού συμφέροντος και όχι η μεγιστοποίηση του κέρδους. Παραδείγματα είναι, όπως αναφέραμε παραπάνω, η ΔΕΗ, ο ΟΣΕ.

(iv) Ο θεμιτός ή αθέμιτος ανταγωνισμός των επιχειρήσεων στα πλαίσια της ελεύθερης οικονομίας. Ορισμένες επιχειρήσεις δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον ανταγωνισμό για την κατάκτηση της αγοράς και λόγω ζημιών διακόπτουν την παραγωγή τους. Η σταδιακή μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων και η τελική επικράτηση μόνο της ισχυρότερης, δημιουργεί μονοπώλιο.

2.3. Συμπεριφορά της μονοπωλιακής επιχείρησης

Η μονοπωλιακή επιχείρηση κυριαρχεί στην αγορά του προϊόντος που παράγει, αφού δεν έχει κανέναν ανταγωνισμό και έτσι έχει τη δυνατότητα να προσδιορίζει την τιμή του προϊόντος

της. Η καμπύλη ζήτησης όμως του προϊόντος τη δεσμεύει, γιατί όσο μεγαλύτερη τιμή επιβάλλει στο προϊόν τόσο μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα. Για το λόγο αυτό η μονοπωλιακή επιχείρηση έχει δύο επιλογές: ή να προσδιορίσει την τιμή του προϊόντος και να δει τι ποσότητα παραγωγής είναι διατεθειμένοι να απορροφήσουν οι καταναλωτές στην τιμή αυτή, ή να προσδιορίσει την ποσότητα του προϊόντος που θα παράγει και να δει σε ποια τιμή μπορεί να την απορροφήσουν οι καταναλωτές.

Κριτήριο για να αποφασίσει σε ποια τιμή θα πουλήσει το προϊόν της είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους της, δηλαδή, θα επιβάλλει μια τιμή τέτοια, ώστε η διαφορά μεταξύ της συνολικής προσόδου και του συνολικού κόστους να είναι η μεγαλύτερη δυνατή. Μόλις επιτευχθεί η μεγιστοποίηση, η μονοπωλιακή επιχείρηση βρίσκει τη θέση ισορροπίας, με την έννοια ότι δεν υπάρχει κίνητρο για μεταβολή ούτε της παραγόμενης ποσότητας ούτε της τιμής.

Η συνθήκη ισορροπίας της μονοπωλιακής επιχείρησης είναι η ίδια, όπως και της επιχείρησης στον πλήρη ανταγωνισμό, δηλαδή το κέρδος γίνεται μέγιστο, όταν το οριακό κόστος αυξανόμενο είναι ίσο με την οριακή πρόσοδο. Η διαφορά τους είναι ότι η οριακή πρόσοδος στο μονοπώλιο είναι φθίνουσα, επειδή, καθώς η ποσότητα αυξάνεται, η τιμή μειώνεται, ενώ στον πλήρη ανταγωνισμό είναι σταθερή, αφού σταθερή είναι και η τιμή για την επιχείρηση.

Άλλες ενέργειες στις οποίες μπορεί να προβεί η μονοπωλιακή επιχείρηση για να αυξήσει το κέρδος της είναι η μείωση του κόστους παραγωγής και η αύξηση της ζήτησης για το προϊόν της. Μείωση του κόστους παραγωγής μπορεί να επιτευχθεί με την κατάλληλη οργάνωση της επιχείρησης και την εισαγωγή βελτιωμένης τεχνολογίας στην παραγωγή.

Αύξηση της ζήτησης του προϊόντος που παράγει, επομένως και αύξηση των πωλήσεων μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους, όπως, για παράδειγμα, με τη διαφήμιση. Η διαφήμιση σκοπό έχει να πείσει τα άτομα που δεν καταναλώνουν το προϊόν να γίνουν καταναλωτές του.

2.4 Μορφές μονοπωλίου

Νομικό μονοπώλιο

Ένα μονοπώλιο βασισμένο ρητά να αποτρέψει τον ανταγωνισμό είναι ένα νομικό μονοπώλιο ή αυτοδικαίως μονοπώλιο. Όταν ένα τέτοιο μονοπώλιο χορηγείται σε ένα ιδιωτικό συμβαλλόμενο μέρος, είναι από την κυβέρνηση-χορηγημένο μονοπώλιο, ενώ όταν χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση η ίδια, είναι κυβερνητικό μονοπώλιο ή κρατικό μονοπώλιο. Ένα κυβερνητικό μονοπώλιο μπορεί να υπάρξει σε διαφορετικά επίπεδα κυβέρνησης (π.χ. ακριβώς για τη μια περιοχή ή τοποθεσία) α κρατικό μονοπώλιο χρησιμοποιείται συγκεκριμένα από μια εθνική κυβέρνηση.

Φυσικό μονοπώλιο

Ένα φυσικό μονοπώλιο είναι ένα μονοπώλιο που προκύπτει στις βιομηχανίες όπου οι οικονομίες κλίμακας είναι τόσο μεγάλες που μια ενιαία εταιρία μπορεί να εφοδιάσει την ολόκληρη αγορά χωρίς εξάντληση τους. Σε αυτές τις βιομηχανίες ο ανταγωνισμός θα τείνει να αποβληθεί δεδομένου ότι η μεγαλύτερη (συχνά η πρώτη) εταιρία αναπτύσσει ένα

μονοπώλιο μέσω του πλεονεκτήματος δαπανών της. Σε αυτές τις βιομηχανίες το μονοπώλιο μπορεί να είναι περισσότερο οικονομικά αποδοτικό από τον ανταγωνισμό. Το φυσικό μονοπώλιο προκύπτει όταν υπάρχει μεγάλος όγκος από κύριες δαπάνες σχετικά με μεταβλητές δαπάνες, ο οποίος προκύπτει χαρακτηριστικά μέσα βιομηχανίες δικτύων όπως ηλεκτρική ενέργεια και ύδωρ. Πρέπει να διακριθεί από αποτελέσματα δικτύων, τα οποία λειτουργούν από την πλευρά ζήτησης και δεν έχουν επιπτώσεις στις δαπάνες.

Εάν μια βιομηχανία είναι ένα φυσικό μονοπώλιο μπορεί να αλλάξει κατά τη διάρκεια του χρόνου μέσω της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών. Μια φυσική μονοπωλιακή βιομηχανία μπορεί επίσης να χωριστεί τεχνητά από την κυβέρνηση, αν και (π.χ. φιλελευθεροποίηση ηλεκτρικής ενέργειας, π.χ. Σιδηροδρομική γραμμή) τα αποτελέσματα αναμιγνύονται στην καλύτερη περίπτωση. Συνήγοροι είναι οι ελεύθερες αγορές, όπως τα libertarians, όπου βεβαιώνουν ότι ένα φυσικό μονοπώλιο είναι πρακτικό αδύνατο. Λένε ότι η ιδέα του "φυσικού μονοπωλίου" είναι μόνη θεωρητική αφαίρεση για να δικαιολογήσει την επέκταση του πεδίου της κυβέρνησης, και ότι στην περίπτωση της εθνικοποίησης ή του deprivatization αυτό είναι η ίδια η κυβερνητική επέμβαση που δημιουργεί ένα μονοπώλιο όπου κάποιος δεν υπήρξε πραγματικά.

Τοπικό μονοπώλιο

Τοπικό μονοπώλιο είναι ένα μονοπώλιο μιας αγοράς σε μια ιδιαίτερη περιοχή, συνήθως μια πόλη ή ακόμα και μια μικρότερη τοποθεσία: ο όρος χρησιμοποιείται για να διαφοροποιήσει ένα μονοπώλιο που είναι γεωγραφικά περιορισμένο μέσα σε μια χώρα, δεδομένου ότι η υπόθεση προεπιλογής είναι ότι ένα μονοπώλιο καλύπτει την ολόκληρη βιομηχανία σε μια δεδομένη χώρα. Αυτό μπορεί να περιλάβει τη δυνατότητα να χρεωθεί (ως ένα ορισμένο βαθμό) η μονοπωλιακή τιμολόγηση, παραδείγματος χάριν στην περίπτωση του μόνου αέριο σταθμού σε μια στάση υπολοίπου οδών ταχείας κυκλοφορίας, οποίος θα εξυπηρετήσει ορισμένους αυτοκινητιστές που στερούνται τα καύσιμα για να φθάσουν στον επόμενο σταθμό και πρέπει να πληρώσει οποιοσδήποτε χρεώνεται.

Καταναγκαστικό μονοπώλιο

Ένα καταναγκαστικό μονοπώλιο είναι αυτό που προκύπτει και του οποίου η ύπαρξη διατηρείται ως αποτέλεσμα οποιουδήποτε είδους της δραστηριότητας που παραβιάζει την αρχή του ελεύθερη αγορά και είναι επομένως μονωμένος από τον ανταγωνισμό που ειδάλλως θα ήταν μια πιθανή απειλή στην ανώτερη θέση του. Ο όρος χρησιμοποιείται χαρακτηριστικά από εκείνους που ευνοούν την κεφαλαιοκρατία ελεύθερης οικονομίας.

2.5 Μονοπωλιακή τιμολόγηση

Στα οικονομικά μια επιχείρηση λέγεται πως έχει μονοπωλιακή δύναμη εάν αντιμετωπίζει μια προς τα κάτω κεκλιμένη καμπύλη απαίτησης. Αυτό είναι σε αντίθεση με τον κτήτορα τιμών ο οποίος αντιμετωπίζει μια οριζόντια καμπύλη απαίτησης. Ένας κτήτορας τιμών δεν μπορεί να επιλέξει την τιμή στην οποία πωλούν

Στις περισσότερες πραγματικές αγορές, η πτώση σε ζήτηση που συνδέει με μια αύξηση τιμών οφείλεται εν μέρει στους πελάτες που χάνονται λόγω άλλων πωλητών και εν μέρει στους πελάτες που δεν είναι πλέον πρόθυμοι ή ικανοί να αγοράσουν το προϊόν.

Η ύπαρξη μιας και μόνο επιχείρησης δεν σημαίνει απαραίτητα μια και μόνη τιμή για το προσφερόμενο προϊόν. Είναι δυνατό, το ίδιο προϊόν να πουλιέται σε διαφορετική τιμή, εφόσον υπάρχουν δύο ή περισσότερες αγορές με διαφορετικές ελαστικότητες ζήτησης. Σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να γίνει διάκριση τιμών. Με τον όρο αυτόν αναφερόμαστε σε πρακτικές που οδηγούν κάποιους καταναλωτές να πληρώνουν για μία μονάδα του προϊόντος διαφορετική τιμή από ότι κάποιοι άλλοι. Για διαφοροποιημένα προϊόντα, λέμε ότι υπάρχει διάκριση τιμών αν η διαφορά του περιθωρίου κέρδους διαφέρει ανάμεσα σε καταναλωτές. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα διάκρισης τιμών. Για παράδειγμα διαφορετικές τιμές αεροπορικών εισιτηρίων ανάλογα με την θέση, το πότε αγοράζεται ή από που το εισιτήριο. Διαφορετικές τιμές σε θεάματα ανάλογα με τις κατηγορίες πελατών. Μεγάλες διαφορές τιμών ανάμεσα σε εκδόσεις ενός βιβλίου με μαλακό ή σκληρό εξώφυλλο. Διαφορετική τιμολόγηση μονάδας ηλεκτρικού ρεύματος ή τηλεφωνικών υπηρεσιών ανάλογα με την ώρα της ημέρας. Γενικά αυτή είναι μια διαδεδομένη πρακτική και μπορεί, ειδικότερα να ξεχωρίσουμε ανάλογα με την περίπτωση διαφορετικούς τύπους διάκρισης τιμών.

Η διάκριση τιμών επιτρέπει στον πωλητή να αποσπάσει, μειώνοντας την τιμή, μέρος του πλεονάσματος ενός αγοραστή με χαμηλότερη αξία για το προϊόν, χωρίς να χρειάζεται να μειώσει αναγκαστικά την τιμή για άλλους αγοραστές με υψηλότερη αξία. Επιτρέπει έτσι την αύξηση των κερδών του πωλητή. Όσον αφορά τους αγοραστές, η διάκριση των τιμών επιδρά με διαφορετικό τρόπο: γενικά αυξάνει την τιμή που θα πλήρωναν όσοι έχουν χαμηλή αξία. Έτσι η διάκριση τιμών, μπορεί να αυξάνει την συνολική ευημερία στην αγορά.

Ας σημειώσουμε τέλος, ότι η διάκριση των τιμών σχετίζεται άμεσα με την μη γραμμική τιμολόγηση. Τότε οι καταναλωτές πληρώνουν διαφορετική τιμή ανάλογα με το πόσες μονάδες αγοράζουν. Εκφράσεις αυτής της τιμολογιακής πολιτικής υπάρχουν συχνές. Πολλές φορές ο καταναλωτής πρέπει να πληρώσει ένα πάγιο τέλος πρόσβασης και στην συνέχεια τιμολογείται γραμμικά. Ή μπορεί να υπάρχουν εκπτώσεις ογκού (αγοράζοντας δηλαδή δύο πακέτα από κάποιο προϊόν να πάρεις δώρο ένα τρίτο. Γενικά η μη γραμμική τιμολόγηση μπορεί να πάρει διαφορετες μορφές. Ενίοτε, μπορεί η τιμή μονάδας να αυξάνεται με τον όγκο κατανάλωσης για λόγους κοινωνικής ή περιβαλλοντικής πολιτικής.

2.5.1 Τιμολογιακές Διακρίσεις Μονοπωλίου

Το μονοπώλιο προβαίνει σε τιμολογιακές διακρίσεις μεταξύ καταναλωτών όταν πωλείται ίδιο αγαθό σε διαφορετική τιμή σε διάφορους καταναλωτές
Με τον τρόπο αυτό το μονοπώλιο:

- Τιμολογεί υψηλότερα από το οριακό κόστος
- Ανακτά σταθερά κόστη
- Εισπράττει μέρος του πλεονάσματος καταναλωτή

Η συνάρτηση αθροιστικής ζήτησης μπορεί να νοηθεί ως φθίνουσα ταξινόμηση των ατομικών θελήσεων για πληρωμή των καταναλωτών

Έτσι η κατώτατη τιμή πώλησης προσδιορίζει και ποιοι καταναλωτές εξυπηρετούνται από το μονοπώλιο (όσοι έχουν θέληση πληρωμής άνω της κατώτερης τιμής πώλησης) και ποιοι όχι (όσοι έχουν χαμηλότερη θέληση για πληρωμή)

Προκειμένου το μονοπώλιο να εισπράξει το πλεόνασμα των καταναλωτών, επιδιώκει:

- Να αποκτήσει πληροφορία σχετικά με τη θέληση πληρωμής κάθε καταναλωτή
- Να προσφέρει κατά το δυνατόν εξατομικευμένα πακέτα τιμής και ποσότητας
- Ανάλογα με τους ρυθμιστικούς περιορισμούς να καθορίσει κατηγορίες τιμολογίων ή κατηγορίες καταναλωτών έτσι ώστε να μεγιστοποιήσει το κέρδος του
- Να εισάγει πάγιο τίμημα στα τιμολόγια ενώ το μεταβλητό τίμημα αντανακλά το μεταβλητό κόστος παραγωγής
- Να διαφοροποιήσει την ποιότητα ανάλογα με τη θέληση πληρωμής όταν δεν μπορεί να διαφοροποιήσει τις τιμές
- Να πακετάρει σε ενιαίες προσφορές τα διαφοροποιημένα προϊόντα ή παραλλαγές τους ώστε να ελαχιστοποιήσει τη διασπορά της θέλησης για πληρωμή των καταναλωτών για τις διάφορες παραλλαγές του προϊόντος.

Τιμολογιακή Διάκριση 1^{ου} βαθμού

- Κάθε μονάδα προϊόντος πωλείται σε διαφορετική τιμή η οποία προσδιορίζεται χωριστά για κάθε καταναλωτή
- Το μονοπώλιο απευθύνει μια ατομική προσφορά σε κάθε καταναλωτή που έχει τη μορφή ζεύγους τιμής-ποσότητας
- Κάθε καταναλωτής αποδέχεται την προσφορά αν η οριακή του χρησιμότητα για την ποσότητα του αγαθού υπερβαίνει την τιμή.
- Αν το μονοπώλιο έχει πλήρη πληροφορία (π.χ. μετά από ατομικές διαπραγματεύσεις) σχετικά με τη θέληση πληρωμής κάθε καταναλωτή, τότε μπορεί να προσαρμόσει κατάλληλα το ζεύγος τιμής-ποσότητας για κάθε ένα καταναλωτή ώστε να προσποριστεί το σύνολο του πλεονάσματος καταναλωτή.
- Με τον τρόπο αυτό μεγιστοποιείται το κοινωνικό πλεόνασμα γιατί μεγιστοποιείται η συνολική ποσότητα κατανάλωσης μια που ο καταναλωτής με τη μικρότερη θέληση για πληρωμή που υπερβαίνει το οριακό κόστος καταναλώνει και αυτός πληρώνοντας ακριβώς στο οριακό κόστος παραγωγής.

Τιμολογιακή Διάκριση 2^{ου} βαθμού

•Το μονοπώλιο δεν επιτρέπεται να εξατομικεύει τις προσφορές του αλλά να ανακοινώνει ένα σύνολο από ζεύγη τιμών-ποσοτήτων (τιμολόγια) η επιλογή των οποίων επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια κάθε καταναλωτή. Αντί ζεύγος τιμής ποσότητας, το τιμολόγιο που ανακοινώνεται μπορεί να έχει τη μορφή συνάρτησης τιμής με ποσότητα

Τιμολογιακή Διάκριση 3^{ου} βαθμού

•Στην περίπτωση αυτή το μονοπώλιο κατακερματίζει την αγορά σε διαφορετικές κατηγορίες καταναλωτών και τιμολογεί σε διαφορετική τιμή τους καταναλωτές ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν. Όμως όλοι οι καταναλωτές μιας κατηγορίας πληρώνουν στην ίδια τιμή που αντιστοιχεί στην κατηγορία.

2.6 Μονοπώλιο και αποδοτικότητα

Στην τυποποιημένη οικονομική θεωρία , ένα μονοπώλιο θα πωλήσει μια πιο μικρή ποσότητα αγαθών σε μια υψηλότερη τιμή από ότι οι εταιρίες στην καθαρά ανταγωνιστική αγορά. Κατ' αυτό τον τρόπο το μονοπώλιο θα εξασφαλίσει μονοπωλιακά κέρδη με την ιδιοποίηση μερικών ή όλων των καταναλωτικών πλεόνασμάτων, αν και η υψηλότερη τιμή αποτρέπει μερικούς καταναλωτές από την αγορά, οι περισσότεροι είναι πρόθυμοι να καταβάλουν την υψηλότερη τιμή. Υποθέτοντας ότι οι δαπάνες μένουν οι ίδιες, αυτό δεν οδηγεί σε μια έκβαση που είναι ανεπαρκής. Από την άποψη της αποδοτικότητας του Παρέτου κανένας δεν θα μπορούσε να γίνει καλύτερος με τη μετατόπιση των πόρων χωρίς να καταστήσει κάποιο άλλο χειρότερα. Εντούτοις, συνολικές πτώσεις κοινωνικής ευημερίας έναντιώνονται με τον τέλειο ανταγωνισμό, επειδή μερικοί καταναλωτές πρέπει να επιλέξουν τα δεύτερα καλύτερα προϊόντα.

Επίσης συχνά υποστηρίζεται ότι τα μονοπώλια τείνουν να γίνουν λιγότερο αποδοτικά και καινοτόμα κατά τη διάρκεια του χρόνου, γίνοντας "ικανοποιημένοι γίγαντες", επειδή δεν είναι απαραίτητο να είναι αποδοτικοί ή καινοτόμοι να ανταγωνιστούν στην αγορά. Μερικές φορές αυτή η ίδια η απώλεια αποδοτικότητας μπορεί να αυξήσει την πιθανή αξία ενός αρκετά ανταγωνιστή να υπερνικήσει τα εμπόδια εισόδου αγοράς, ή παρέχεται το κίνητρο για την έρευνα και την επένδυση στις νέες εναλλακτικές λύσεις. Η θεωρία των αγορών υποστηρίζει ότι σε μερικές περιπτώσεις (τα ιδιωτικά) μονοπώλια αναγκάζονται να συμπεριφερθούν σαν να υπήρξε ανταγωνισμός λόγω της διαθεσιμότητας στο μεγαλύτερο χρονικό διάστημα των υποκατάστατων σε άλλες αγορές. Παραδείγματος χάριν, το μονοπώλιο προς το τέλος του δέκατου όγδοου αιώνα στο Ηνωμένο Βασίλειο άξιζε πολύ περισσότερο απ'ό,τι προς το τέλος του δέκατου ένατου αιώνα, λόγω της εισαγωγής των σιδηροδρόμων σαν υποκατάστατο.

Μερικοί υποστηρίζουν ότι μπορεί να είναι καλό να επιτραπεί μια εταιρία να προσπαθήσει να μονοπωλήσει μια αγορά, και πρακτικές όπως η πρακτική ντάμπινγκ μπορεί να ωφελήσει τους καταναλωτές βραχυπρόθεσμα και μόλις η εταιρία γίνει πάρα πολύ μεγάλη, μπορεί έπειτα να εξεταστεί μέσω κανονισμών . (Αυτό είναι μια μάλλον αισιόδοξη άποψη για το πόσο αποτελεσματικά ο κανονισμός μπορεί να αντικαταστήσει για τον ανταγωνισμό.)

2.7 Δεμένες πωλήσεις

Πολλές φορές μια μονοπωλιακή σε ένα προϊόν επιχείρηση παράγει και άλλα προϊόντα, για τα οποία αντιμετωπίζει ανταγωνισμό. Τότε προσπαθεί να εκμεταλλευτεί την μονοπωλιακή της θέση στο ένα προϊόν, για να προωθήσει τις πωλήσεις και των άλλων που παράγει. Ο τρόπος που χρησιμοποιείται για αυτό τον σκοπό, είναι καθαρά εκβιαστικός. Η μονοπωλιακή επιχείρηση βάζει ως προϋπόθεση προσφοράς του μονοπωλιακού της προϊόντος, την αγορά από τους ενδιαφερόμενους και των άλλων προϊόντων της. Με αυτό τον τρόπο η μονοπωλιακή επιχείρηση δένει τις πωλήσεις των άλλων προϊόντων στις πωλήσεις του μονοπωλιακού προϊόντος και έτσι εξασφαλίζει προτεραιότητα στην διάθεση των προϊόντων της.

Πριν από μερικά χρόνια η εταιρεία «Φιξ» ήταν μονοπώλιο στην αγορά της μύρας. Παράλληλα όμως παρήγαγε και άλλα προϊόντα, όπως πορτοκαλάδες και λεμονάδες, τα οποία παράγονταν και από άλλες εταιρείες. Έτσι, η εταιρεία είχε μονοπώλιο στην μύρα και ανταγωνισμό στις πορτοκαλάδες.

Την εποχή εκείνη ήταν δύσκολο σε εστιατόρια, καφεενεία και ταβέρνες έξω από την Αθήνα να βρει κανείς άλλη πορτοκαλάδα εκτός από «Φιξ». Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει, ότι αυτό το φαινόμενο μπορεί να εξηγηθεί από την μικρή παραγωγική δυναμικότητα των άλλων επιχειρήσεων. Επειδή όμως δεν υπάρχει βάση για μια τέτοια υπόθεση, είναι πιο λογικό να υποθέσουμε, ότι η εταιρεία «Φιξ» εξασφάλιζε αγορά για τις πορτοκαλάδες της εκμεταλλευόμενη την μονοπωλιακή της θέση στην αγορά μύρας με την μέθοδο των «δεμένων» πωλήσεων.¹

2.8 Λοιπές μορφές αγοράς

2.8.1 Πλήρης (ή τέλειος) ανταγωνισμός

Η αγορά ενός προϊόντος κρίνεται πλήρως ανταγωνιστική, όταν ισχύουν τα εξής:

α. Υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που παράγουν το προϊόν. Κάθε επιχείρηση είναι πολύ μικρή σε σχέση με την συνολική ζήτηση, και οι ένεργειές της δεν επηρεάζουν την τιμή.

β. Το προϊόν είναι ομοιογενές

γ. Υπάρχει ελευθερία εισόδου και εξόδου των επιχειρήσεων στον συγκεκριμένο κλάδο παραγωγής

Ας δούμε πιο αναλυτικά τη σημασία αυτών των χαρακτηριστικών.

α) Όταν λέμε μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που παράγουν το προϊόν, εννοούμε ότι η κάθε μια επιχείρηση χωριστά δεν μπορεί με τις ενέργειές της να επηρεάσει την τιμή του προϊόντος. Η τιμή του προϊόντος καθορίζεται στην αγορά από τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης και είναι δεδομένη για την επιχείρηση. Ο βασικός λόγος που ισχύει αυτό είναι ότι η

¹ Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία, Έκδοση ΣΤ', Θεόδωρου Α. Γεωργακόπουλου, Εκδόσεις Γ.Μπένου, 2002, www.wikipedia.gr

ποσότητα προϊόντος που παράγει κάθε επιχείρηση είναι ένα ελάχιστο μέρος της συνολικής παραγωγής και προσφοράς όλων των επιχειρήσεων του κλάδου. Επομένως αύξηση ή μείωση της προσφοράς από έναν παραγωγό δεν έχει καμιά ουσιαστική επίδραση στην αγοραία προσφορά του προϊόντος και δεν μεταβάλλει την τιμή του. Επίσης δε συμφέρει τον μεμονωμένο παραγωγό να διαθέτει το προϊόν του σε τιμή διαφορετική από την τιμή που έχει διαμορφωθεί στην αγορά γιατί, αν προσφέρει σε μεγαλύτερη τιμή, οι αγοραστές μπορούν να βρουν το ίδιο προϊόν φτηνότερο στην αγορά, ενώ, αν το προσφέρει σε μικρότερη τιμή, θα μειωθούν τα έσοδά του.

Στον πλήρη ανταγωνισμό για κάθε επιχείρηση χωριστά η τιμή είναι δεδομένη και αυτή που προσδιορίζεται στην αγορά από τις δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης.

β) Το προϊόν που προσφέρεται από όλες τις επιχειρήσεις είναι ομοιογενές. Οι καταναλωτές θεωρούν ότι όλες οι παραγόμενες και προσφερόμενες μονάδες προϊόντος από τις επιχειρήσεις του κλάδου είναι ίδιες.

γ) Είναι ελεύθερη η είσοδος και η έξοδος των επιχειρήσεων στον κλάδο παραγωγής του προϊόντος. Αυτό σημαίνει εξασφάλιση του ανταγωνισμού, μεταβολές στην αγοραία προσφορά και, συνεπώς, στην τιμή του προϊόντος και τα κέρδη των επιχειρήσεων. Όταν ένας κλάδος παραγωγής εμφανίζει μεγάλα κέρδη, τότε και νέες επιχειρήσεις μπορούν να παράγουν το προϊόν, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η αγοραία προσφορά και να μειώνεται η τιμή του. Αντίθετα, όταν σε ένα κλάδο υπάρχουν ζημιές, κάποιες επιχειρήσεις σταματούν την παραγωγή του προϊόντος, με αποτέλεσμα να μειώνεται η προσφορά και να αυξάνεται η τιμή του.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο πλήρης ανταγωνισμός είναι μια μορφή αγοράς που πολύ δύσκολα τη συναντάμε στην πραγματικότητα. Οι συνθήκες παραγωγής και διάθεσης ενός προϊόντος είναι διαφορετικές για κάθε επιχείρηση, όπως επίσης είναι δύσκολο για τον καταναλωτή να μην επηρεαστεί σχετικά με την ομοιογένεια του προϊόντος και από άλλα στοιχεία, για παράδειγμα, από τον τόπο παραγωγής για τα γεωργικά προϊόντα. Η μελέτη του όμως μας επιτρέπει να κατανοήσουμε ευκολότερα διάφορα οικονομικά φαινόμενα, όπως για παράδειγμα τη θεωρία των τιμών. Εξάλλου ο πλήρης ανταγωνισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέτρο σύγκρισης με τις υπάρχουσες συνθήκες μιας πραγματικής αγοράς. Ως αγορά πλήρους ανταγωνισμού μπορούμε να θεωρήσουμε το χρηματιστήριο και ορισμένα αγροτικά προϊόντα, όπως για παράδειγμα σιτάρι, ρύζι, καλαμπόκι

Σκοπός της επιχείρησης πάντα είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους της. Αυτό συμβαίνει με τη μεγιστοποίηση της διαφοράς μεταξύ του συνολικού εσόδου και του συνολικού κόστους. Για την επιχείρηση όμως η τιμή είναι δεδομένη και η ποσότητα που παράγει καθορίζεται από τη συνθήκη ισορροπίας. Επομένως, το κέρδος της επιχείρησης θα αυξηθεί μόνο αν μειώσει το κόστος παραγωγής. Αυτό μπορεί να γίνει με καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, με εξοικονόμηση εργασίας και πρώτων υλών, με βελτίωση της τεχνολογίας δηλαδή με τη χρησιμοποίηση νέων, πιο αποδοτικών μηχανημάτων.

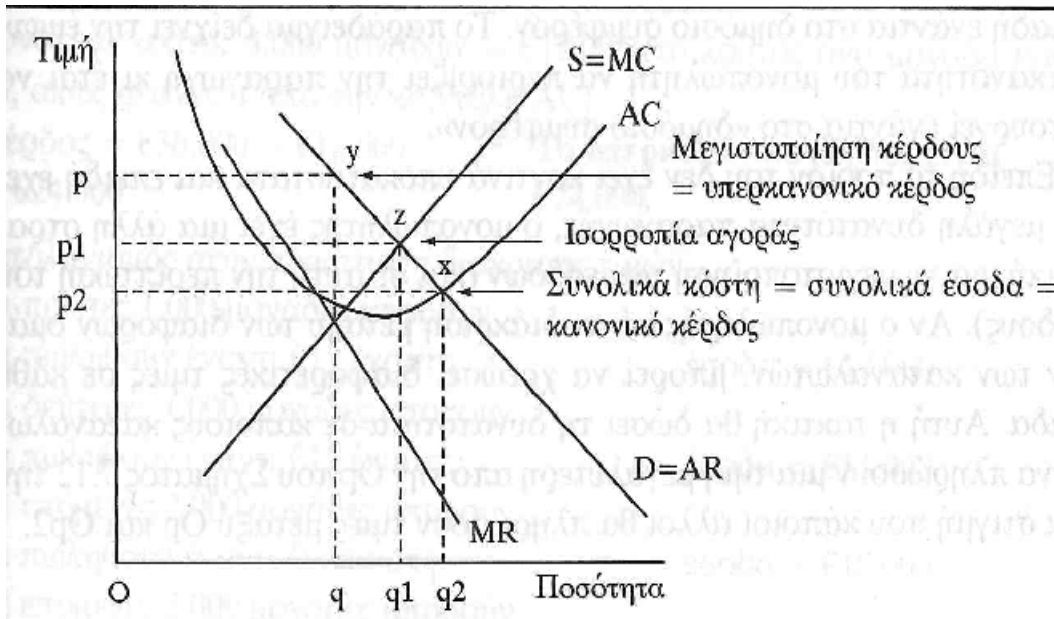
Η διαφήμιση του προϊόντος δε συμφέρει την επιχείρηση, αφού τα προϊόντα όλων των επιχειρήσεων του κλάδου θεωρούνται ομοιογενή.

Βλέπουμε λοιπόν ότι, συγκριτικά με τον τέλει ανταγωνισμό, το μονοπώλιο συνεπάγεται

- υψηλότερη τιμή

- χαμηλότερο προϊόν

Για να καταλάβουμε καλύτερα πως λειτουργούν οι δύο μορφές αγορές παραθέτουμε το παρακάτω διάγραμμα

- Η ποσότητα που θα πωληθεί υπό συνθήκες τέλει ανταγωνισμού είναι Oq_1
- Η τιμή στην οποία θα πωληθεί αυτή η ποσότητα είναι Op_1
- Ο μονοπωλητής μπορεί να περιορίσει την παραγωγή του μέχρι το σημείο όπου $MR=MC$ (σημείο μεγιστοποίησης του κέρδους), ήτοι μέχρι το $Oq \rightarrow$ τιμή = Op
- Ο μονοπωλητής μπορεί, επίσης, να επιλέξει να μη μεγιστοποιήσει το κέρδος αλλά το προϊόν της αγοράς, οπότε :
 1. Μπορεί να παράγει Oq_2 και να χρεώσει τιμή Op_2
 2. Σε αυτήν την τιμή καλύπτει όλα του τα κόστη ($AC=AR$) και βγάζει μόνο κανονικό κέρδος

Το παραπάνω σχήμα δείχνει ότι το μονοπώλιο δεν είναι απαραίτητα «κακό», δηλαδή δεν λειτουργεί ενάντια στο δημόσιο συμφέρον και επίσης δείχνει την έμφυτη ικανότητα του μονοπωλητή να περιορίζει την παραγωγή και έτσι να λειτουργεί ενάντια στο δημόσιο συμφέρον.

2.8.2 Ολιγοπώλιο - Χαρακτηριστικά της αγοράς του ολιγοπωλίου

Όταν υπάρχουν λίγες επιχειρήσεις που παράγουν και προσφέρουν ένα προϊόν, η αγορά ονομάζεται ολιγοπωλιακή. Η κάθε μια από αυτές τις επιχειρήσεις διεκδικεί στην αγορά ένα μερίδιο πωλήσεων για το δικό της προϊόν. Ο μικρός όμως αριθμός τους προσδίδει στην ολιγοπωλιακή αγορά το χαρακτηριστικό της έντονης αλληλεξάρτησης, δηλαδή κάθε ενέργεια μιας επιχείρησης, με σκοπό να επηρεάσει την κατάσταση στην αγορά προς όφελός της, προκαλεί αντιδράσεις εκ μέρους των άλλων επιχειρήσεων, που με τη σειρά τους παρεμβαίνουν στην αγορά με δικές τους αντίστοιχες ενέργειες. Για παράδειγμα, αν μια

επιχείρηση μειώσει την τιμή του προϊόντος της για να προσελκύσει περισσότερους καταναλωτές, τότε και οι άλλες επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να μειώσουν την τιμή για να μη χάσουν τους πελάτες τους. Η διαδικασία αύξησης της πελατείας με συνεχείς μειώσεις των τιμών οδηγεί τις επιχειρήσεις του oligοπωλίου σε ένα "πόλεμο τιμών" μεταξύ τους, που καταλήγει σε βάρος τους και σε όφελος των καταναλωτών. Για να αποτρέψουν αυτόν τον "πόλεμο τιμών", οι επιχειρήσεις σιωπηρά ή με ρητή συμφωνία αποφασίζουν να μην υπάρξει ανταγωνισμός τιμών.

Το προϊόν που παράγουν οι επιχειρήσεις στο oligοπώλιο μπορεί να είναι ομοιογενές ή και διαφοροποιημένο. Η διαφοροποίηση μπορεί να είναι σημαντική, για παράδειγμα στην ποιότητα, είτε ασήμαντη, για παράδειγμα στο χρώμα ή τη συσκευασία.

Παραδείγματα oligοπωλιακής αγοράς είναι: Οι αγορές τσιμέντου και κινητής τηλεφωνίας με προϊόν ομοιογενές. Η αγορά ηλεκτρικών συσκευών (ψυγείων, πλυντηρίων, κουζινών κτλ.) με ορισμένες διαφοροποιήσεις στο προϊόν. Η αγορά αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης με σημαντικές διαφοροποιήσεις στο προϊόν. Επίσης οι αγορές ηλεκτρονικών υπολογιστών, εφημερίδων και περιοδικών, τσιγάρων, απορρυπαντικών, γάλακτος κτλ.

Το χαρακτηριστικό της έντονης αλληλεξάρτησης των επιχειρήσεων στο oligοπώλιο προσδιορίζει και τη συμπεριφορά τους. Σημαντικό ρόλο παίζουν οι μεταξύ τους συμφωνίες για τον προσδιορισμό της τιμής. Συμφωνίες επιπλέον μπορεί να υπάρξουν, για παράδειγμα, για τις περιοχές που κάθε επιχείρηση θα διαθέτει το προϊόν της ή για κοινή στάση προκειμένου να αποτρέψουν την είσοδο μιας νέας επιχείρησης στον κλάδο. Όλες οι συμφωνίες έχουν σκοπό να μειώσουν τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, ώστε να εκμεταλλευτούν την αγορά με τρόπο που να μεγιστοποιούν τα κέρδη τους. Επειδή όμως οι συμφωνίες αυτές οδηγούν πολλές φορές σε ουσιαστική μονοπώληση της αγοράς, το κράτος παρεμβαίνει νομοθετικά απαγορεύοντάς τες, για να προστατεύσει τους καταναλωτές.

Εφόσον ο ανταγωνισμός στην τιμή του προϊόντος δε συμφέρει τις επιχειρήσεις, μεταφέρεται σε άλλα πεδία, όπως π.χ. καινοτομίες στο προϊόν (στην εμφάνιση, στα συστατικά υλικά κτλ.), προσφορές (δώρα, κουπόνια, οικονομικές συσκευασίες κτλ.) και βέβαια διαφήμιση του προϊόντος με όλα τα μέσα και σε μεγάλη έκταση.

Κάθε επιχείρηση του oligοπωλίου επιπλέον έχει κίνητρο να μειώσει το κόστος παραγωγής για να εξασφαλίσει την επιβίωση της, εξαιτίας του ανταγωνισμού και της έντονης αλληλεξάρτησής της από τις άλλες επιχειρήσεις του κλάδου.

Σε πολλές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις του oligοπωλίου συμφωνούν σιωπηρά ο προσδιορισμός της τιμής να γίνεται από μια επιχείρηση, τη λεγόμενη ηγετική επιχείρηση, και οι υπόλοιπες να προσαρμόζουν ανάλογα τις τιμές τους. Η ηγετική επιχείρηση είναι συνήθως η μεγαλύτερη, χωρίς αυτό να είναι υποχρεωτικό. Ηγετική επιχείρηση μπορεί να είναι εκείνη που προβλέπει με επιτυχία τις μεταβολές που επέρχονται στην αγορά και ενεργεί έτσι, ώστε να εξασφαλίζονται ικανοποιητικά κέρδη στο σύνολο των επιχειρήσεων του oligοπωλίου.

Σε κάποιες περιπτώσεις οι oligοπωλιακές επιχειρήσεις μπορούν να λάβουν μορφή καρτέλ. Καρτέλ ονομάζεται η ρητή σύμπραξη (συμφωνία) μεγάλων κυρίως επιχειρήσεων εταιρικής μορφής δραστηριοποιούμενων στον ίδιο κλάδο, δηλαδή ανταγωνιστικών, με σκοπό την αποφυγή του μεταξύ τους ανταγωνισμού δια κοινής διαμόρφωσης ενιαίας τιμής των προσφερομένων υπηρεσιών ή των προϊόντων τους, ή και με πολύ ελάχιστες μεταξύ τους διαφορές τιμών. Ο σχηματισμός καρτέλ είναι παράνομος καθώς το Δίκαιο ανταγωνισμού τον

απαγορεύει. Η δημιουργία "καρτέλ" πολλές φορές προκαλεί την αθέμιτη χειραγώγηση της λεγόμενης "ελεύθερης αγοράς" με επακόλουθο αφενός τη δυσφήμιση του ίδιου του καρτέλ, αφετέρου και τον κίνδυνο, για την προστασία των ασθενέστερων οικονομικών τάξεων, του κρατικού παρεμβατισμού, σε βάρος του καρτέλ, ειδικότερα όταν διαπιστωθεί ευτελής συναγωνισμός, ή ανταγωνισμός. Δεν θα πρέπει όμως να προκαλεί εντύπωση το γεγονός να συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Δηλαδή ο κρατικός παρεμβατισμός να υποχρεώσει μεγάλες ομοειδείς επιχειρήσεις να συμπράξουν σε δημιουργία καρτέλ. Τούτο βεβαίως συμβαίνει συνηθέστερα σε αγορές χωρίς ανταγωνισμό π.χ. σε αγορές ολοκληρωτικών καθεστώτων, ή σε αγορές που βρίσκονται υπό εξαιρετικές καταστάσεις ανάγκης, (π.χ. επιστράτευση, καταστάσεις συμφωρών κ.λπ.)

Γενικά οι συνασπιζόμενες επιχειρήσεις των καρτέλ είναι μεγάλες επιχειρήσεις που δεσμεύονται μεταξύ τους, για κάποιο χρονικό διάστημα, συνηθέστερα μεγαλύτερο της δεκαετίας, με διάφορους όρους δια συμβάσεως, διατηρώντας όμως την αυτοτέλεια και ανεξαρτησία τους. Η δε σύμβαση αυτή προβλέπει πολύ υψηλή ποινική ρήτρα κατά μεγάλο ποσοστό ιδιοκτησίας που καταπίπτει σε βάρος εκείνης της συμβαλλόμενης επιχείρησης που τυχόν δεν θα συμμορφωνόταν ή θα αθετούσε το περιεχόμενο της συμφωνίας. Η συμφωνία αυτή μπορεί ν' αφορά είτε κάποιο καθορισμό ποσότητας παραγωγής μιας εκάστης των συμβαλλομένων ή στον καθορισμό ενιαίας ποιότητας ή ορισμένης ποικιλίας, κ.λπ.

Η ανάλυση της συμπεριφοράς του καρτέλ, βασίζεται στις ακόλουθες υποθέσεις:

- Σε δεδομένο κλάδο υπάρχει ένας αριθμός επιχειρήσεων, οι οποίες παράγουν κάποιο προϊόν, το οποίο βασικά είναι ομοιογενές.
- Μεταξύ των ενεργειών των επιχειρήσεων υπάρχει μεγάλος βαθμός αλληλεξάρτησης.
- Όλες οι επιχειρήσεις του κλάδου προμηθεύονται τους παραγωγικούς συντελεστές σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.
- Οι επιχειρήσεις προβαίνουν στη σύσταση καρτέλ, το οποίο θέτει ως αντικειμενικό σκοπό την, μέσω ενιαίας πολιτικής, μεγιστοποίηση των συνολικών κερδών του κλάδου.

Το πρόβλημα του καρτέλ συνίσταται στον προσδιορισμό της ενιαίας τιμής στην οποία μεγιστοποιούνται τα κέρδη του κλάδου, καθώς και στην κατανομή της συνολικής αγοράς μεταξύ των μελών του.

Η συμφωνία των μελών για ενιαία πολιτική, δίνει στο καρτέλ μονοπωλιακή δύναμη. Έτσι, στο καρτέλ, η τιμή του προϊόντος στην αγορά θα είναι μεγαλύτερη από αυτή που θα ήταν σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού και η συνολικά προσφερόμενη ποσότητα θα είναι μικρότερη.

2.8.3 Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός

Μια αγορά ονομάζεται αγορά μονοπωλιακού ανταγωνισμού, όταν συνδυάζει τα εξής δύο χαρακτηριστικά: (i) Υπάρχουν τόσες πολλές επιχειρήσεις που παράγουν και προσφέρουν το προϊόν, ώστε κάθε επιχείρηση μπορεί να παίρνει αποφάσεις, χωρίς να λαμβάνει υπόψη της τις πιθανές αντιδράσεις των άλλων, δηλαδή λείπει το στοιχείο της αλληλεξάρτησης. (ii) Το προϊόν κάθε επιχείρησης είναι σχετικά διαφοροποιημένο από τα προϊόντα των άλλων

επιχειρήσεων. Η διαφοροποίηση μπορεί να είναι σημαντική, ασήμαντη ή και φανταστική και μπορεί να αφορά την ποιότητα του προϊόντος, το σχήμα, τη συσκευασία, το χρώμα, τη φέρμα κτλ.

Το πρώτο χαρακτηριστικό, η ύπαρξη δηλαδή πολλών επιχειρήσεων, κάνει αδύνατη την κρυφή ή φανερή συμφωνία μεταξύ τους, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην αγορά του ολιγοπωλίου, όπου οι συμφωνίες είναι συνηθισμένες. Το δεύτερο χαρακτηριστικό, δηλαδή η διαφοροποίηση του προϊόντος, επιτρέπει σε κάθε επιχείρηση να προσδιορίζει διαφορετική τιμή για το προϊόν της. Αυτός είναι ο λόγος που υπάρχουν πολλές διαφορετικές τιμές, για παράδειγμα, στα είδη ένδυσης και υπόδησης. Εκτός όμως από τον ανταγωνισμό στις τιμές, επιτρέπει τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων με την προβολή των διαφορετικών στοιχείων του προϊόντος.

Η μορφή λοιπόν αυτή αγοράς έχει ένα στοιχείο ανταγωνισμού (πολλές επιχειρήσεις) και ένα στοιχείο μονοπωλίου (διαφοροποίηση του προϊόντος), γι' αυτό ονομάζεται μονοπωλιακός ανταγωνισμός.

Παράδειγμα τέτοιων αγορών είναι τα καταστήματα που πουλάνε ενδύματα, τα πρατήρια βενζίνης, τα κουρεία και κομμωτήρια, τα φροντιστήρια, τα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια κτλ.

Σκοπός της επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους της. Η συνθήκη μεγιστοποίησης του κέρδους είναι πάλι η εξίσωση του οριακού κόστους, όταν είναι αυξανόμενο, με το οριακό έσοδο, που είναι φθίνουσα, αφού η τιμή δεν είναι σταθερή για την επιχείρηση.

Οι ενέργειες που μπορεί να κάνει η επιχείρηση για να έχει μεγαλύτερο κέρδος είναι για: α) αύξηση των εσόδων της με την ανάπτυξη των πωλήσεων, που μπορεί να επιτευχθεί με τη διαφήμιση των προϊόντων της και β) μείωση του κόστους παραγωγής.²

² Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία, Έκδοση ΣΤ', Θεόδωρου Α. Γεωργακόπουλου, Εκδόσεις Γ.Μπένου, 2002, www.wikipedia.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^Ο ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ

3.1 Δημόσιες επιχειρήσεις: μεταξύ κράτους και αγοράς

Δημόσια επιχείρηση είναι εκείνη για την οποία νόμος, είτε ιδρυτικός της, είτε άλλος ή κανονιστική πράξη βάση νόμου προβλέπει ότι λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος και είναι οργανωμένη σε νομικό πρόσωπο επί του οποίου το Κράτος ασκεί ποφασιστική επιρροή. Η συνταγματική θεμελίωση της ίδρυσης, με νόμο, δημόσιας επιχείρησης βρίσκεται στις διατάξεις του αρ. 106 παρ. 3 κατά τις οποίες είναι δυνατό να κρατικοποιηθούν ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες “έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο”.

Το πρώτο πρόβλημα που τέθηκε με την ίδρυση των δημοσίων επιχειρήσεων από άποψη δικαίου του ανταγωνισμού ήταν κατά πόσο ήταν επιτρεπτή η είσοδος δημοσίων φορέων στην αγορά. Με γνώμονα όμως την γενική και αφηρημένη έννοια της ανάγκης παρέμβασης για λόγους δημοσίου συμφέροντος περάσαμε από την απόλυτη απαγόρευση της συμμετοχής των δημοσίων νομικών προσώπων στον ανταγωνισμό του ιδιωτικού τομέα, στο επιτρεπτό της κρατικής παρέμβασης στην αγορά, υπό τον όρο βέβαια του σεβασμού των κανόνων του ανταγωνισμού.

Στο σύστημα της ανοικτής οικονομίας της αγοράς που κατοχυρώνει το Σύνταγμα, το κράτος και οι φορείς της δημόσιας εξουσίας μπορούν να αναπτύσσουν για την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος και την προάσπιση της εθνικής οικονομίας, οικονομικές δραστηριότητες ακόμη και ανταγωνιστικές των ιδιωτών. Αυτοί οι σκοποί γενικότερου συμφέροντος μπορεί να συνδέονται με την παροχή υπηρεσιών στο κοινό, με την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και γενικά την οικονομική ανάπτυξη. Βέβαια το γενικό συμφέρον δεν μπορεί να δικαιολογήσει οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα των φορέων δημόσιας εξουσίας που αποβλέπει στην επίτευξη κέρδους. Η ανάπτυξη κερδοσκοπικής δραστηριότητας από το κράτος και τα άλλα ΝΠΔΔ είναι ασυμβίβαστη με το σκοπό ενός φιλελεύθερου καπιταλιστικού κράτους. Οι δημόσιες επιχειρήσεις λειτουργούν με κριτήρια επιδιώξεως οικονομικού αποτελέσματος, όχι όμως με την έννοια της κερδοσκοπίας, αλλά με αυτήν την δημιουργία των απαραίτητων οικονομικών δυνατοτήτων για την επίτευξη των στόχων τους. Επιπλέον, το γενικό συμφέρον δικαιολογεί την οικονομική δραστηριότητα των φορέων δημόσιας εξουσίας μόνο όταν η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία αδυνατεί απόλυτα ή δεν μπορεί να εκπληρώσει εξίσου καλά και ορθολογικά ορισμένα δημόσια καθήκοντα. Επομένως, το επιτρεπτό και η έκταση της οικονομικής δραστηριότητας των φορέων δημόσιας εξουσίας κρίνονται σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας αυτής.

Βασικά δείγματα της ιδιωτικής διαχείρισης των δημοσίων επιχειρήσεων αποτελούν η νομική προσωπικότητα ιδιωτικού δικαίου (ως επί το πλείστον ανώνυμης εταιρίας) και, κατά συνέπεια, η εφαρμογή επ’ αυτών του δικαίου των εταιριών. Ωστόσο, μόνη η επιλογή του νομοθέτη να ιδρύσει μια δημόσια επιχείρηση υιοθετώντας μορφές και ρυθμίσεις του ιδιωτικού δικαίου, δεν επαρκεί για να εξισώσει νομοθετικά και λειτουργικά τις δημόσιες με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα καθορίζουν την βιομηχανική και εμπορική τους στρατηγική εντός των ορίων της σχετικής νομοθεσίας και με βάση την αρχή της αποδοτικότητας. Αντίθετα, οι δημόσιες επιχειρήσεις βρίσκονται εξ ορισμού στο μεταίχμιο μεταξύ κράτους και αγοράς και αντιμετωπίζονται με δύο λογικές, άλλες φορές

συγκλίνουσες, άλλες φορές αντικρουόμενες: αφενός την λογική της επιχείρησης που αποσκοπεί πρωτίστως στην ιδιωτική αποδοτικότητα και αφετέρου την λογική του κράτους που αποσκοπεί στην μεγιστοποίηση της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Οι δύο αυτές προσεγγίσεις βρίσκονται στην καρδιά του σημερινού οικονομικού συστήματος όπου η αγορά συνιστά τον βασικό μηχανισμό κατανομής και διαχείρισης πόρων, και το Κράτος παρεμβαίνει ποικιλοτρόπως προκειμένου να συμφιλιώσει την αγορά με το δημόσιο συμφέρον.

Επιπρόσθετα, η άσκηση δημόσιας επιχειρηματικότητας υπόκειται σε ορισμένες κοινές αρχές τις οποίες δεν είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα και ειδικότερα:

- α) στην αρχή της συνέχειας, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται η διακοπή της λειτουργίας τους,
- β) στην αρχή της καθολικότητας που επιτάσσει την παροχή των σχετικών αγαθών ή υπηρεσιών σε κάθε χρήστη
- γ) στην αρχή της ισότητας, σύμφωνα με την οποία δεν πρέπει να προβαίνουν σε αυθαίρετες διακρίσεις μεταξύ των διοικούμενων και,
- δ) στην αρχή της οικονομικότητας, σύμφωνα με την οποία τα αγαθά και οι υπηρεσίες πρέπει να παρέχονται με το μικρότερο οικονομικό κόστος, ενόψει του επιδιωκόμενου δημόσιου συμφέροντος

Εκ των πραγμάτων, οι δραστηριότητες των δημοσίων επιχειρήσεων που έχουν ως στόχο την επιδίωξη σκοπών δημοσίου συμφέροντος, υφίστανται πολλές κρατικές παρεμβάσεις με βασικό μέλημα την διασφάλιση της λειτουργίας τους, οι οποίες και οδήγησαν στη δημιουργία οικονομικών σχέσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα μεταξύ αυτών των επιχειρήσεων και του Κράτους. Έγινε λοιπόν πολύ σύντομα αντιληπτό ότι οι δημόσιοι επιχειρηματικοί φορείς είναι πολύ πιο πιθανό να θίγουν τον ανταγωνισμό από τους αντίστοιχους ιδιωτικούς, λόγω των ποικίλων προνομίων τους και κυρίως λόγω της μονοπωλιακής τους θέσης. Το πρόβλημα μετατέθηκε από το αν στο πώς της δημόσιας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, και συγκεκριμένα τον τρόπο άσκησης της σε σχέση με τους συνταγματικούς κανόνες και τα ατομικά δικαιώματα και η εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στις δημόσιες επιχειρήσεις κρίθηκε αναγκαίο να συμπληρωθεί με την απαγόρευση πρακτικών που νοθεύουν τον ανταγωνισμό και την επιβολή καθεστώτος αυξημένης διαφάνειας στις οικονομικές τους σχέσεις. Θεμελιώδης στάθηκε και η επίδραση του κοινοτικού δικαίου το οποίο από πολύ νωρίς επεσήμανε ότι η εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος από τις δημόσιες επιχειρήσεις δεν συνεπάγεται την αυτόματη αναγωγή τους σε προνομιούχους οικονομικούς παράγοντες.

Από άποψη κοινοτικού δικαίου, η δυνατότητα ανταγωνισμού μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων φορέων επιχειρηματικού ή βιομηχανικού χαρακτήρα θεμελιώθηκε στο αρ. Συνθήκη το οποίο εισάγει την ουδετερότητα της Κοινότητας απέναντι στην οικονομική πολιτική των κρατών μελών και ειδικότερα, στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιχειρήσεών τους.

Εφόσον λοιπόν τα κράτη μέλη διατηρούν την αποκλειστική αρμοδιότητα να καθορίζουν το καθεστώς ιδιοκτησίας, είναι επίσης ελεύθερα να διαμορφώνουν τα αμοιβαία όρια του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα της οικονομίας και να προχωρούν στην ίδρυση δημοσίων επιχειρήσεων. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μπορούν να παραβιάζουν τις βασικές αρχές της κοινής αγοράς, ιδίως στους τομείς των θεμελιωδών ελευθεριών της Συνθήκης, και της προστασίας του ανταγωνισμού. Για τον λόγο αυτό η Συνθήκη περιλαμβάνει ειδική πρόβλεψη

για τον σεβασμό των διατάξεων της από τα κράτη μέλη σε σχέση με τις δημόσιες και τις προσομοιάζουσες σε αυτές επιχειρήσεις τους στο αρ. 86.

Με το αρ. 86 παρ1 ΣυνθΕΚ επιβάλλεται στα κράτη μέλη η υποχρέωση εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, και ιδιαιτέρως των κανόνων του ανταγωνισμού, στις σχέσεις τους με τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα και απαγορεύεται η διαφοροποιημένη μεταχείριση τους.

Σύμφωνα με την παρ 2 του ίδιου άρθρου η μη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου επιτρέπεται κατ' εξαίρεση από ορισμένες επιχειρήσεις στο μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής τους και εφόσον η ανάπτυξη των συναλλαγών δεν επηρεάζεται σε βαθμό αντίθετο προς το συμφέρον της Κοινότητας.

Η ΣυνθΕΚ αντιλαμβάνεται την επιχείρηση υπό την λειτουργική της έννοια: επιχείρηση αποτελεί κάθε φορέας που ασκεί εμπορική ή άλλη οικονομική δραστηριότητα (δηλαδή δραστηριότητα προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά), ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος του και του τρόπου χρηματοδότησής του. Η άσκηση λοιπόν οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο για τον για τον χαρακτηρισμό ενός φορέα ως επιχείρησης.

Έχει κριθεί ότι δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα και, άρα, εξαιρούνται από την έννοια της επιχείρησης και την υποχρέωση εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού: α) οργανισμοί που ασκούν αμιγώς κυριαρχικές δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα με την άσκηση κρατικής εξουσίας όπως πχ ο έλεγχος και αστυνόμευση του εναέριου χώρου ή η επιτήρηση της θαλάσσιας ρύπανσης

β) μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, επιφορτισμένοι με κοινωνικό έργο, χωρίς βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα, όπως φορείς εθνικής εκπαίδευσης, φορείς που διαχειρίζονται υποχρεωτικά σύστημα κοινωνικής ασφάλισης χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό και στην βάση της αρχής της αλληλεγγύης, κλαδικά ταμεία συντάξεων, πολιτικά κόμματα, επιστημονικές, φιλανθρωπικές και ανθρωπιστικές ενώσεις κλπ.

Κρίθηκε όμως ότι ασκεί οικονομική δραστηριότητα και αποτελεί επιχείρηση ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που διαχειρίζεται προαιρετικό σύστημα ασφάλισης σύμφωνα με την αρχή της κεφαλαιοποίησης, προσομοιάζοντας σε ιδιωτική ασφαλιστική εταιρία.

Ως δημόσια επιχείρηση θεωρείται ειδικότερα κάθε επιχείρηση επί της οποίας οι αρχές μπορούν να ασκούν άμεσα ή έμμεσα καθοριστική επιρροή λόγω κυριότητας ή χρηματοοικονομικής συμμετοχής τους σε αυτήν ή βάσει των κανόνων που την διέπουν.

Σύμφωνα με την οδηγία 80/72384 όπως αυτή τροποποιήθηκε με την οδηγία 2000/5285 η άσκηση αποφασιστικής επιρροής στην επιχείρηση τεκμαίρεται όταν, άμεσα ή έμμεσα, οι αρχές

α) διαθέτουν την πλειοψηφία του εγγεγραμμένου κεφαλαίου της επιχείρησης ή β) ελέγχουν την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου που συνδέονται με μερίδια που έχει εκδώσει η επιχείρηση ή

γ) μπορούν να διορίζουν περισσότερα από τα μισά μέλη του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού συμβουλίου.³

³ Εισαγωγή στην Δημόσια Οικονομική, Β' Έκδοση, Θεόδωρου Α. Γεωργακόπουλου, Εκδόσεις Ευγ. Μπενου, 1997

3.2 Τα κρατικά μονοπώλια

Στις σύγχρονες οικονομίες του καπιταλιστικού κόσμου υπάρχουν πολλές μονοπωλιακές επιχειρήσεις, που η τιμολογιακή τους πολιτική, ελέγχεται από την κυβέρνηση. Φυσικά, στις περιπτώσεις αυτές, η μονοπωλιακή επιχείρηση δεν μπορεί να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της. Ο έλεγχος των τιμών από το κράτος έχει ακριβώς τον σκοπό να περιορίσει τα κέρδη της επιχείρησης και να αυξήσει την κατανάλωση του προϊόντος από το κοινό. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, η μονοπωλιακή επιχείρηση πρέπει να απολαμβάνει ένα ποσοστό κέρδους αρκετά υψηλό, ώστε να την συμφέρει να συνεχίζει την παραγωγή του προϊόντος.

Στην Ελλάδα πιο συνηθισμένη είναι η περίπτωση των κρατικών μονοπωλίων, δηλαδή μονοπωλιακών επιχειρήσεων που αποτελούν περιουσία του Δημοσίου. Τέτοιες επιχειρήσεις είναι τα Ελληνικά Ταχυδρομεία, η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού καθώς και ο ΟΠΑΠ, στην οποία επιχείρηση θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά και παρακάτω. Η τιμολογιακή πολιτική των κρατικών μονοπωλίων εξαρτάται από την φύση του προϊόντος και από τον αντικειμενικό σκοπό της επιχείρησης. Π.χ. η τιμή αποστολής ταχυδρομικών επιστολών είναι αρκετά χαμηλή, ώστε κάθε ελληνας να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του ταχυδρομείου. Είναι πιθανό, ότι τα Ελληνικά Ταχυδρομεία έχουν ζημιές, τις οποίες καλύπτει ο κρατικός προϋπολογισμός. Αντίθετα, η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος είναι αρκετά είναι αρκετά μεγάλη, γιατί ο σκοπός της ΔΕΗ είναι βέβαια η κάλυψη των αναγκών του κοινού, αλλά ταυτόχρονα και η αποφυγή σπατάλης ρεύματος, επειδή η πρώτη ύλη παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος βρίσκεται σε στενότητα και εισάγεται, μειώνοντας έτσι το συναλλαγματικό απόθεμα που είναι περιορισμένο.

Είναι φανερό, ότι η εξαφάνιση του κινήτρου της μεγιστοποίησης του κέρδους αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί το κρατικό μονοπώλιο από το κοινό μονοπώλιο. Πολύ συχνά παρουσιάζεται η άποψη, ότι τα κρατικά μονοπώλια έχουν πολύ μεγαλύτερο κόστος παραγωγής από τις αντίστοιχες ιδιωτικές επιχειρήσεις, γιατί δεν προσπαθούν επίμονα να μειώσουν το κόστος, ακριβώς επειδή δεν ενδιαφέρονται για μεγιστοποίηση του κέρδους. Αυτή η άποψη μπορεί να είναι σωστή. Από αυτό όμως δεν μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, όπως συχνά – και κακώς – γίνεται ότι η μεγιστοποίηση του κέρδους είναι απαραίτητη ή και ικανή προϋπόθεση για την μείωση του κόστους. Είναι δυνατό, το κόστος να μειωθεί από μια έμπειρη και ευσυνείδητη διοίκηση του κρατικού μονοπωλίου, ανεξάρτητα από την επιδίωξη ή όχι κερδών.

Όπως τα ιδιωτικά, έτσι και τα κρατικά μονοπώλια κάνουν διαφορισμό τιμών. Το κίνητρο όμως δεν είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους, αλλά κάποιος άλλος αντικειμενικός σκοπός. Είναι γνωστό, ότι η ΔΕΗ έχει δύο τιμές για το ρεύμα καταναλωτικής χρήσεως, την ημερήσια και την νυχτερινή. Η νυχτερινή τιμή είναι αρκετά πιο χαμηλή από την ημερήσια. Σκοπός του διαφορισμού της τιμής στην περίπτωση αυτή είναι να μειώσει την κατανάλωση του ρεύματος κατά την διάρκεια της ημέρας και να την αυξήσει κατά την διάρκεια της νύχτας, γιατί έτσι το κόστος⁴ της συνολικής παραγωγής είναι χαμηλότερο. Γίνεται επίσης διαφορισμός τιμής ανάμεσα σε καταναλωτικό και βιμηχανικό ρεύμα, που ο αναγνώστης μπορεί μόνος του να αναλύσει.

⁴ Εισαγωγή στην Δημόσια Οικονομική, Β' Έκδοση, Θεόδωρου Α.Γεωργακόπουλου, Εκδόσεις Ευγ. Μπενου, 1997

3.3 Ο Θεσμός της Δημόσιας Επιχείρησης στην Ελλάδα

Ο θεσμός της δημόσιας επιχείρησης – κρατικού μονοπώλιου είχε σχετικά περιορισμένη εφαρμογή τόσο στην χώρα μας όσο και διεθνώς πριν από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Η πρώτη ουσιαστική ανάληψη δραστηριότητας από το κράτος στην Ελλάδα έγινε το 1914 με την απόκτηση του σιδηροδρομικού δικτύου Πειραιά – αθηνών - Θεσσαλονίκης. Σημαντική ανάπτυξη του θεσμού του κρατικού μονοπωλίου είχαμε την δεκαετία του 1920 ,όταν το κράτος ανέλαβε όλους του σιδηροδρόμους.

Η εθνικοποίηση συνεχίστηκε με πιο έντονους ρυθμούς στην μεταπολεμική περίοδο. Το 1949 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος, ενώ το επόμενο έτος ιδρύθηκε και η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού και το 1952 ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Φωταερίου. Το 1954 ιδρύθηκε ο οργανισμός Χρηματοδοτήσεως Οικονομικής Αναπτύξεως και το 1959 ο Οργανισμός Βιομηχανικής Αναπτύξεως. Στην δεκαετία του 1950 ιδρύθηκαν επίσης ο Αυτόνομος Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας , ο Εθνικός Οργανισμός Καπνού, τα Κεντρικά και τοπικά Ταμεία Γεωργίας και Δασών, ο ελληνικός Οργανισμός Ελληνικής Χειροτεχνίας ο οποίος συγχωνεύτηκε με το κέντρο Βιομηχανικής ανάπτυξης το 1969 για να αποτελέσουν τον Ελληνικό Οργανισμό Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων που υπάρχει σήμερα.

Ιδιαίτερα σημαντική ανάπτυξη είχε ο θεσμός και κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1970 όταν ιδρύθηκαν οι επιχειρήσεις των Ηλεκτρικών Σιδηροδρόμων Αθηνών – Πειραιώς, η Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας Οικισμού και Στέγασης, το Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών , ο Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών ,η Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου κ.α

Αποτέλεσμα της πιο πάνω έντονης τάσης εθνικοποιήσεων ήταν να εξαπλωθεί ιδιαίτερα ο θεσμός της Δημόσιας Επιχείρησης στην χώρα μας καθώς και του κρατικού μονοπωλίου και να κατέχει ιδιαίτερα σημαντική θέση στην οικονομία.

Εκτιμάται πως οι βασικές δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί που ελέγχει το κράτος ξεπερνούν τις 60 και οι δευτερογενείς επιχειρήσεις ξεπερνούν τις 30.

3.4 Σύγκριση ιδιωτικών και κρατικών μονοπωλίων

Δημόσια μονοπωλιακή επιχείρηση είναι εκείνη για την οποία νόμος, είτε ιδρυτικός της, είτε άλλος ή κανονιστική πράξη βάση νόμου προβλέπει ότι λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος και είναι οργανωμένη σε νομικό πρόσωπο επί του οποίου το Κράτος ασκεί.

Η κυριαρχική διοίκηση διακρίνεται από την συναλλακτική διοίκηση, η οποία υπάγεται στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου και εξασφαλίζει στους διοικητικούς φορείς τα αναγκαία μέσα για την κάλυψη των λειτουργικών τους δαπανών. Η συναλλακτική διοικητική δράση προϋποθέτει την πραγματική συμμετοχή της δημόσιας διοίκησης στην ανταγωνιστική οικονομία με στόχο την επιδίωξη κέρδους ή την διασφάλιση των αναγκών για την λειτουργία της αγαθών ή υπηρεσιών μέσω πχ. συνάψεως συμβάσεων αγοραπωλησίας, μίσθωσης έργου ή εργασίας.

Η συνταγματική θεμελίωση της ίδρυσης, με νόμο, δημόσιας επιχείρησης βρίσκεται στις διατάξεις του αρ. 106 παρ. 3 Σ κατά τις οποίες είναι δυνατό να δημοσιοποιηθούν ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες “έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση

των πηγών του εθνικού πλούτου ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο”.

Το πρώτο πρόβλημα που τέθηκε με την ίδρυση των δημοσίων επιχειρήσεων από άποψη δικαίου του ανταγωνισμού ήταν κατά πόσο ήταν επιτρεπτή η είσοδος δημοσίων φορέων στην αγορά. Με γνώμονα όμως την γενική και αφηρημένη έννοια της ανάγκης παρέμβασης για λόγους δημοσίου συμφέροντος περάσαμε από την απόλυτη απαγόρευση της συμμετοχής των δημοσίων νομικών προσώπων στον ανταγωνισμό του ιδιωτικού τομέα, στο επιτρεπτό της κρατικής παρέμβασης στην αγορά, υπό τον όρο βέβαια του σεβασμού των κανόνων του ανταγωνισμού.

Στο σύστημα της ανοικτής οικονομίας της αγοράς που κατοχυρώνει το Σύνταγμα, το κράτος και οι φορείς της δημόσιας εξουσίας μπορούν να αναπτύσσουν για την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος και την προάσπιση της εθνικής οικονομίας, οικονομικές δραστηριότητες ακόμη και ανταγωνιστικές των ιδιωτών. Αυτοί οι σκοποί γενικότερου συμφέροντος μπορεί να συνδέονται με την παροχή υπηρεσιών στο κοινό, με την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και γενικά την οικονομική ανάπτυξη.

Βέβαια το γενικό συμφέρον δεν μπορεί να δικαιολογήσει οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα των φορέων δημόσιας εξουσίας που αποβλέπει στην επίτευξη κέρδους. Η ανάπτυξη κερδοσκοπικής δραστηριότητας από το κράτος και τα άλλα ΝΠΔΔ είναι ασυμβίβαστη με το σκοπό ενός φιλελεύθερου καπιταλιστικού κράτους. Οι δημόσιες επιχειρήσεις λειτουργούν με κριτήρια επιδιώξεως οικονομικού αποτελέσματος, όχι όμως με την έννοια της κερδοσκοπίας, αλλά με αυτήν δεσμεύεται οποιοσδήποτε ανταγωνίζεται σε επίπεδο ισότιμης τάξεως όπου το καταναλωτικό κοινό μπορεί να επιλέξει ελεύθερα μεταξύ των παροχών. Αυτή τη φύση της ανταγωνιστικής σχέσεως δεν μεταβάλλει η ιδιορρυθμία των δημοσίων φορέων οικονομικής δραστηριότητας ως φορέων εξουσίας και υποκειμένων του ανταγωνισμού”

Επιπλέον, το γενικό συμφέρον δικαιολογεί την οικονομική δραστηριότητα των φορέων δημόσιας εξουσίας μόνο όταν η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία αδυνατεί απόλυτα ή δεν μπορεί να εκπληρώσει εξίσου καλά και ορθολογικά ορισμένα δημόσια καθήκοντα. Επομένως, το επιτρεπτό και η έκταση της οικονομικής δραστηριότητας των φορέων δημόσιας εξουσίας κρίνονται σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας αυτής.

Βασικά δείγματα της ιδιωτικής διαχείρισης των δημοσίων επιχειρήσεων αποτελούν η νομική προσωπικότητα ιδιωτικού δικαίου(ως επί το πλείστον ανώνυμης εταιρίας) και, κατά συνέπεια, η εφαρμογή επ’ αυτών του δικαίου των εταιριών. Ωστόσο, μόνη η επιλογή του νομοθέτη να ιδρύσει μια δημόσια επιχείρηση υιοθετώντας μορφές και ρυθμίσεις του ιδιωτικού δικαίου, δεν επαρκεί για να εξισώσει νομοθετικά και λειτουργικά τις δημόσιες με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα καθορίζουν την βιομηχανική και εμπορική τους στρατηγική εντός των ορίων της σχετικής νομοθεσίας και με βάση την αρχή της αποδοτικότητας. Αντίθετα, οι δημόσιες επιχειρήσεις βρίσκονται εξ ορισμού στο μεταίχμιο μεταξύ κράτους και αγοράς και αντιμετωπίζονται με δύο λογικές, άλλες φορές συγκλίνουσες, άλλες φορές αντικρουόμενες: αφενός την λογική της επιχείρησης που αποσκοπεί πρωτίστως στην ιδιωτική αποδοτικότητα και αφετέρου την λογική του κράτους που αποσκοπεί στην μεγιστοποίηση της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Οι δύο αυτές προσεγγίσεις βρίσκονται στην καρδιά του σημερινού οικονομικού συστήματος όπου η αγορά συνιστά τον βασικό μηχανισμό

κατανομής και διαχείρισης πόρων, και το Κράτος παρεμβαίνει ποικιλοτρόπως προκειμένου να συμφιλιώσει την αγορά με το δημόσιο συμφέρον.

Επιπρόσθετα, η άσκηση δημόσιας επιχειρηματικότητας υπόκειται σε ορισμένες κοινές αρχές τις οποίες δεν είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα και ειδικότερα: α) στην αρχή της συνέχειας, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται η διακοπή της β) στην αρχή της καθολικότητας που επιτάσσει την παροχή των σχετικών αγαθών ή υπηρεσιών σε κάθε χρήστη γ) στην αρχή της ισότητας, σύμφωνα με την οποία δεν πρέπει να προβαίνουν σε αυθαίρετες διακρίσεις μεταξύ των διοικούμενων και, δ) στην αρχή της οικονομικότητας, σύμφωνα με την οποία τα αγαθά και οι υπηρεσίες πρέπει να παρέχονται με το μικρότερο οικονομικό κόστος, ενόψει του επιδιωκόμενου δημόσιου συμφέροντος.

Εκ των πραγμάτων, οι δραστηριότητες των δημοσίων επιχειρήσεων που έχουν ως στόχο την επιδίωξη σκοπών δημοσίου συμφέροντος, υφίστανται πολλές κρατικές παρεμβάσεις με βασικό μέλημα την διασφάλιση της λειτουργίας τους, οι οποίες και οδήγησαν στη δημιουργία οικονομικών σχέσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα μεταξύ αυτών των επιχειρήσεων και του Κράτους. Έγινε λοιπόν πολύ σύντομα αντιληπτό ότι οι δημόσιοι επιχειρηματικοί φορείς είναι πολύ πιο πιθανό να θίγουν τον ανταγωνισμό από τους αντίστοιχους ιδιωτικούς, λόγω των ποικίλων προνομίων τους και κυρίως λόγω της μονοπωλιακής τους θέσης. Το πρόβλημα μετατέθηκε από το αν στο πως της δημόσιας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, και συγκεκριμένα τον τρόπο άσκησης της σε σχέση με τους συνταγματικούς κανόνες και τα ατομικά δικαιώματα και η εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στις δημόσιες επιχειρήσεις κρίθηκε αναγκαίο να συμπληρωθεί με την απαγόρευση πρακτικών που νοθεύουν τον ανταγωνισμό και την επιβολή καθεστώτος αυξημένης διαφάνειας στις οικονομικές τους σχέσεις. Θεμελιώδης στάθηκε και η επίδραση του κοινοτικού δικαίου το οποίο από πολύ νωρίς επεσήμανε ότι η εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος από τις δημόσιες επιχειρήσεις δεν συνεπάγεται την αυτόματη αναγωγή τους σε προνομιούχου οικονομικούς παράγοντες.

Απαριθμώντας τα επιχειρήματα υπέρ των ιδιωτικών μονοπωλίων θα πρέπει να αναφέρουμε την εξοικονόμηση των δημοσίων δαπανών, την αποδέσμευση από τις νομοθετικές διατάξεις που ισχύουν για το δημόσιο τομέα, την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων, καθώς και την δυνατότητα επικέντρωσης της κρατικής δραστηριότητας στους σημαντικούς τομείς και μόνο.

Δεν είναι όμως λίγα και τα επιχειρήματα που προβάλλονται υπέρ των κρατικών μονοπωλίων. Για παράδειγμα, είναι ιδιαίτερα υπαρκτός ο κίνδυνος εξυπηρέτησης ιδιωτικών συμφερόντων και απομάκρυνσης από το σκοπό του δημοσίου συμφέροντος, κάτι που άλλωστε έχει αποδειχθεί περίτρανα από την έως τώρα εμπειρία των αποκρατικοποιήσεων σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Επίσης, ως συνέπεια της ύπαρξης μόνο ιδιωτικών μονοπωλίων έχουν παρατηρηθεί κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την μείωση των θέσεων εργασίας. Ακόμη, ο αποκλειστικός προσανατολισμός στην επίτευξη οικονομικού οφέλους εις βάρος του συμφέροντος κοινωνικού συνόλου, το οποίο πολλές φορές απαιτεί και την ανάληψη ζημιωγόνων δραστηριοτήτων (π.χ. αναγκαιότητα αεροπορικής σύνδεσης απομακρυσμένων νησιών και κατά τους χειμερινούς μήνες) συντελεί στην δημιουργία αρνητικών επιπτώσεων από τις αποκρατικοποιήσεις.

Επίσης, κρίσιμη θεωρείται και η μορφή την οποία λαμβάνουν τα ιδιωτικά μονοπώλια. Εάν ένα κρατικό μονοπώλιο μεταβιβάζεται σε έναν ιδιώτη χωρίς απελευθέρωση της σχετικής αγοράς το βασικό επιχείρημα υπέρ της αποκρατικοποίησης (που είναι πτώση των τιμών και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω της δημιουργίας συνθηκών ανταγωνισμού) παύει πια να ισχύει.⁵

3.5 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κρατικών μονοπωλίων

Τα επιχειρήματα που δικαιολογούν την Δημόσια ιδιοκτησία και την ύπαρξη των κρατικών μονοπωλίων έχουν να κάνουν με τις εξής αρχές:

1. Θεωρούμε ότι μια Δημόσια ιδιοκτησία επιβάλλει στους διαχειριστές αυτής απλούστερους στόχους που εξυπηρετούν αναδιανεμητικές επιλογές. Η λογική δεν διαφέρει στην ουσία από την κοινωνική επιλογή του αναδιανεμητικού ρόλου του Κράτους στην διαχείριση των φορολογικών εσόδων.

2. Θεωρούμε ότι η Δημόσια ιδιοκτησία καλύπτει στους διαχειριστές την δυνατότητα κεφαλαιακής επάρκειας. Εάν δεχτούμε ότι το μέγεθος των επενδύσεων και των κεφαλαιακών αναγκών ενός φυσικού μονοπωλίου συνδέεται με αγορές και εγγυήσεις που εύκολα δεν υπάρχουν στα ιδιωτικά κεφάλαια, εύκολα καταλήγουμε στην επιλογή της Δημόσιας επιλογής (το Δημόσιο έχει σημαντικά μικρότερα συγκριτικά ασφάλιστρα για την εξεύρεση κεφαλαιακών πόρων).

3. Θεωρούμε ότι η Δημόσια ιδιοκτησία μπορεί να αποτρέψει μονοπωλιακή διαχείριση, εισάγοντας ανταγωνιστικές διαδικασίες σε αγορές που διαφορετικά θα ήταν κλειστές (π.χ. αξιόπιστο εμπόδιο το φυσικό μονοπώλιο και Δημόσια επιλογή για άνοιγμα του ανταγωνισμού με έσοδα, Δημόσιων επιχειρήσεων ιδιαίτερα εάν ο μονοπωλητής είναι διεθνής και όχι εθνικός)

4. Θεωρούμε ότι η Δημόσια ιδιοκτησία θα συμβάλλει στην συνεργασία με άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις στους κλάδους (βλέπε λύσεις διαεπιχειρησιακών συνεργασιών σε κλάδους με στόχο τον συντονισμό στο ύψος των τιμών, επενδύσεων, διανομής όπως π.χ. στην ηλεκτρική ενέργεια).

5. Η κρατική επιχείρηση εξασφαλίζει καλύτερα θέματα εξωτερικότητας σε αντίθεση με την μωπική θεώρηση των ιδιωτικών μονοπωλιακών επιλογών (6. Θεωρούμε ότι η Δημόσια επιχείρηση με το να διοικείται από ανιδιοτελείς Δημόσιους λειτουργούς με αποτέλεσμα να μειώνεται το κόστος παρακολούθησης των ιδιοτελών επιλογών μιας Ιδιωτικής ιδιοκτησίας (κόστος ρυθμιστικής παρακολούθησης).

7. Θεωρούμε ότι η κρατική επιχείρηση μπορεί να συμβάλλει καλύτερα στην μικροοικονομική σταθερότητα καθώς επηρεάζει σημαντικά και κυρίως ανελαστικά τμήματα της παραγωγής.

Στην αντίπερα όχθη μια σημαντική βιβλιογραφία ανατρέπει σε ένα μεγάλο βαθμό τους καταρχήν λογικούς προβληματισμούς υπέρ της Δημόσιας επιχείρησης. Επιγραμματικά αναφέρονται:

⁵ Κοινή ωφέλεια και αγορά, εκδ. Σάκκουλα, 2006, Δελλής Γεωργιος

1. Η άποψη του Coase & Alchiant + Demsetz που εξηγούν γιατί οι αγορές είναι αποτελεσματικότεροι μηχανισμοί κατανομής των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας έναντι αυθαίρετων επιλογών της μορφής δημόσιο ή ιδιωτικό.

2. Η άποψη της θεωρίας της Δημόσιας επιλογής που βασίζεται στο ότι οι γραφειοκρατίες δεν είναι αποτελεσματικές να διαχειριστούν ιεραρχούμενες δομές όπως αυτές των επιχειρήσεων .

3. Η άποψη που συνδέεται με την σύγχρονη θεωρία των ρυθμιστικών παρεμβάσεων όπου εξηγεί γιατί οι ιδιωτικοποιημένες μονοπωλιακές επιχειρήσεις είναι πιο αποτελεσματικές από τις Δημόσιες επιχειρήσεις έστω και με ιδιωτική διαχείριση .

4. Η άποψη που θεωρεί ότι η ιδιωτική ιδιοκτησία μειώνει τις εξωγενείς ενέργειες επηρεασμού των διοικητικών αποφάσεων είτε στις δράσεις, είτε μέσω των ομάδων πίεσης .

5. Η άποψη που βασίζεται στην θέση ότι η ιδιωτική μονοπωλιακή ιδιοκτησία αυξάνει το κόστος παρέμβασης των στρεβλωτικών παρεμβάσεων του δημοσίου, καθώς ποτέ δεν είμαστε σίγουροι ως προς την σοβαρότητα με την οποία μια δημόσια διαχείριση δεσμεύεται στους στόχους που της επιβάλλονται σε αντίθεση με την ιδιωτική που λόγω των συγκεκριμένων επιλογών (μεγιστοποίηση κέρδους) πάντοτε αποτιμά με μετρήσιμο μέγεθος τις αποκλίσεις .

3.6 Το κρατικό μονοπώλιο σήμερα

Ο σκεπτικισμός που δημιουργήθηκε γύρω από το αδιαφιλονίκητο επιχείρημα της προτίμησης για την κρατική μονοπωλιακή επιχείρηση έναντι της ιδιωτικής ανέτερε πολλά δεδομένα.

Η ανατροπή που προέκυψε στηρίχθηκε και στα θετικά συμπεράσματα από τις οργανωτικές – διοικητικές προτάσεις που εφαρμόστηκαν, στηρίχθηκε όμως και από την πρακτική της και σε κάποιο βαθμό βίαιη εφαρμογή ιδαιολογικών πεποιθήσεων (διαδικασία ιδιωτικοποιήσεων σε Αγγλία και Ανατολική Γερμανία).

Σήμερα πλέον η πρακτική σε διάφορες χώρες ακολουθεί διαφορετικούς κανόνες οργάνωσης της κρατικής διαχείρισης με κύρια χαρακτηριστικά ανάλογα με τις τοπικές ή τις κλαδικές ιδιαιτερότητες να έχουμε:

α Συνεργατικές διοικητικές επιλογές (πολλές φορές και υπό την μορφή δημόσιων αγαθών).

β. Για μεγάλης κλίμακας παραγωγές ιδιοκτησία σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης.

γ. Για μικρής κλίμακας παραγωγές ιδιοκτησία σε τοπικό – νομαρχιακό επίπεδο.

δ. Σε περιπτώσεις παραγωγικών διαδικασιών με πολλαπλές εξωτερικότητες η ανάθεση της ρύθμισης στην κεντρική διοίκηση (π.χ. έλεγχος της ακτοπλοίας).

ε. Σε περίπτωση ρυθμιστικών διαδικασιών στην επιτήρηση από ρυθμιστικές αρχές (π.χ. Ανταγωνισμός, Τηλεπικοινωνίες, Ενέργεια κ.α.).

ζ. Τέλος, ανάλογα με την μορφή του κινδύνου που αναλαμβάνεται από τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης να προτείνονται μορφές διαφορετικής επιχειρηματικής οργάνωσης (π.χ. Δημόσια επιχείρηση, Εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, Ν.Π.Δ.Δ. κ.α.) .

Στο ερώτημα δηλαδή κατά πόσο μπορούμε να χορηγήσουμε ιδιωτικά κίνητρα στους διαχειριστές κρατικών επιχειρήσεων η ανατροπή της άποψης που υποθέτει την ανιδιοτέλειαν των managers ότι μας επιτρέπεται να χρησιμοποιήσουμε ιδιωτικά κίνητρα έτσι ώστε τα στελέχη των επιχειρήσεων να εξυπηρετήσουν κοινωνικά άριστες υπηρεσίες.

Η λογική δεν διαφοροποιείται από εκείνη της κλασσικής ιδιωτικής επιχείρησης όπου τα κέρδη συνδέονται άμεσα με την προσπάθεια των στελεχών. Έτσι λοιπόν και σε μια επιχείρηση δημοσίου συμφέροντος, κίνητρα όπως προαγωγή, μονιμότητα και μισθοί επιτυχίας, μπορούν να διευκολύνουν την επίτευξη κοινωνικά επιδιωκόμενων στόχων.

Η εμπειρία μας οδηγεί σήμερα να δεχόμαστε ότι:

1. Εάν έχουμε ένα ιδιωτικό μονοπώλιο η συγγραφή ενός αποτελεσματικού συμβολαίου μεταξύ της επιχείρησης και την κοινωνίας δεν είναι για απλή λύση. Ασυμμετρίες και στρεβλώσεις ως προς τους στόχους αντί να διευκολύνουν την σύμβαση, την ακυρώνουν.

3. Στην αντίθετη όχθη ο προσδιορισμός των κινήτρων που δεσμεύουν τους διαχειριστές μιας κρατικής μονοπωλιακής επιχείρησης δεν είναι και πάλι εύκολη υπόθεση.

Σε γενικές γραμμές προκύπτει ότι είναι σκόπιμη η ανάθεση σε Δημόσια διαχείριση όταν δεν μπορούμε να περιγράψουμε με ακρίβεια στην σύμβαση τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του αγαθού .

Αντίθετα υπέρ της ιδιωτικής διαχείρισης συγκλίνουμε όσο μπορούμε να επιλέγουμε στελέχη με απόκλιση από το επίπεδο της θέσης, τον πολιτικό συντονισμό και τα ιδανικά του επαγγέλματος (π.χ. στέλεχος με προιστορία στον κλάδο, κομματικόστέλεχος, χαμηλής ποιότητας επεγγεματία).

Πρόσφατες αναφορές υπέρ της Δημόσιας ή της Κρατικής ιδιοκτησίας συνιστούν την χρήση τους όταν :

1. Γνωρίζουμε εκ των προτέρων ότι ιδιοσυγκρατικές σχέσεις τοπικών μονοπωλίων στρεβλώνουν υπερβολικά και την σύνταξη των συμβολαίων και τον συντονισμό τους .

2. Προκύπτει ότι η ιδιωτική διαχείριση έχει κίνητρα για ληστρική διαχείριση εθνικών πόρων και πρώτων υλών (π.χ. λιγνιτικά αποθέματα), ή επιτυγχάνει υπερβάσεις στην τιμολόγηση των αγαθών που προσφέρει (π.χ. Δημόσια έργα) ή στρεβλώνει μέσω διαφθοράς τις πραγματικές επιδοτήσεις για τις εξωτερικότητες που δημιουργεί.

3. Εάν το κράτος είναι ένας μεγάλος ή ο μοναδικός πελάτης συγκεκριμένης υπηρεσίας (υγεία, παιδεία) όπου μέσω της εσωτερικοποίησης των βασικών συντελεστώ κόστους (εργασία) επιτυγχάνει αποτελεσματική διαχείριση.

4. Εάν το κράτος, κυρίως λόγω έλλειψης εμπειρίας, όπως για παράδειγμα σε περιόδους πολέμου, δεν μπορεί να διαχωρίσει κατά την καταγραφή των συμβολαίων την έννοια της ιδιοκτησίας.

5. Εάν η αγορά χαρακτηρίζεται από μεγάλη απροσδιοριστία ως προς την ζήτηση. Στην περίπτωση αυτή το κόστος αναδιαπραγμάτευσης με τον ιδιώτη διαχειριστή καθίσταται

απαγορευτικό και για τον λόγο αυτό προβάλλεται η λύση της Δημόσιας διαχείρισης (π.χ. ενεργειακή ζήτηση σε περιόδους αιχμής ή κρίσεις με έντονη πολιτική παρέμβαση).

Συμπερασματικά λοιπόν η επιλογή ακόμα και σήμερα απαιτεί εμπειρική αξιολόγηση ιδιαίτερα μάλιστα ως προς την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών και ως προς τον συντονισμό των δημόσιων επιχειρήσεων. Και όλα αυτά με την βασική παραδοχή ότι η δημόσια ιδιοκτησία μπορεί να αναδιανέμει πλεονάσματα καταναλωτών και παραγωγών αποτελεσματικότερα από τον μηχανισμό των τιμών συνεπικουρούμενο από ένα σύστημα άριστων φορολογικών επιβαρύνσεων.

3.7 Προβλημάτων των κρατικών μονοπωλιακών επιχειρήσεων στην Ελλάδα

Οι κρατικές μονοπωλιακές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα τα οποία ποικίλλουν ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες επιχειρήσεων. Το βασικότερο πρόβλημα όλων των κρατικών μονοπωλιακών επιχειρήσεων, η ένταση του οποίου ποικίλλει άμεσα στις διάφορες μονάδες αλλά αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων ανεξαιρέτως, είναι η σχετικά χαμηλή τεχνολογική τους αποτελεσματικότητα. Η χαμηλή αυτή αποτελεσματικότητα οφείλεται στην έλλειψη κινήτρων τόσο της διοίκησης όσο και των.

Ένα δεύτερο πρόβλημα που ανασκύπτει στην περίπτωση των περισσότερων επιχειρήσεων που αποτελούν φυσικά μονοπώλια είναι η εσφαλμένη πολιτική τιμών που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια. Προκειμένου να συγκρατήσουν τις πληθωριστικές πιέσεις στην οικονομία ή και ακόμα και για να αποφύγουν της αύξηση της άμεσης παρέμβασης του κοινωνικού συνόλου με το κόστος των υπηρεσιών και να περιορίσουν την λαϊκή δυσαρέσκεια που αυτή συνεπάγεται, οι κυβερνήσεις των τελευταίων ετών συγκρατούν τις αυξήσεις τιμών και δεν μεταβιβάζουν άμεσα το κόστος των υπηρεσιών σε όσους τις χρησιμοποιούν. Αντίθετα χρηματοδοτούν τις επιχειρήσεις αυτές με την προσφυγή σε δανεισμό και κατανέμουν έτσι το κόστος των υπηρεσιών αυτών στο κοινωνικό σύνολο με την ιδιότητα του ως φορολογουμένων ή καταναλωτών.

Αποτέλεσμα της μεγάλης αναποτελεσματικότητας και της ιδιόρρφης τιμολογιακής πολιτικής των επιχειρήσεων αυτών είναι η δημιουργία ελλειμμάτων, τα οποία καλύπτονται είτε από επιχορηγήσεις της Γενικής Διοίκησης και κυρίως του κράτους, εντείνοντας τα ελλείμματά της και αυξάνοντας το χρέος της, είτε δημιουργούν ανάγκη για δανεισμό από τις ίδιες τις επιχειρήσεις με συνέπεια να αυξάνονται τα ελλείμματα και το χρέος του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Τέλος ένα βασικό πρόβλημα που δημιουργούν Δημόσιες μονοπωλιακές επιχειρήσεις σχετίζεται με την ισχύ την οποία η φύση τους, ως δημοσίων επιχειρήσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα, εξασφαλίζει τους εργαζόμενους σε αυτή. Η μονιμότητα των υπαλλήλων τους σε συνδυασμό με τον μονοπωλιακό χαρακτήρα, προσδίδει ιδιαίτερη ισχύ στις οργανώσεις τους με συνέπεια να επιδιώκουν και να επιταγχάνουν σχετικά υψηλές αυξήσεις στις αποδοχές τους, καθώς και άλλα οικονομικά ή μη ωφελήματα, πολλάκις μάλιστα δυσανάλογα με τις αυξήσεις παραγωγικότητας τους, με δυσμενείς επιπτώσεις στο κόστος των υπηρεσιών τους και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΜΟΝΟΠΩΛΙΩΝ

4.1 Απελευθέρωση των κρατικών μονοπωλίων

Η μέχρι πρότινος κρατούσα θέση ήταν ότι η ύπαρξη κρατικών μονοπωλίων επιβαλλόταν από βασικές εκφάνσεις του δημοσίου συμφέροντος με το βασικό επιχείρημα αυτό της αποφυγής της αποτυχίας της αγοράς (market failure). Ως αποτέλεσμα δημιουργήθηκαν στους βασικούς τομείς κοινής ωφέλειας –μεταφορές, ενέργεια, τηλεπικοινωνίες και ταχυδρομικές υπηρεσίες– ισχυρές δημόσιες επιχειρήσεις με μονοπωλιακή θέση στην αγορά.

Πλέον, η κυρίαρχη ιδεολογία τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο είναι αυτή της σταδιακής υποχώρησης του κράτους από την οικονομία με χαρακτηριστικό παράδειγμα την απελευθέρωση – κατόπιν κοινοτικής επιταγής – των μέχρι πρόσφατα κλειστών στον ανταγωνισμό αγορών ενέργειας, τηλεπικοινωνιών και σιδηροδρομικών μεταφορών. Η αποστολή του κράτους διαπνέεται από το ιδεολογικό σύνθημα “from providing to enabling” : η παροχική διοίκηση αντικαθίσταται από την ρυθμιστική και η κρατική ευθύνη για την προμήθεια του κοινωνικού συνόλου με θεμελιώδη αγαθά και υπηρεσίες μετατοπίζεται από την παροχή τους στην ανάληψη εγγυητικής ευθύνης.

Το βασικό πεδίο ανάπτυξης δραστηριότητας των παραπάνω δημόσιων επιχειρήσεων ήταν αυτό των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, όπου και χρειάστηκε, μετά από μια σειρά κοινοτικών οδηγιών και μέσω της δράσης των ρυθμιστικών αρχών να αντικατασταθούν οι μονοπωλιακές δομές με νέες ανταγωνιστικές και να διευρυνθεί η πρόσβαση στους τρίτους, χωρίς όμως να υποβαθμιστεί η ανάγκη προστασίας του δημοσίου συμφέροντος.

Οι οδηγίες απελευθέρωσης είχαν ως στόχο την επέκταση της λογικής της αγοράς σε τομείς όπου οι δημόσιοι φορείς δεν επέτρεπαν μέχρι πρότινος τον ανταγωνισμό με μακροπρόθεσμο στόχο την αποτελεσματικότητα και συνοχή των ευρωπαϊκών αγορών και, φυσικά, την βέλτιστη εξυπηρέτηση των καταναλωτών. Ένας άλλος λόγος που κατέστησε αναγκαία την απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών ήταν η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στους εν λόγω τομείς, κυρίως στις τηλεπικοινωνίες, καθώς και οι ποικίλες γεωπολιτικές εξελίξεις, κυρίως στον τομέα της ενέργειας.

Ο πρώτος τομέας στον οποίο δραστηριοποιήθηκε η ΕΕ ήταν οι αερομεταφορές εκδίδοντας πλέγμα διατάξεων και οδηγιών, και στην συνέχεια η Κοινότητα δραστηριοποιήθηκε στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Ακολούθησε η απελευθέρωση των σιδηροδρομικών και των θαλάσσιων μεταφορών και, τέλος, του τομέα της ενέργειας

Έναυσμα για τα κράτη μέλη προκειμένου να προχωρήσουν στην απελευθέρωση των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας με στόχο την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών μιας ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς αποτέλεσε η εξελισσόμενη νομολογία του ΔΕΚ ήδη από την αρχή της δεκαετίας του 1990.

Προβλέπεται η εναρμονισμένη απελευθέρωση των αγορών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας στα κράτη μέλη με δυνατότητα ευέλικτης διαμόρφωσης από τα ίδια τα κράτη του εθνικού/Η ευρωπαϊκή νομοθεσία διαπνέεται από μια τρίπτυχη προσέγγιση α) απελευθέρωση, β) αναγκαία εναρμόνιση, γ) επιδίωξη αποτελεσματικής εφαρμογής διατάξεων ανταγωνισμού και οι τρεις λέξεις κλειδιά που επαναλαμβάνονται συνεχώς είναι αντικειμενικότητα, διαφάνεια και μη διάκριση.

Οι βασικές αρχές του κοινοτικού νομοθέτη σε όλους σχεδόν τους απελευθερούμενους τομείς μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

-Η απελευθέρωση μέχρι πρότινος “ανοσοποιημένων” στον ανταγωνισμό αγορών δεν έχει ως αποκλειστική επίπτωση την δραστηριοποίηση νέων επιχειρήσεων αλλά προϋποθέτει και συνεπάγεται ταυτόχρονα την εκ βάθρων αλλαγή των κανόνων λειτουργίας των εν λόγω αγορών.

-Η μετάβαση από ένα καθεστώς κλειστής και μονοπωλιακής αγοράς στο άνοιγμα στον ανταγωνισμό και η υποχώρηση του κράτους δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου ότι ο νέος ανταγωνιστής δεν θα αντιμετωπίσουν εμπόδια εισόδου στην αγορά, ούτε και ότι ο επιδιωκόμενος λειτουργικός ανταγωνισμός διασφαλίζεται αυτόματα.

-Αντίθετα, βασικό χαρακτηριστικό των υπό απελευθέρωση αγορών είναι η ύπαρξη υψηλών φραγμών εισόδου καθώς και νομικών και δομικών εμποδίων που πρέπει να προσπελαστούν ούτως ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες πραγματικού και υγιούς ανταγωνισμού.

Αρχικά, προκειμένου να εξασφαλισθεί η πρόσβαση στην αγορά των νέων ενδιαφερόμενων παρόχων, το κράτος υποχρεούται αφενός να καταργήσει τα μέτρα τα οποία οδηγούν στην δημιουργία μονοπωλίων στις υπό απελευθέρωση δραστηριότητες και, αφετέρου, να δημιουργήσει σχετικούς μηχανισμούς εκχώρησης αδειών για την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων.

Ωστόσο, η κατάργηση των μονοπωλίων δεν είναι από μόνη της επαρκής για την αποτελεσματική απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών. Η παροχή των εν λόγω υπηρεσιών είναι κατά κανόνα συνδεδεμένη με την ύπαρξη και χρήση εκτεταμένων δικτυακών υποδομών, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις ενδέχεται να είναι μοναδικές για αντικειμενικούς λόγους (όπως πχ. η έλλειψη τεχνολογικών μέσων, η φυσική σπανιότητα των δικτύων ή το αποτρεπτικό κόστος κατασκευής εναλλακτικών υποδομών). Σε μια τέτοια περίπτωση, τα ήδη υφιστάμενα μονοπώλια δεν καταργούνται ουσιαστικά μόνο με την παροχή του δικαιώματος σε κάθε ενδιαφερόμενο ανταγωνιστή της κατασκευής του δικού του δικτύου. Αντίθετα, είναι επιβεβλημένη η κρατική παρέμβαση προκειμένου να ρυθμιστεί η πρόσβαση των εν δυνάμει παρόχων στα ήδη υφιστάμενα δίκτυα καθώς και η σχέση τους με τους παραδοσιακούς διαχειριστές αυτών.

Η κρατική ρύθμιση όμως επιβάλλεται ακόμα και στην περίπτωση όπου δεν συντρέχει το στοιχείο της μοναδικότητας των υποδομών για να αποτραπούν οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού από τους παραδοσιακούς φορείς των υφιστάμενων δικτύων οι οποίοι διαθέτουν ισχυρότατα πλεονεκτήματα έναντι των νέων ανταγωνιστών τους και, κατά κανόνα, διατηρούν δεσπόζουσα θέση στις απελευθερωμένες αγορές.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών απαιτεί έντονη, αλλά διαφοροποιημένη κρατική επέμβαση, η οποία αποκτά πλέον την μορφή της εποπτείας και της οργάνωσης της απελευθερούμενης αγοράς.

Ισχύει λοιπόν το εξής παράδοξο: η απορρύθμιση της αγοράς χρησιμοποιεί ως μέσο την ρύθμιση της, ή ορθότερα, την επαναρρύθμισή της.

Πράγματι, κατά το στάδιο της απορρύθμισης, η ίδια η αγορά κινείται ανεξέλεγκτα και εμφανίζει έντονες ασυμμετρίες οι οποίες θα ήταν αδύνατο να εξαλειφθούν δίχως την ύπαρξη ενός εξειδικευμένου θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου. Για τον λόγο αυτό ο κοινοτικός νομοθέτης προέβλεψε την δημιουργία ανεξάρτητων ανά τομέα φορέων οι οποίοι θα χορηγούν άδειες λειτουργίας και θα εποπτεύουν με σημαντικές εξουσίες τις σχετικές αγορές.

Παράλληλα και προς αποφυγή καταστρατηγήσεων, εναρμόνισε στους διάφορους απελευθερούμενους τομείς τις διαδικασίες αδειοδοτήσεων ώστε αυτές να προβλέπονται όταν αυτό είναι δικαιολογημένο και αναγκαίο και να αποφεύγονται οι διακρίσεις.

Ένα άλλο ζήτημα μείζονος σημασίας που αφορούσε την απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών ήταν ο συγκερασμός της αρχής του ελεύθερου ανταγωνισμού με τις υποχρεώσεις γενικού συμφέροντος που κάλυπταν αυτές. Πράγματι, με την απελευθέρωση των επιχειρήσεων κοινής ωφελείας, αυτό που μεταβλήθηκε ήταν το πρόσωπο του φορέα των σχετικών δραστηριοτήτων, και όχι ο κοινωφελής χαρακτήρας αυτών. Έτσι, ο κοινοτικός νομοθέτης, επιχείρησε να συμβιβάσει τις ανάγκες του ελεύθερου ανταγωνισμού με την διασφάλιση της ικανοποίησης υποχρεώσεων γενικού οικονομικού συμφέροντος μέσω της δυνατότητας επιβολής τους στις επιχειρήσεις της αγοράς.

Προς την ίδια κατεύθυνση εξασφαλίστηκε, υπό τον όρο της καθολικής υπηρεσίας και η παροχή βασικών υπηρεσιών, η οποία προσφέρεται κατά γενικό τρόπο, μόνιμα, χωρίς διακρίσεις και καλύπτει το σύνολο της εθνικής επικράτειας. Η έννοια της καθολικής υπηρεσίας, όπως αναπτύχθηκε από τα όργανα της Κοινότητας, ορίζει ένα σύνολο απαιτήσεων κοινής ωφελείας, στις οποίες θα έπρεπε να υπόκεινται, σε ολόκληρη την Κοινότητα ορισμένες δραστηριότητες. Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την έννοια αυτή έχουν ως στόχο να εξασφαλίσουν παντού την πρόσβαση όλων σε ορισμένες ουσιώδεις παροχές υπηρεσιών, ποιοτικών και σε προσιτή τιμή.

Στα πλαίσια της καθολικής υπηρεσίας, κεντρικό ρόλο κατέχουν οι ανάγκες και η προστασία των δικαιωμάτων του αποδέκτη της. Το “ελάχιστο σύνολο υπηρεσιών” που συνιστά και το περιεχόμενο της έννοιας της καθολικής υπηρεσίας διαμορφώνεται με κριτήριο τις ανάγκες και τα συμφέροντα των χρηστών της και κάθε εν δυνάμει χρήστης έχει δικαίωμα για ακώλυτη πρόσβαση στις καθολικές υπηρεσίες υπό τις προδιαγραφές και τους όρους που καθορίζει το ρυθμιστικό δίκαιο. Το δικαίωμα αυτό από την σκοπιά των παρόχων των υπηρεσιών ισοδυναμεί με την υποχρέωση κατάρτισης σχετικής σύμβασης με κάθε ενδιαφερόμενο χρήστη.

Η παροχή δε των κοινωφελών υπηρεσιών θα πρέπει να εξασφαλίζεται με τρόπο ισότιμο και αμερόληπτο και να κοστολογείται με βασικό γνώμονα την οικονομική ισχύ των αποδεκτών των υπηρεσιών και μόνο συμπληρωματικά βάσει κερδοσκοπικών κριτηρίων.

Η παροχή των κοινωφελών υπηρεσιών συνδέεται επίσης με θεμελιώδη δικαιώματα των χρηστών τους, όπως πχ. την προστασία της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής ή το απόρρητο των συνδιαλέξεων και των επιστολών, στον βαθμό που αυτά βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης με τις εν λόγω υπηρεσίες. Έτσι, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές πρέπει να εγγυώνται την διαφύλαξη και τον σεβασμό των παραπάνω δικαιωμάτων και, συναφώς, οι πάροχοι των κοινωφελών δραστηριοτήτων οφείλουν να απέχουν από ενέργειες που μπορούν να οδηγήσουν σε προσβολή τους.

Παράλληλα, η ρύθμιση των κοινωφελών υπηρεσιών ενσωματώνει και αντικειμενικές εκφάνσεις του δημοσίου συμφέροντος μη οικονομικού χαρακτήρα οι οποίες σχετίζονται με την παροχή τους, όπως πχ. την προστασία του περιβάλλοντος, της δημόσιας ασφάλειας κλπ. Η προστασία των εν λόγω απαιτήσεων δημοσίου συμφέροντος θεμελιώνει την δυνατότητα επιβολής όρων και περιορισμών που μπορούν να αφορούν όχι μόνο τους παρόχους αλλά και τους χρήστες των σχετικών υπηρεσιών.

Από τα όσα μόλις εκτέθηκαν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η απελευθέρωση των μονοπωλιακών αγορών είναι μια διαδικασία σύνθετη και πολυδιάστατη που αποσκοπεί στην διασφάλιση τόσο του ανταγωνισμού όσο και των κοινωφελών πτυχών των απελευθερούμενων δραστηριοτήτων. Η προσπάθεια εύρεσης και διατήρησης αυτής της ισορροπίας οδηγεί σε ένα “ρυθμιστικό μείγμα” ανταγωνισμού και υποχρεώσεων παροχής καθολικής υπηρεσίας όπου η άμεση κρατική επέμβαση αντικαθίσταται από την εποπτική παρέμβαση επιμέρους κλαδικών ρυθμιστικών αρχών οι οποίες επιφορτίζονται με τον έλεγχο της τήρησης τόσο ενός υγιούς ανταγωνισμού όσο και των δεσμεύσεων δημοσίου συμφέροντος εκ μέρους των ιδιωτικών φορέων που έχουν αναλάβει την παροχή δημοσίων υπηρεσιών.

Με αυτόν τον τρόπο, η ρύθμιση των απελευθερούμενων αγορών, έχοντας ως στόχο την προστασία τόσο του ανταγωνισμού όσο και του δημοσίου συμφέροντος, τοποθετείται στο μεταίχμιο μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου. Από την σκοπιά του ιδιωτικού δικαίου καθιστά θεμιτή την παροχή παραδοσιακών δημόσιων υπηρεσιών από ιδιωτικούς φορείς και προωθεί το άνοιγμα στον ανταγωνισμό, ενώ από πλευράς δημοσίου δικαίου διασφαλίζει το σύστημα του ελεύθερου ανταγωνισμού και το υψηλό επίπεδο και την καθολικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.⁶

4.2 Η απελευθέρωση των αγορών στην Ελλάδα

4.2.1. Νομοθετικές πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο

Μέχρι πρόσφατα οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην Ελλάδα παρέχονταν από δημόσιες μονοπωλιακές επιχειρήσεις, μορφής ΝΠΙΔ (όπως πχ. ΟΤΕ, ΕΛΤΑ), που ανήκαν εξ ολοκλήρου στο ελληνικό δημόσιο και τελούσαν υπό την εποπτεία και τον έλεγχο του κράτους. Τα τελευταία χρόνια όμως, η τάση πλήρους απελευθέρωσης των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας που

εκτέθηκε αμέσως παραπάνω, άρχισε να γίνεται αισθητή και στις επιλογές του εθνικού νομοθέτη, μέσω της εναρμόνισης του εσωτερικού δικαίου με τις επιταγές της κοινοτικής πολιτικής.

Το νομοθετικό έργο κινήθηκε σε δύο βασικούς άξονες, αφενός μεν την ιδιωτικοποίηση των υφιστάμενων δημόσιων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, αφετέρου δε την απελευθέρωση των σχετικών αγορών. Στην συνέχεια ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση των νομοθετημάτων που επέτρεψαν την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων.

Αρχικά με τον Ν. 1914/1990 προβλέφθηκε η δυνατότητα εξόδου από τον δημόσιο τομέα ενός νομικού προσώπου και η δυνατότητα εισαγωγής στο Χρηματιστήριο δημόσιων επιχειρήσεων υπό την μορφή ανώνυμης εταιρίας. Ειδικά για τις ΔΕΚΟ, προβλέφθηκε ότι το 51 % των μετοχών τους πρέπει να παραμείνει στην κυριότητα του ελληνικού δημοσίου.

Κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού εκδόθηκαν τα π.δ. 360/1991, 361/1991, 362/1991 και 139/1992 με τα οποία εξήλθαν από τον δημόσιο τομέα η ΔΕΗ, ο ΟΤΕ, η Ολυμπιακή Αεροπορία και η ΕΥΔΑΠ αντίστοιχα.

Ακολούθησαν ο Ν. 2000/1991 “Για την αποκρατικοποίηση, απλούστευση των διαδικασιών εκκαθάρισης, ενισχύσεως των κανόνων ανταγωνισμού και άλλες διατάξεις και ο Ν. 2414/1996 για τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών με τον οποίο

⁶ Αθανάσιος Τσιρωνάς, Αποκρατικοποιήσεις, εκδ. Σάκκουλα, 2006

προβλέφθηκε η δυνατότητα μετατροπής των δημόσιων επιχειρήσεων σε ανώνυμες εταιρίες και κατάρτισης των καταστατικών τους σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Ν. 21090/1920. Τέλος, ο Ν. 3049/2002 μεταξύ άλλων προέβλεψε την σύσταση Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποιήσεων η οποία έχει την ευθύνη χάραξης της κυβερνητικής πολιτικής για την αποκρατικοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων.⁷

4.2.2 Ο προβληματισμός σχετικά με την συνταγματικότητα των ελληνικών αποκρατικοποιήσεων

Ενόψει όλων αυτών των μεταβολών, και με δεδομένη την μεγάλη παράδοση των δημόσιων υπηρεσιών στην χώρα μας, το ζήτημα που απασχόλησε έντονα την ελληνική θεωρία αλλά και την νομολογία ήταν το κατά πόσο ήταν συνταγματικά επιτρεπτή η αποκρατικοποίηση των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και υπό ποιούς όρους και προϋποθέσεις έπρεπε να πραγματοποιηθεί.

Σύμφωνα με τον Ευάγγελο Βενιζέλο, οι ΔΕΚΟ δεν αποτελούν “κοινές δημόσιες επιχειρήσεις”, αλλά συγκεντρώνουν όλα εκείνα τα πραγματικά και νομικά χαρακτηριστικά που κατά το αρ. 106 παρ 3 του Συντάγματος δεν τείνουν στην απομάκρυνση των επιχειρήσεων αυτών από το κράτος, αλλά στην παραμονή τους υπό κρατικό έλεγχο.

Επιπλέον, η ανάγκη αδιάλειπτης λειτουργίας των ΔΕΚΟ αλλά και οι ιδιαίτεροι περιορισμοί που επιβάλλονται στους εργαζόμενους σε αυτές (όπως πχ. ο περιορισμός του απεργιακού δικαιώματος) μπορούν να εξασφαλιστούν μόνο υπό την δημόσια μορφή αυτών των επιχειρήσεων. Παρόμοια άποψη έχει και ο Ιωάννης Αναστόπουλος, κατά τον οποίο το αρ. 106 παρ 2 Σ απαγορεύει την πλήρη ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας.

Αντίθετα, η Δήμητρα Θεοχαροπούλου – Κοντόγιωργα υποστηρίζει ότι η αρχή της επικουρικότητας της κρατικής δράσης επιβάλλει την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και την συρρίκνωση του κρατικού παρεμβατισμού μέσω των αποκρατικοποιήσεων και ο Σπύρος Βλαχόπουλος δέχεται ότι είναι εφικτή η ιδιωτικοποίηση, υπό την προϋπόθεση της κατοχύρωσης των ατομικών δικαιωμάτων έναντι των ιδιωτών στους οποίους έχει ανατεθεί η σχετική δραστηριότητα, της διατήρησης της εποπτείας του κράτους επί της ιδιωτικοποιηθείσας επιχείρησης και της διασφάλισης της παροχής των ζωτικών δημόσιων υπηρεσιών κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου.

Εξετάζοντας τα συνταγματικά όρια των αποκρατικοποιήσεων δημοσίων επιχειρήσεων, ο Αθανάσιος Τσιρώνας διακρίνει τρεις κατηγορίες περιορισμών. Η πρώτη από αυτές είναι τα *ατελή όρια*, τα οποία βασίζονται σε διατάξεις του Συντάγματος, αλλά υστερούν από άποψη νομικής θεμελίωσης και δεν μπορούν να αποτελέσουν επαρκείς φραγμούς έναντι των αποκρατικοποιήσεων, διότι “στηρίζονται περισσότερο σε ερμηνείες της πρόθεσης του συνταγματικού νομοθέτη, και όχι σε σαφείς εκδηλώσεις της κανονιστικής του βούλησης”. Οι περιορισμοί αυτοί βασίζονται είτε στις συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν, κατά μια άποψη, συγκεκριμένο οικονομικό καθεστώς (στο οποίο ο κρατικός παρεμβατισμός όχι μόνο επιτρέπεται, αλλά επιβάλλεται ως υποχρέωση της πολιτείας για την προστασία του κρατούντος οικονομικού συστήματος και συγκεκριμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες ασκούνται αποκλειστικά από το κράτος με σκοπό την προστασία του δημοσίου συμφέροντος), είτε στις διατάξεις που κατοχυρώνουν ιδιαίτερη αρμοδιότητα του κράτους

⁷ Αθανάσιος Τσιρώνας, Αποκρατικοποιήσεις, εκδ. Σάκκουλα, 2006

σχετικά με την παροχή κοινωφελών υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι η δυνατότητα που παρέχει το αρ. 106 παρ 3 Σ στο κράτος να κρατικοποιεί επιχειρήσεις που “έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο” αποτελεί ταυτόχρονα αρνητικό όριο για την αποκρατικοποίηση επιχειρήσεων με παρόμοια γνωρίσματα.

Η δεύτερη κατηγορία είναι αυτή των *σχετικών ορίων*, τα οποία διαθέτουν συνταγματική θεμελίωση αλλά οι περιορισμοί που εισάγουν έχουν υποκειμενική χροιά διότι εξαρτώνται από την ερμηνευτική προσέγγιση που υιοθετούν κάθε φορά τα νομοθετικά και διοικητικά όργανα. Χαρακτηριστική είναι η μεταστροφή της ελληνικής νομολογίας στο θέμα των αποκρατικοποιήσεων κοινωφελών υπηρεσιών από τις αρχές του '90 μέχρι σήμερα. Από την θεώρηση του συνόλου των κοινωφελών υπηρεσιών ως δημοσίων υπηρεσιών που πρέπει οπωσδήποτε να τελούν υπό την εξάρτηση του δημοσίου τομέα, περάσαμε σε μια πιο ελαστική αντίληψη που παραχωρεί στον νομοθέτη ευρεία ελευθερία σχετικά με την επιλογή του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας και δέχεται απλά την υποχρέωση κρατικής εποπτείας.

Κατά την επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων που προέβλεψαν την έξοδο ορισμένων επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας από τον δημόσιο τομέα, η Ολομέλεια του ΣτΕ αποδέχτηκε ως συνταγματική την δυνατότητα οργάνωσης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εν λόγω επιχειρήσεων υπό ιδιωτική μορφή, εφόσον και στο μέτρο που αυτές παραμένουν διαρκώς υπό συνεχή κρατική εξάρτηση και εποπτεία. Ειδικότερα, το ΣτΕ δέχθηκε ότι “ο νομοθέτης δεν δεσμεύεται [...] καθ' όσον αφορά τη νομική μορφή των εν λόγω δημοσίων επιχειρήσεων, οι οποίες, επομένως, επιτρέπεται να λειτουργούν είτε κατά τους κανόνες του δημοσίου δικαίου, είτε κατά τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου, ανήκουσες στην τελευταία αυτή περίπτωση είτε αποκλειστικώς στο Κράτος, είτε εν μέρει σε αυτό, είτε, τέλος, σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου εξυπηρετούντα τον δημόσιο σκοπό με την μέθοδο της παραχωρήσεως ή άλλως πως”.

Ωστόσο, όπως επεσήμανε το ΣτΕ, “ανεξαρτήτως του ιδιωτικού προσωπίου των, οι επιχειρήσεις αυτές επιδιώκουν τον δημόσιο σκοπό της διασφάλισης στο κοινωνικό σύνολο εκείνων των ζωτικών αγαθών, χωρίς τα οποία δεν υφίστανται οι ομαλοί όροι για την κατά τα σύγχρονα κριτήρια αξιοπρεπή διαβίωση του ανθρώπου και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και δραστηριότητάς του που εγγυώνται τα αρ. 2 παρ1 και 5 παρ1 του Συντάγματος.

Ως εκ τούτου, οι δημόσιες επιχειρήσεις που παρέχουν αγαθά ζωτικής σημασίας, ασχέτως του νόμιμου των ενδύματος, τελούν πάντοτε υπό την εξάρτηση και εποπτεία του κράτους, από την οποία δεν μπορούν να εξέλθουν”.

Η νεότερη νομολογία υποκαθιστά την έννοια των “δημοσίων επιχειρήσεων” με εκείνη της “δημόσιας ωφέλειας”, και δεν απαιτεί εξάρτηση των αποκρατικοποιημένων επιχειρήσεων από το κράτος, αλλά αρκείται σε κρατική εποπτεία αυτών. Επιπρόσθετα, γίνεται αποδεκτό ότι “τόσο η επιλογή της νομικής μορφής της δημοσίας επιχειρήσεως ως νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, όσο και η επιλογή της διαδικασίας μετατροπής της σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου συνιστούν εκτίμηση του νομοθέτου – ή, κατά περίπτωση, της κανονιστικής δράσης διοικήσεως-, η οποία εκφεύγει του ελέγχου του ακυρωτικού δικαστού εφόσον δεν παρίσταται καταδήλως αυθαίρετη και απολύτως απρόσφορη υφ' οιανδήποτε

λογική εκδοχή, προς επίτευξη του επιδιωκόμενου με τη νομοθετική ή κανονιστική ρύθμιση σκοπού”.

Τέλος, η ευχέρεια του νομοθέτη να οργανώνει το νομικό καθεστώς των δημόσιων υπηρεσιών περιορίζεται από τα *απόλυτα όρια* των αποκρατικοποιήσεων, τα οποία κατοχυρώνονται σε κανόνες αυξημένης τυπικής ισχύος και δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εκτιμήσεων εκ μέρους του κοινού νομοθέτη. Έτσι, η ελευθερία αποκρατικοποίησης των δημοσίων επιχειρήσεων δεν μπορεί να εκτείνεται μέχρι του σημείου της ιδιωτικοποίησης αρμοδιοτήτων που ανήκουν στον σκληρό πυρήνα της κρατικής εξουσίας για τις οποίες το Σύνταγμα επιφυλάσσει καθεστώς κρατικού μονοπωλίου. Ομοίως και στον τομέα της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, το Σύνταγμα επιβάλλει την παροχή της αποκλειστικά από το κράτος ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Συνοψίζοντας, καταλήγουμε στο ότι το δημόσιο ιδιοκτησιακό καθεστώς των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας αποτελεί απλώς μέσον για την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος της αδιάλειπτης και ποιοτικής παροχής τους και όχι αυτοσκοπό αυτής. Έτσι, η ελληνική έννομη τάξη, κατ' αντιστοιχία με τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου, επιτρέπει την ισότιμη δραστηριοποίηση δημοσίων και ιδιωτικών φορέων στον χώρο των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας αλλά επιβάλλει παράλληλα στο Κράτος να εγγυηθεί την καθολική, διάφανη και απρόσκοπτη παροχή από όλους των υπηρεσιών ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο. Ο εγγυητικός και εποπτικός ρόλος του κράτους είναι επίσης απαραίτητος προκειμένου να διασφαλισθεί η τήρηση της αρχής της νομιμότητας και της ισότητας και η άσκηση των συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων με σεβασμό απέναντι στα δικαιώματα των πολιτών.⁸

4.3 Ο ρόλος των εθνικών ρυθμιστικών αρχών

Κατά το στάδιο της απελευθέρωσης των αγορών, είναι μάλλον αβέβαιο ότι οι μηχανισμοί της αγοράς μπορούν αφ' εαυτού τους να επιτύχουν ικανοποιητικά και μακροχρόνια τους εθνικούς στόχους σχετικά με τα ζητήματα δημοσίου συμφέροντος και τη στρατηγική της χώρας. Για τον λόγο αυτό προβλέφθηκε η λειτουργία σε κάθε τομέα σχετικών ρυθμιστικών αρχών, οι οποίες είναι επιφορτισμένες με τον καίριο ρόλο του συμφιλωτή των ιδιωτικών ανταγωνιστικών συμφερόντων και των επιταγών δημοσίου συμφέροντος.

Οι νόμοι που ενσωμάτωσαν τις Οδηγίες για την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας προβλέπουν ότι η άσκηση των εν λόγω δραστηριοτήτων τελεί υπό κρατική εποπτεία, η οποία ασκείται συγκεκριμένα από τον Υπουργό Μεταφορών και επικοινωνιών στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και των ταχυδρομείων και από τον Υπουργό Ανάπτυξης στον τομέα της ενέργειας.

Η οργανωτική μορφή που επέλεξε ο εθνικός νομοθέτης για τις εν λόγω ρυθμιστικές αρχές ήταν αυτή των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών (εφεξής ΑΔΑ). Βασικό κριτήριο της επιλογής αυτής αποτέλεσε η διασφάλιση αφενός της ανεξαρτησίας των ρυθμιστικών αρχών από την κρατική εξουσία και, αφετέρου, της αποτελεσματικότητας της δράσης αυτών. Καθώς η απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών είναι ένα έργο που παρουσιάζει αδιαμφισβήτητες τεχνικές και οικονομικές προκλήσεις και διαφοροποιείται από τις παραδοσιακές διοικητικές δραστηριότητες, ήταν απαραίτητη η στελέχωση των ρυθμιστικών αρχών με εξειδικευμένο προσωπικό προκειμένου αυτές να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις του έργου τους.

Ειδικότερα:

⁸ Αθανάσιος Τσιρωνάς, Αποκρατικοποιήσεις, εκδ. Σάκκουλα, 2006

Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, ιδρύθηκε με τον Ν.2075/1992 η ΑΔΑ με την επωνυμία Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών (ΕΕΤ), οι αρμοδιότητές της οποίας επικεντρώνονταν στην εποπτεία της απελευθερωμένης αγοράς των τηλεπικοινωνιών. Με την ψήφιση του Ν.2668/98 ο οποίος καθόριζε τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ανατέθηκε στην ΕΕΤ και η ευθύνη για την εποπτεία και ρύθμιση της αγοράς των ταχυδρομικών υπηρεσιών και μετονομάστηκε σε Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ).

Με τον Ν.2867/2000 ενισχύθηκε ο εποπτικός, ελεγκτικός και ρυθμιστικός ρόλος της ΕΕΤΤ και κατοχυρώθηκε πλήρως η λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των μελών της, ενώ με τον Ν. 3431/2006 περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών καθορίστηκε το πλαίσιο παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών εντός της Ελληνικής Επικράτειας σύμφωνα με το ισχύον κοινοτικό δίκαιο και προσδιορίστηκαν οι αρμοδιότητές της. Η ΕΕΤΤ είναι το αρμόδιο όργανο για την ρύθμιση των θεμάτων που αφορούν τον καθορισμό σχετικών αγορών, προϊόντων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελληνική Επικράτεια και τον ορισμό και τις υποχρεώσεις παρόχων με σημαντική ισχύ στις ανωτέρω σχετικές αγορές σύμφωνα με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία. Επιπλέον, επιβλέπει με κυρωτικές εξουσίες τους παρόχους δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εκδίδει Κώδικες Δεοντολογίας για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και μεριμνά για την τήρηση της νομοθεσίας περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εφαρμόζοντας τις διατάξεις του Ν. 703/1977.

Η ΡΑΕ (Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας) δημιουργήθηκε στα πλαίσια της εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την κοινοτική Οδηγία 96/92 και συστήθηκε με τον Ν.2773/1999 (ο οποίος τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του Ν. 2837/2000). Είναι ΑΔΑ και έχει κυρίως γνωμοδοτικές και εισηγητικές αρμοδιότητες στον τομέα της ενέργειας. Οι εξουσίες της καλύπτουν ολόκληρο τον τομέα της ενέργειας(φυσικό αέριο, ΑΠΕ, πετρέλαιο) και δεν περιορίζονται μόνο στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο, η ΡΑΕ έχει το νομικό πλαίσιο της ανεξάρτητης διοικητικής αρχής και απολαμβάνει πλήρους οικονομικής και διοικητικής αυτοτέλειας. Στα πλαίσια αυτά η ΡΑΕ σαν ανεξάρτητη αρχή αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται γνωμοδοτήσεις και εισηγήσεις μέτρων, ο έλεγχος της αγοράς, του ανταγωνισμού και των τιμών, η μέριμνα για τον καταναλωτή και το δημόσιο συμφέρον και η εποπτεία της λειτουργίας των συστημάτων προμήθειας ενέργειας.

Οι παραπάνω ρυθμιστικές αρχές είναι εξοπλισμένες με σημαντικές ελεγκτικές (και ενίοτε κυρωτικές) εξουσίες στις αγορές αρμοδιότητάς τους και μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην περίπλοκη διαδικασία της εις βάθος απελευθέρωσης των αγορών. Η αρνητική κριτική που τους ασκείται επικεντρώνεται στην φύση τους ως ΑΔΑ και αφορά στα ζητήματα της νομιμοποίησής τους και στην αποτελεσματικότητα του κοινοβουλευτικού ελέγχου που ασκείται επ'αυτών.

Κατά την πρόσφατη αναθεώρηση του 2001, έγινε προσπάθεια επίλυσης αυτών των ζητημάτων με την γενική ρύθμιση των ΑΔΑ από το άρ. 101 Α Σ και την έκδοση του εκτελεστικού νόμου 3051/2002, που κατοχύρωσαν την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των μελών τους, εξάρτησαν την επιλογή τους από απόφαση της διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και έθεσαν το έργο τους υπό κοινοβουλευτικό έλεγχο. Το εν λόγω συνταγματικό πλαίσιο για τις ανεξάρτητες αρχές να μην αντιμετωπίσει το ζήτημα της νομιμοποίησής τους και της συμβατότητάς τους με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών αλλά επικρίθηκε για ατολμία σε σχέση με την ρύθμιση του θέματος τους κοινοβουλευτικού

τους ελέγχου. Ειδικότερα, ο προβλεπόμενος κοινοβουλευτικός έλεγχος των ανεξάρτητων αρχών έρχεται εκ φύσεως σε ρήξη με την αρχή της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας που απολαμβάνουν τα μέλη τους, με αποτέλεσμα να έχει χαρακτήρα περισσότερο συμβολικό παρά ουσιαστικό και να καταλήγει τελικά να ρυθμίζει απλώς τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ Κοινοβουλευτικής Επιτροπής και αρχών.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που ανακύπτει είναι αυτό της επιλεκτικής συνταγματικής κατοχύρωσης συγκεκριμένων ανεξάρτητων αρχών: τόσο το αρ. 101 Α Συντ. Όσο και ο Ν. 3051/2002 αναφέρονται μόνο στις αρχές η ύπαρξη και η λειτουργία των οποίων προβλέπεται από ειδικότερες διατάξεις του Συντάγματος. Έτσι, ρητώς κατοχυρωμένης συνταγματικής ανεξαρτησίας απολαμβάνουν μόνο πέντε ανεξάρτητες αρχές, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνονται οι ΡΑΕ . Ως εκ τούτου, σε σχέση με αυτές τις μη συνταγματοποιημένες αρχές, ο κοινός νομοθέτης έχει την δυνατότητα να προβεί σε οποιαδήποτε ρύθμιση, η οποία μπορεί να αφορά από τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων τους μέχρι ακόμα και την κατάργησή τους, με αποτέλεσμα να γίνεται λόγος για “αρχές δύο ταχυτήτων” και για ανεξαρτησία που “εξαρτάται από τον σεβασμό των οργάνων της Πολιτείας”.

Τέλος, στα αρνητικά στοιχεία του θεσμού, μπορούμε να πούμε ότι υστερούν σε επίπεδο αποφασιστικών αρμοδιοτήτων, ενώ πολλές φορές έχει ανακύψει και το ζήτημα της μη αξιοκρατικής ή ελλιπούς στελέχωσης τους.⁹

⁹ Σπύρος Βλαχόπουλος , Ιδιωτικοποίηση: Το συνταγματικό πλαίσιο μιας πολιτικής απόφασης, εκδ. Σάκκουλα, 1999

5.1 ΟΠΑΠ

Παρακάτω ακολουθούν πληροφορίες της εταιρείας ΟΠΑΠ η οποία αποτελεί κρατική μονοπωλιακή εταιρεία στην Ελλάδα

Προφίλ Εταιρίας

Ο Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου (ΟΠΑΠ) ιδρύθηκε το 1958, ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), δυνάμει του Β.Δ. της από 20 Δεκεμβρίου 1958, ύστερα από εξουσιοδότηση που εδόθη με την διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 6 του Ν.Δ. 3865/1958, για την οργάνωση και τη λειτουργία του παιχνιδιού ΠΡΟΠΟ.

Αν το 1958 είναι το έτος γέννησης του ΟΠΑΠ, το 1999 είναι το έτος αναγέννησης του, καθώς μετατρέπεται σε Ανώνυμη Εταιρεία (Προεδρικό Διάταγμα 228/1999) με το Ελληνικό Δημόσιο ως το μοναδικό μέτοχο και καταρτίζεται το καταστατικό λειτουργίας της. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του καταστατικού, η Ανώνυμη Εταιρεία μετονομάζεται σε «Οργανισμό Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου Α.Ε.» (σε συντομογραφία «ΟΠΑΠ Α.Ε.»).

Σκοπός της εταιρείας:

- Η οργάνωση, η λειτουργία και η διεξαγωγή των παιχνιδιών ΠΡΟ-ΠΟ, ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΤΟ, ΠΡΟΠΟΓΚΟΛ, ΤΖΟΚΕΡ, ΜΠΙΝΓΚΟ-ΛΟΤΤΟ, ΚΙΝΟ, ΣΟΥΠΕΡ

3,ΣΟΥΠΕΡ 4, ΑΡΙΘΜΟΛΑΧΕΙΟ 5 ΑΠΟ 35 και των ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΗΣ Η ΜΗ ΑΠΟΔΟΣΗΣ (στα πάσης φύσεως ατομικά ή ομαδικά παιχνίδια, όπως και γεγονότων, η φύση των οποίων προσφέρεται για διεξαγωγή στοιχημάτων), καθώς και όποιου άλλου τυχερού παιχνιδιού ή παιχνιδιού γνώσεων ή τεχνικού παιχνιδιού ή παιχνιδιού που στηρίζεται σε οποιονδήποτε συνδυασμό των ανωτέρω, που στο μέλλον ήθελε να επιτραπεί και ν' ανατεθεί στην Εταιρεία η λειτουργία και διεξαγωγή του σε ολόκληρη τη χώρα αλλά και εκτός αυτής. Η Εταιρεία λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο με το οποίο διασφαλίζεται η διαφάνεια, το αδιάβλητο, καθώς και η κανονική, απρόσκοπτη και ασφαλής διεξαγωγή των παιχνιδιών της.

- Η διαχείριση των παιχνιδιών τα οποία διεξάγονται από την Εταιρεία, αλλά και όσων πρόκειται να διεξαχθούν στο μέλλον από την Εταιρεία, ασκείται κατ' αποκλειστικότητα από αυτήν σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
- Η εκπόνηση οικονομικών, οικονομοτεχνικών, τεχνικών και εμπορικών μελετών για τυχερά ή τεχνικά παιχνίδια ή παιχνίδια γνώσεων ή παιχνίδια που συνίστανται σε οποιονδήποτε συνδυασμό αυτών, για δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς της ημεδαπής και της αλλοδαπής.
- Η τεχνολογική υποστήριξη των παιχνιδιών που οργανώνει και λειτουργεί με την ανάπτυξη, εγκατάσταση, λειτουργία, διαχείριση και εκμετάλλευση νέων υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας, όπως η μεταφορά στοιχείων, ζωντανής εικόνας και γενικότερα ολοκληρωμένης οπτικοακουστικής πληροφορίας, στα σημεία διεξαγωγής των παιχνιδιών της Εταιρείας, αξιοποιώντας όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις και, ιδιαίτερα, στο χώρο της πληροφορικής, των τηλεπικοινωνιών και της τηλεπληροφορικής.
- Η διαφήμιση με κάθε πρόσφορο τρόπο και μέσο των παιχνιδιών που διεξάγει και η ανάληψη χορηγιών που εξυπηρετούν κοινωνικούς ή άλλους σκοπούς και συνδυάζονται με την προβολή της Εταιρείας και την προώθηση των πωλήσεων των προϊόντων της.
- Εκτυπωτικές εργασίες εν γένει των δελτίων των παιχνιδιών της και λοιπών εντύπων.
- Η αξιοποίηση της υλικοτεχνικής υποδομής της Εταιρείας για την παροχή υπηρεσιών σε τρίτους.
- Η Εταιρεία μπορεί να οργανώνει, να λειτουργεί και να διεξάγει παιχνίδια και σε χώρες του εξωτερικού, εφόσον αναληφθεί με οποιονδήποτε τρόπο η οργάνωση, λειτουργία και διεξαγωγή τους από την Εταιρεία από φορέα χώρας του εξωτερικού, Δημόσιο ή Ιδιωτικό. Η Εταιρεία στην περίπτωση αυτή λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο, προκειμένου να διασφαλίζεται η διαφάνεια, το αδιάβλητο καθώς και η κανονική και απρόσκοπτη λειτουργία των παιχνιδιών που της ανατίθενται, με τρόπο που καθίσταται ασφαλής η διεξαγωγή τους και δεν θίγεται η φήμη και το κύρος της, στο χώρο των τυχερών παιχνιδιών, συμμορφούμενη με τις ισχύουσες διατάξεις της χώρας, στην οποία της ανατίθεται η οργάνωση, λειτουργία και διεξαγωγή οποιουδήποτε παιχνιδιού.

- Η υιοθέτηση συνεπών και συστηματικών μέτρων για την εφαρμογή της κρατικής πολιτικής για τον περιορισμό των τυχερών παιγνίων και του εξ αυτών ενδεχόμενου σχετικού εθισμού.
- Η συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές για την αποτελεσματική αποτροπή και την καταστολή αξιόποινων πράξεων, οι οποίες σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον στοιχηματισμό.

Από το 2003, σύμφωνα με απόφαση της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης των μετόχων της Εταιρίας το 2003, η έδρα της ΟΠΑΠ Α.Ε. μεταφέρεται στο Δήμο Περιστερίου Αττικής, οδός Κηφισού, αρ. 62.

Σήμερα η ΟΠΑΠ έχει εξελιχθεί σε όμιλο εταιρειών, στον οποίο ανήκουν οι θυγατρικές:

- ΟΠΑΠ Cyprus Ltd: Ιδρύθηκε το 2003, στο πλαίσιο της διεθνούς στρατηγικής επέκτασης της ΟΠΑΠ, προκειμένου να διεξάγει στην Κύπρο τα παιχνίδια που διαθέτει η μητρική εταιρία πλην του ΠΑΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ.
- ΟΠΑΠ Sports: Πρόκειται για την κυπριακή εταιρεία αθλητικών στοιχημάτων OPAP Glory Ltd που απέκτησε η ΟΠΑΠ (90% το 2003 και επιπλέον 10% το 2008), με στόχο την παρουσία της στον κλάδο του προκαθορισμένου στοιχήματος στην Κύπρο. Στα τέλη του 2010 η OPAP Glory Ltd μετονομάστηκε σε ΟΠΑΠ Sports.
- ΟΠΑΠ International Ltd: Ιδρύθηκε το 2004 στην Κύπρο, με στόχο την υποστήριξη της στρατηγικής επέκτασης των λειτουργιών της Εταιρείας στο εξωτερικό, την εισαγωγή νέων παιχνιδιών και την αναβάθμιση των υφισταμένων σε διεθνή κλίμακα.
- ΟΠΑΠ Παροχής Υπηρεσιών Α.Ε.: Ιδρύθηκε το 2004 με κύριο σκοπό την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε σχέση με επιχειρησιακές λειτουργίες και ανάγκες της ΟΠΑΠ.
- OPAP INVESTMENT LTD: Ιδρύθηκε στην Κύπρο, με σκοπό τη διοργάνωση, διεξαγωγή και διαχείριση πάσης φύσεως τυχερών παιγνίων, στιγμιαίων λαχειών και στοιχημάτων προκαθορισμένης ή και μεταβλητής απόδοσης.

Ίδρυση του ΟΠΑΠ

Το φθινόπωρο του 1958, ολοκληρώθηκαν οι νομοτεχνικές εργασίες για την ίδρυση του νέου οργανισμού και το σχετικό Νομοθετικό Διάταγμα δημοσιεύτηκε στις 29 Οκτωβρίου. Μετά από πρόταση του τότε πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, στο διάταγμα προβλέπεται η θέσπιση ενός οργανισμού, ο οποίος, ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, θα αναλάβει τη λειτουργία και διαχείριση του συστήματος ποδοσφαιρικών προγνώσεων.

Το Βασιλικό Διάταγμα «Περί Συστάσεως Οργανισμού Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου» (ΟΠΑΠ), το οποίο εγκαινίασε μια νέα πραγματικότητα στην αθλητική ζωή της χώρας, δημοσιεύτηκε στις 20 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.

Σύμφωνα με αυτό, ανώτατο όργανο του Οργανισμού είναι το Διοικητικό Συμβούλιο, ένα από τα μέλη του οποίου ορίζεται από τον πρωθυπουργό ως πρόεδρος. Ο πρόεδρος εκπροσωπεί τον Οργανισμό ενώπιον των Αρχών, έχει την εποπτεία για την εύρυθμη λειτουργία του ΠΡΟ-ΠΟ και του ΟΠΑΠ και επιμελείται την εκτέλεση των αποφάσεων του Δ.Σ. μέσω του γενικού διευθυντή.

Την ίδια ακριβώς ημέρα, στις 20 Δεκεμβρίου 1958, ένα άλλο Βασιλικό Διάταγμα που τιτλοφορείται «Περί της Λειτουργίας Δελτίου Προγνωστικών επί των Ποδοσφαιρικών Αγώνων» θεσπίζει το «Δελτίον Προγνωστικών», το γνωστό μας ΠΡΟ-ΠΟ. Στα 14 άρθρα του Διατάγματος ορίζονται με κάθε λεπτομέρεια οι κανόνες λειτουργίας του νέου παιχνιδιού, όπως η διανομή των κερδών, η σύνθεση των δελτίων, η ανακήρυξη των νικητών, η διαδικασία παροχής αδειών στους πράκτορες και η λειτουργία των πρακτορείων.

Ο ΟΠΑΠ από το 1999 λειτουργεί υπό τη μορφή Ανώνυμης Εταιρείας, έχει εισαχθεί στο Χρηματιστήριο και έχει το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διοργάνωσης και λειτουργίας τυχερών παιχνιδιών στην Ελλάδα και την Κύπρο (στην Κύπρο έχει 206 πρακτορεία). Το Ελληνικό Δημόσιο έχει την εποπτεία επί του ΟΠΑΠ και μετά την εφαρμογή του Ν. 3336/2005 κατέχει το 34% των μετοχών του, έναντι του 51% που κατείχε προ του 2005, ενώ διορίζει την πλειοψηφία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του.

Στο Συμβούλιο της Επικρατείας έχουν προσφύγει οι βρετανικών συμφερόντων εταιρείες Stanley Betinternational, William Hill Organisation και Sportingbet και ζητάνε να ακυρωθεί η άρνηση του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών να τους χορηγήσει άδεια για τη διενέργεια στοιχημάτων και τη λειτουργία δικτύου πρακτορείων στην Ελλάδα αντίστοιχων με εκείνων του ΟΠΑΠ.

Οι εταιρείες υποστηρίζουν ότι αντιβαίνει στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η οποία κατοχυρώνει την ελευθερία εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών, το αποκλειστικό δικαίωμα που έχει ο ΟΠΑΠ στον τομέα της διεξαγωγής των αθλητικών στοιχημάτων και παιχνιδιών.

Οι σύμβουλοι Επικρατείας επισημαίνουν ότι "σε περίπτωση που η παραχώρηση αποκλειστικού δικαιώματος έχει ως αποτέλεσμα τη μη ελεγχόμενη ανάπτυξη των τυχερών παιχνιδιών, ο εν λόγω περιορισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πρόσφορο μέτρο προς επίδωξη του σκοπού της καταπολέμησης της συναφούς με τα τυχερά παιχνίδια εγκληματικότητας και η αντίστοιχη εθνική ρύθμιση παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 43 και 49 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας". Ειδικότερα, η Ολομέλεια του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου με τις υπ' αριθμ. 321 και 232/2011 αποφάσεις της διαβίβασε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ για το εάν "είναι συμβατή με τις διατάξεις των άρθρων 43 και 49 της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Κοινότητας εθνική ρύθμιση, η οποία, προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του περιορισμού της προσφοράς τυχερών παιχνιδιών, παραχωρεί το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας τυχερών παιχνιδιών σε μία μόνον επιχείρηση, η οποία έχει τη μορφή Ανώνυμης Εταιρείας και είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο, όταν, μάλιστα, επιπλέον, η επιχείρηση αυτή διαφημίζει τα τυχερά παιχνίδια που οργανώνει, επεκτείνεται σε χώρες του εξωτερικού, οι παίκτες συμμετέχουν ελεύθερα και το μέγιστο ποσό στοιχηματισμού και κέρδους ορίζεται ανά δελτίο και όχι ανά παίκτη".

Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο ερώτημα αυτό, συνεχίζει η απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, τότε "είναι συμβατή με τις διατάξεις των άρθρων 43 και 49 της Συνθήκης ΕΚ εθνική ρύθμιση, η οποία, επιδιώκοντας, αυτοτελώς, την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, μέσω της ασκήσεως ελέγχου επί των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα, ώστε να διασφαλισθεί ότι οι δραστηριότητες αυτές ασκούνται μόνον εντός ελεγχόμενων κυκλωμάτων, παραχωρεί το αποκλειστικό δικαίωμα

διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας τυχερών παιχνιδιών σε μία μόνον επιχείρηση, ακόμη και όταν η παραχώρηση αυτή έχει ως παράλληλο αποτέλεσμα την χωρίς περιορισμό ανάπτυξη της σχετικής προσφοράς;

Ή θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, και προκειμένου ο εν λόγω περιορισμός να θεωρηθεί πρόσφορος για την επίτευξη του σκοπού της καταπολεμήσεως της εγκληματικότητας, η ανάπτυξη της προσφοράς να είναι, πάντως, ελεγχόμενη, δηλαδή τόση και μόνον όση απαιτείται για την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού.

Σε περίπτωση δε που η ανάπτυξη αυτή πρέπει, οπωσδήποτε, να είναι ελεγχόμενη, μπορεί να θεωρηθεί ως ελεγχόμενη, από της απόψεως αυτής, η ανάπτυξη, αν η παραχώρηση αποκλειστικού δικαιώματος στον εν λόγω τομέα γίνεται σε έναν οργανισμό, με τα χαρακτηριστικά που εκτέθηκαν στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα; Τέλος, σε περίπτωση, κατά την οποία η παραχώρηση του εν λόγω αποκλειστικού δικαιώματος θεωρηθεί ότι οδηγεί σε ελεγχόμενη ανάπτυξη της προσφοράς των τυχερών παιχνιδιών, η εν λόγω παραχώρηση σε μία και μόνη επιχείρηση υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο, υπό την έννοια ότι ο ίδιος σκοπός μπορεί να εξυπηρετηθεί, λυσιτελώς, και με την παραχώρηση του δικαιώματος αυτού σε περισσότερες από μία επιχειρήσεις;"

Και καταλήγει η Ολομέλεια του ΣτΕ:

"Αν κατόπιν των δύο αυτών προδικαστικών ερωτημάτων, κριθεί ότι η παραχώρηση, με τις κρίσιμες εν προκειμένω εθνικές διατάξεις, αποκλειστικού δικαιώματος διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας τυχερών παιχνιδιών δεν είναι συμβατή με τα άρθρα 43 και 49 της Συνθήκης ΕΚ:

(α) Είναι ανεκτό, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών της Συνθήκης, να μην εξετάζουν οι εθνικές αρχές, κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, αναγκαίας για να θεσπισθούν συμβατές με τη Συνθήκη ΕΚ ρυθμίσεις, αιτήσεις αναλήψεως δραστηριοτήτων υποβαλλόμενες από πρόσωπα εγκατεστημένα νομίμως σε άλλα κράτη μέλη;

(β) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, βάσει ποίων κριτηρίων καθορίζεται η διάρκεια της μεταβατικής αυτής περιόδου;

(γ) Αν δεν συγχωρείται μεταβατική περίοδος, βάσει ποίων κριτηρίων πρέπει να κρίνονται από τις εθνικές αρχές οι σχετικές αιτήσεις.

Απειλείται το μονοπώλιο του ΟΠΑΠ στα πρακτορεία

Την ώρα που η ελληνική κυβέρνηση «ανοίγει» τη διαδικτυακή αγορά των τυχερών παιχνιδιών σύννεφα σκιάζουν τη δραστηριότητα του ΟΠΑΠ στον επίγειο (offline) αθλητικό στοιχηματισμό- μέσω των πρακτορείων-, για τον οποίο έχει εξασφαλίσει το μονοπώλιο στην ελληνική επικράτεια ως το 2020. Πρόσφατα το Συμβούλιο της Επικρατείας στο πλαίσιο εκδίκασης προσφυγής των εταιρειών Stanleybet και William Hill, οι οποίες επιθυμούν να ανοίξουν πρακτορεία στη χώρα μας, δεν απεφάνθη αλλά απέστειλε προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) θέτοντας εμμέσως υπό αμφισβήτηση το μονοπώλιο του Οργανισμού. Η διαμάχη του ΟΠΑΠ με τις προαναφερθείσες εταιρείες ξεκινά από το καλοκαίρι του 2004. Η Stanleybet είχε υποβάλει αίτημα δραστηριοποίησης στην εγχώρια αγορά, αλλά απορρίφθηκε και τον Νοέμβριο του 2004 προσέφυγε στο ΣτΕ. Η William Hill, η οποία εκπροσωπείται στη χώρα μας από τον κ. Δ. Κοντομηνά, υπέβαλε τον Απρίλιο του 2006 αίτημα δραστηριοποίησης στις ελληνικές αρχές το οποίο απορρίφθηκε και προσέφυγε στο ΣτΕ τον Ιούλιο του 2008. Επίσης, τον Οκτώβριο του 2008 η Stanleybet International ξεκίνησε τη λειτουργία δύο πρακτορείων της σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τα οποία έπειτα από λίγες εβδομάδες σφραγίστηκαν μετά την παρέμβαση των Αρχών.

Και οι δύο υποθέσεις εκδικάστηκαν τον Φεβρουάριο του 2009 έπειτα από δύο αναβολές και το ΣτΕ απεφάνθη στις 21 Ιανουαρίου 2011 διατυπώνοντας προς το ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν το ελληνικό μονοπώλιο. Από τον Φεβρουάριο του 2009, όταν εκδικάστηκε η υπόθεση, η εισήγηση των συμβούλων προς την Ολομέλεια ήταν να αποσταλεί προδικαστικό ερώτημα προς το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο προκειμένου να εξεταστεί αν, σύμφωνα με τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορεί το Ελληνικό Δημόσιο να παραχωρήσει σε μία μόνο επιχείρηση το αποκλειστικό δικαίωμα των τυχερών παιχνιδιών. Η εισήγηση των συμβούλων ήταν αρνητική για τον ΟΠΑΠ.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το ΣτΕ ερωτά αν είναι συμβατή με τις διατάξεις των άρθρων 43 [δικαίωμα εγκατάστασης (πλέον άρθρο 49)] και 49 [δικαίωμα παροχής υπηρεσιών (πλέον άρθρο 56)] της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης εθνική ρύθμιση η οποία, προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του περιορισμού της προσφοράς τυχερών παιχνιδιών, παραχωρεί το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας τυχερών παιχνιδιών σε μία μόνον επιχείρηση, δηλαδή την ΟΠΑΠ ΑΕ, η οποία είναι ανώνυμη εταιρεία (το 66% ανήκει σε ιδιώτες), είναι εισηγμένη, διαφημίζει τα παιχνίδια της, επεκτείνεται στο εξωτερικό και το μέγιστο ποσό στοιχηματισμού και κέρδους ορίζεται ανά δελτίο και όχι ανά παίκτη. Ο κ. Τζον Γουιτάκερ, διευθύνων σύμβουλος της Stanleybet, δήλωσε: *«Ελπίζουμε ότι η ελληνική κυβέρνηση θα εφαρμόσει τη νομιμότητα ρυθμίζοντας πλήρως όχι μόνο τη διαδικτυακή (online), αλλά και την επίγεια (offline) αγορά αθλητικού στοιχήματος, αποκομίζοντας τα οφέλη μιας δίκαιης και ανταγωνιστικής αγοράς, όπως συνέβη π.χ. στην Ιταλία, στη Δανία, στο Βέλγιο, στη Ρουμανία και στο Ηνωμένο Βασίλειο»*. Από τον ΟΠΑΠ δεν ανησυχούν. Δηλώνουν ότι το Ελληνικό Δημόσιο έχει παραχωρήσει το αποκλειστικό δικαίωμα διεξαγωγής, διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας τυχερών παιχνιδιών στην ελληνική αγορά στον ΟΠΑΠ το 2000 για 20 χρόνια και για τον λόγο αυτόν ο Οργανισμός κατέβαλε στο Ελληνικό Δημόσιο 317 εκατ. ευρώ.

Ο ΟΠΑΠ θα πρέπει να επισημανθεί ότι ναι μεν εκμεταλλεύεται το μονοπώλιο, αλλά επιστρέφει στην κοινωνία ανταποδοτικά οφέλη μέσω των χορηγιών, στηρίζει τον ερασιτεχνικό και επαγγελματικό αθλητισμό και κάθε χρόνο μοιράζει μεγάλα ποσά ως μέρισμα στο Δημόσιο, το οποίο είναι και ο μεγαλύτερος μέτοχος με 34%. Μόνο τα τρία τελευταία χρόνια ο Οργανισμός έχει προσφέρει 75 εκατ. ευρώ σε δωρεές και 220 εκατ. ευρώ σε χορηγίες. Σημειώνεται ότι για την απάντηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και την τελική απόφαση του ΣτΕ θα χρειαστούν τουλάχιστον δύο χρόνια.

Ελληνικοί και ξένοι επιχειρηματικοί όμιλοι, μεταξύ των οποίων και ο ΟΠΑΠ, παίρνουν «θέση μάχης» προκειμένου να διεκδικήσουν μια θέση στην απελευθερωμένη αγορά των τυχερών παιχνιδιών συμμετέχοντας είτε στον διαγωνισμό για τα «φρουτάκια» είτε στη διεκδίκηση αδειών για τον διαδικτυακό τζόγο. Η διαβούλευση για το νομοσχέδιο που έδωσε στη δημοσιότητα η κυβέρνηση τελείωσε την περασμένη Δευτέρα και τώρα τον λόγο έχουν οι Βρυξέλλες όπου θα σταλεί προς έγκριση. Στόχος του οικονομικού επιτελείου είναι η άντληση άνω του 1 δισ. ευρώ την τριετία 2011-2013.

Στην κατηγορία των παιχνιδομηχανών (VLTs) αναμένεται να καταθέσουν προσφορές ο ΟΠΑΠ, η Intralot και η ιταλική Lotommatica. Επίσης, ενδιαφέρον εκτιμάται ότι θα εκδηλώσει και ο κ. Δ. Μελισσανίδης, ο οποίος διαθέτει και τα απαιτούμενα κεφάλαια, αλλά και το δίκτυο μέσω των πρατηρίων υγρών καυσίμων της Aegean- ενδεχομένως μάλιστα και σε συνεργασία με άλλους επιχειρηματίες. Η δεύτερη κατηγορία του νομιμοποιούμενου τζόγου αφορά τον τζόγο μέσω του Διαδικτύου. Σε αυτή την περίπτωση αναμένεται να

συμμετάσχει και πάλι ο ΟΠΑΠ και η Intralot και να στήσουν τους δικούς τους ιστοτόπους τυχερών παιχνιδιών- αν και οι πράκτορες του ΟΠΑΠ αντιδρούν σε αυτό το ενδεχόμενο, αλλά από τη διοίκηση του Οργανισμού υποστηρίζουν ότι δεν μπορούν να αποκλείσουν αυτή την εξέλιξη. Ενδιαφέρον εκτιμάται ότι θα εκδηλώσουν όλοι οι μεγάλοι παίκτες που σήμερα δραστηριοποιούνται σε ιστοτόπους που φέρουν την ένδειξη. com, όπως είναι η Bwin, η Bet Fair και η Land Brokes, παρά το γεγονός ότι δεν συμφωνούν με τη φορολογία 6% επί των εσόδων.

Άλλοι επιχειρηματίες που σκοπεύουν να δραστηριοποιηθούν είναι ο κ. Δ. Κοντομηνάς, επίσημος αντιπρόσωπος στην ελληνική αγορά της βρετανικής στοιχηματικής William Hill, ενώ ενδέχεται να εκδηλώσουν ενδιαφέρον οι οικογένειες Βαρδινογιάννη και Μπόμπολα.

Επίσης, υπάρχουν δύο εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών και ήδη δραστηριοποιούνται στην αγορά των τυχερών παιχνιδιών στο Διαδίκτυο. Η μία είναι η Centric του κ. Ροδόλφου Οντονι, η οποία έχει συμβόλαιο συνεργασίας με τη διεθνή στοιχηματική εταιρεία Sporting Bet. Η άλλη είναι η πρώην Ζήνων και νυν Avenir, με έδρα την Ελλάδα, αλλά με τα έσοδά της να προέρχονται αποκλειστικά από την κυπριακή αγορά. Τα στελέχη της σε ανύποπτο χρόνο έχουν δηλώσει ότι σκοπεύουν να δραστηριοποιηθούν και στην Ελλάδα, όταν φυσικά ανοίξει η αγορά.¹⁰

Παραμένει το μονοπώλιο του ΟΠΑΠ μέχρι το 2020

Αλλάζει άρδην η πορεία απελευθέρωσης της αγοράς των τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα, μετά την έγγραφη τοποθέτηση του ελληνικού Δημοσίου προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά την οποία η ελληνική κυβέρνηση παραδέχεται ότι παραμένουν υπό τον μονοπωλιακό έλεγχο του ΟΠΑΠ οι υπηρεσίες στοιχηματισμού μέχρι και το 2020.

Την τοποθέτηση αυτή έκανε η ελληνική κυβέρνηση, σε ανεπίσημη και εμπιστευτική αλληλογραφία με την Κομισιόν, ενόψει των καταγγελιών που έχουν συσσωρευθεί στις Βρυξέλλες κατά του ν. 4002/2011, που απελευθερώνει μερικώς την ελληνική αγορά των τυχερών παιγνίων. Στην απάντησή της η ελληνική κυβέρνηση σε ό,τι αφορά τις διαφορές φορολογίας που προβλέπονται στον σχετικό νόμο μεταξύ ΟΠΑΠ και των ανταγωνιστών του, επισημαίνει ότι οι πρώτες άδειες online υπηρεσιών στοιχηματισμού θα δοθούν μετά το 2020, οπότε και λήγει η υφιστάμενη σύμβαση ελληνικού Δημοσίου και ΟΠΑΠ. Μέχρι τότε η απελευθέρωση της αγοράς τυχερών παιγνίων στην Ελλάδα θα αφορά τη διάθεση παιγνίων τύπου καζίνο, αλλά και αυτά όχι σε όλη τους την έκταση.

Ειδικότερα, όπως αναφέρει η απάντηση της ελληνικής πλευράς στην Κομισιόν, «τα παίγνια τα οποία θα αδειοδοτηθούν σε τρίτους διαδικτυακούς παρόχους βάσει του προαναφερόμενου νόμου (σ.σ.: 4002/2011) μπορεί ενδεικτικά να περιλάβουν:

– Το διαδικτυακό Στοιχείμα (προκαθορισμένης ή μη απόδοσης) από τις 13 Οκτωβρίου 2020.

¹⁰ www.opap.gr

– Τα διαδικτυακά παίγνια καζίνο, συμπεριλαμβανομένων π.χ. των online (ζωντανών) τουρνουά πόκερ, τα οποία δεν προσφέρονται από τον ΟΠΑΠ».

Ωστόσο, η Ελληνική Δημοκρατία, στην απάντησή της προς την Κομισιόν, πραγματοποιεί άλλη μια εκπληκτική διαπίστωση. Οτι η ίδια θέλει να προσφέρει άδειες διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, αλλά τη δεδομένη στιγμή δεν διαθέτει ολοκληρωμένη στρατηγική. «Με βάση το άρθρο 45 του αναφερόμενου νόμου», τονίζεται χαρακτηριστικά, «η Ελληνική Δημοκρατία διατηρεί το δικαίωμα να διαθέσει άδειες για διαδικτυακά παίγνια τύχης, αλλά στο συγκεκριμένο σημείο η Ελληνική Δημοκρατία δεν διαθέτει ολοκληρωμένη στρατηγική για το ποια παίγνια θα πρέπει να διεξάγονται εκτός της μονοπωλιακής περιοχής και με ποιον τρόπο θα πρέπει να γίνει η αδειοδότησή τους».

Σε άλλο σημείο της απαντητικής επιστολής, η ελληνική πλευρά αναφέρει ότι η όποια αδειοδότηση διαδικτυακών τυχερών παιγνίων αφορά μόνο τα ζωντανά παίγνια καζίνο (π.χ. πόκερ) και όχι αυτά που βασίζονται σε γεννήτριες τυχαίων αριθμών (π.χ. ρουλέτα). Αυτό, γιατί η κυβέρνηση θεωρεί ότι ο ΟΠΑΠ διαθέτει το μονοπωλιακό δικαίωμα και στη συγκεκριμένη κατηγορία παιγνίων, μετά την αδειοδότησή του με 35.000 παιγνιομηχανές (VLTs).

Τέλος, σε ό,τι αφορά την πρόβλεψη διακριτής φορολογίας μεταξύ ΟΠΑΠ και ανταγωνιστών του, το ελληνικό Δημόσιο παραδέχεται ότι αυτό συμβιβάζεται εξαιτίας του ότι η αγορά του επίγειου και του διαδικτυακού στοιχηματισμού διαφοροποιούνται ουσιαστικά.

Παρατάσεις συμβάσεων

Αναγκαίως χαρακτήρισε τις παρατάσεις της σύμβασης του 2007 μεταξύ ΟΠΑΠ και Intralot, οι οποίες υπογράφηκαν τον Ιούλιο 2010 και 2011, ο επίτροπος Εσωτερικής Αγοράς της Ε.Ε., Μισέλ Μπαρνιέ. Ο τελευταίος, απαντώντας σε πέντε διαδοχικές ερωτήσεις που κατέθεσαν ευρωβουλευτές στην Επιτροπή το 2010 και το 2011, ισχυριζόμενοι ότι οι συμβάσεις αυτές ήταν αντίθετες προς το κοινοτικό δίκαιο, ανέφερε ότι «οι παρατάσεις της σύμβασης του 2007 (η πρώτη εκ των οποίων προβλεπόταν ρητώς στη σύμβαση του 2007) χρησιμεύουν στο να καλυφθεί η χρονική απόσταση και να διασφαλιστεί η συνέχιση λειτουργίας των παιχνιδιών έως την ολοκλήρωση της εν εξελίξει ανταγωνιστικής διαδικασίας υποβολής προσφορών». Ο ίδιος τονίζει ότι η Επιτροπή παρακολούθη τη διαγωνιστική διαδικασία που ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2011.¹¹

5.2 Δ.Ε.Η.

Η εταιρία με την επωνυμία _ημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρία και διακριτικό τίτλο Δ.Ε.Η. Α.Ε. ή ΔΕΗ. ιδρύθηκε κατά μετατροπή και ως καθολική διάδοχος της προφιστάμενης ιδιότυπης _ημόσιας Επιχείρησης υπό τον τίτλο _ημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού δυνάμει του άρθρου 43 του Ν. 2773/1999 όπως ισχύει και σύμφωνα με το κατ'εξουσιοδότησιν αυτού εκδοθέν Προεδρικό _ιάταγμα 333/2000 (ΦΕΚ 278/20.12.2000 τ. Α'), που αποτελεί και το Καταστατικό της.

Η Δ|ΕΗ είναι καταχωρημένη ως Ανώνυμη Εταιρία στο Μητρώο Ανώνυμων Εταιριών (Μ.Α.Ε.) με αριθμό 47829/06/Β/00/2 (Απόφαση Υπουργείου Ανάπτυξης Κ2-503/15.1.2002). Η έδρα της Εταιρίας βρίσκεται στο Δήμο Αθηναίων, Χαλκοκονδύλη 30, Τ.Κ. 104 32 και η διάρκεια της ορίσθηκε έως την 31.12.2100, με δυνατότητα παράτασης.

¹¹ www.kathimerini.gr

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Καταστατικού της, σκοπός της Εταιρίας σήμερα είναι: Η άσκηση εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας στον τομέα της ενέργειας, στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Στη δραστηριότητα αυτή περιλαμβάνονται ενδεικτικά:

a. Η άσκηση εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας στον τομέα της ενέργειας, στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Στη δραστηριότητα αυτή περιλαμβάνονται ενδεικτικά:

-η άσκηση εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, στην Ελλάδα και το εξωτερικό

-η μελέτη, η επίβλεψη, η κατασκευή, η εκμετάλλευση, η συντήρηση και η λειτουργία εργοστασίων παραγωγής ενέργειας όπως και δικτύων μεταφοράς και διανομής

-η προμήθεια καθώς και η πώληση ηλεκτρικής ενέργειας,

-η εξόρυξη, η παραγωγή και η προμήθεια ενεργειακών πρώτων υλών,

-η ανάθεση με σύμβαση κάθε τέτοιου έργου σε τρίτους

b. Η άσκηση εμπορικής και βιομηχανικής δραστηριότητας στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, η παροχή υπηρεσιών προς τρίτους σε θέματα μελέτης, διαχείρισης και επίβλεψης έργων και η παροχή υπηρεσιών οργάνωσης και πληροφορικής προς τρίτες επιχειρήσεις, καθώς και η εκμετάλλευση κάθε είδους περιουσιακών στοιχείων της Εταιρείας.

c. Η ίδρυση εταιρειών, η συμμετοχή σε κοινοπραξίες καθώς και η απόκτηση μετοχών άλλων εταιρειών, ελληνικών ή ξένων και εν γένει η συμμετοχή σε επιχειρήσεις που έχουν σκοπό παρεμφερή με αυτούς που περιγράφονται στα ως άνω στοιχεία (a) και (b) ή των οποίων η δραστηριότητα συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τους σκοπούς της Εταιρείας ή που έχουν ως σκοπό την αξιοποίηση της περιουσίας, κινητής ή ακίνητης της Εταιρείας και την εκμετάλλευση των πόρων της.

Για την πραγμάτωση των σκοπών που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο η ΔΕΗ μπορεί ιδίως (α) να συνάπτει κάθε είδους συμβάσεις ή συμφωνίες με ημεδαπά ή αλλοδαπά φυσικά ή νομικά πρόσωπα και διακρατικούς οργανισμούς, (β) να συμμετέχει στο κεφάλαιο υφιστάμενων ή ιδρυόμενων εταιρειών, να δανειοδοτεί τις εταιρείες αυτές και να εγγυάται υπέρ αυτών, (γ) να εκδίδει ομολογιακά δάνεια κάθε φύσει και να συμμετέχει στο κεφάλαιο εταιρειών που δανειοδοτούνται από αυτή με μετατροπή ή μη σε μετοχές των ομολογιών των δανείων αυτών.

Η Εταιρεία δύναται να προβαίνει σε κάθε άλλη ενέργεια και πράξη προς επιδίωξη των σκοπών της εντός των ορίων του Καταστατικού της και των κειμένων διατάξεων, στην ανάληψη κάθε εμπορικής ή άλλης δραστηριότητας και στη διενέργεια κάθε υλικής πράξεως ή δικαιοπραξίας άμεσα ή έμμεσα συνδεόμενης με τους σκοπούς της Εταιρείας. Σημειώνεται ότι με απόφαση της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης των μετόχων την 6.6.2002 τροποποιήθηκε ο σκοπός της Εταιρείας στον οποίο προστέθηκε η δραστηριότητα «παροχή υπηρεσιών προς τρίτους σε θέματα μελέτης, διαχείρισης και επίβλεψης έργων». Η Εταιρεία έχει κατοχυρώσει το υπ' αρ. 160076 σήμα "Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρία" και "Δ.Ε.Η. Α.Ε."

Ιστορική αναδρομή

Τον Αύγουστο του 1950 ιδρύεται η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, για να λειτουργήσει "χάριν του δημοσίου συμφέροντος" με σκοπό τη χάραξη και εφαρμογή μιας εθνικής ενεργειακής πολιτικής, η οποία μέσα από την εντατική εκμετάλλευση των εγχώριων πόρων, να κάνει το ηλεκτρικό ρεύμα κτήμα και δικαίωμα του κάθε Έλληνα πολίτη, στη φθηνότερη δυνατή τιμή.

Αμέσως με την ίδρυσή της, η ΔΕΗ στρέφεται προς την αξιοποίηση των εγχώριων πηγών ενέργειας ενώ ξεκινά και η ενοποίηση των δικτύων σε ένα εθνικό διασυνδεδεμένο σύστημα. Τα πλούσια λιγνιτικά κοιτάσματα του ελληνικού υπεδάφους που είχαν νωρίτερα εντοπισθεί, άρχισαν να εξορύσσονται και να χρησιμοποιούνται ως καύσιμη ύλη στις λιγνιτικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που δημιουργούσε. Παράλληλα, η Επιχείρηση ξεκίνησε την αξιοποίηση της δύναμης των υδάτων με την κατασκευή υδροηλεκτρικών σταθμών στα μεγάλα ποτάμια της χώρας. Αρκετά νωρίς, το 1956, αποφασίστηκε η εξαγορά όλων των ιδιωτικών και δημοτικών επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ώστε να υπάρχει ένας ενιαίος φορέας διαχείρισης. Σιγά - σιγά, η ΔΕΗ εξαγόρασε όλες αυτές τις επιχειρήσεις και ενέταξε το προσωπικό τους στις τάξεις της.

Σ' όλα αυτά τα χρόνια της παρουσίας της, αγωνίστηκε και πέτυχε την ενεργειακή αυτονομία της χώρας και έφερε σε πέρας το σπουδαίο έργο του εξηλεκτισμού της δημιουργώντας ταυτόχρονα το μεγαλύτερο μέρος της βαριάς ελληνικής βιομηχανίας. Το ηλεκτρικό ρεύμα έφτασε με επάρκεια σε κάθε άκρη της ελληνικής γης. Από τα μικρά ακριτικά νησιά μας ως τους πιο απόμακρους οικισμούς της ορεινής Ελλάδας.

Από 1.1.2001 λειτουργεί ως ανώνυμη εταιρεία ενώ από 12.12.2001 έχει εισαχθεί στα Χρηματιστήρια Αξιών Αθηνών και Λονδίνου. Η ΔΕΗ σήμερα λειτουργεί στο περιβάλλον της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας, είναι μια πλήρως καθετοποιημένη εταιρεία που καλύπτει το σύνολο των δραστηριοτήτων στην ηλεκτρική ενέργεια. Με Κύκλο Εργασιών € 4.787 εκατ. και Σύνολο Ενεργητικού €12.938 εκατ. κατέχει ηγετική θέση σε μια από τις ταχύτατα αναπτυσσόμενες αγορές στην Ευρώπη, όπως είναι η ελληνική αλλά και η ευρύτερη αγορά της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Κατέχει περίπου το 89% της εγκατεστημένης ηλεκτρικής ισχύος στην Ελλάδα (12.695 MW) η οποία προέρχεται από λιγνιτικές, υδροηλεκτρικές, πετρελαϊκές μονάδες, μονάδες φυσικού αερίου καθώς και από αιολικά και ηλιακά πάρκα. Παράγει από λιγνίτη το 56% περίπου της ηλεκτρικής της παραγωγής (2ος μεγαλύτερος παραγωγός ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση).

Έχει στην ιδιοκτησία της το εθνικό σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας μήκους 11.650 χλμ. καθώς και το δίκτυο διανομής συνολικού μήκους 210.200 χλμ. Είναι η μοναδική εταιρεία διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, την οποία παρέχει σε 7,2 εκατομμύρια πελάτες μέσω ενός δικτύου των 277 καταστημάτων. Διεθνοποιεί τις δραστηριότητές της, με ιδιαίτερη έμφαση στις ενεργειακές αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Μεσογείου, στοχεύοντας στη δημιουργία ενός σημαντικού ενεργειακού χαρτοφυλακίου. Το σχέδιο αυτό υλοποιείται μέσω της εταιρείας ενεργειακών συμμετοχών SENCAP A.E. που συνέστησε πρόσφατα από κοινού με την εταιρεία Contour Global LLC, ώστε η ΔΕΗ να κινηθεί ευέλικτα και ανταγωνιστικά στον τομέα των εξαγορών και συγχωνεύσεων.

Η ΔΕΗ Α.Ε. κινητοποιεί πλήρως το δυναμικό της και αναδεικνύεται σε μια πρωτοπόρα και υπερσύγχρονη ενεργειακή επιχείρηση με κοινωνική υπευθυνότητα και περιβαλλοντική συνείδηση δημιουργώντας νέες αξίες για το Προσωπικό της και τους Μετόχους της.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ-ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τα όργανα Διοίκησης της εταιρείας είναι:

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Διευθύνων Σύμβουλος

Τα Συμβούλια Διεύθυνσης (Ανταγωνιστικών και Επιτελικών Δραστηριοτήτων, και Δικτύων)

Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το ανώτατο διοικητικό όργανο της Εταιρείας, διαμορφώνει κατά κύριο λόγο τη στρατηγική και την πολιτική ανάπτυξη της, εποπτεύει και ελέγχει τη διαχείριση της περιουσίας της και γενικά ασκεί κάθε εξουσία που αφορά την επιδίωξη του σκοπού της με εξαίρεση τα θέματα που από το νόμο ή το Καταστατικό της Εταιρείας υπάγονται στην αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της Εταιρείας είναι το ανώτατο εκτελεστικό όργανο της ΔΕΗ και προϊστάται όλων των υπηρεσιών της, διευθύνει το έργο τους, αποφασίζει για την Οργανωτική Διάρθρωση των Γενικών Διευθύνσεων, είναι υπεύθυνος για την υλοποίηση του προϋπολογισμού της Εταιρείας και γενικά παίρνει τις αναγκαίες αποφάσεις μέσα στο πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της. Το πεδίο ευθύνης του Συμβουλίου Διεύθυνσης Ανταγωνιστικών και Επιτελικών Δραστηριοτήτων είναι οι τομείς των Ορυχείων, της Παραγωγής, της Εμπορίας, των Οικονομικών Υπηρεσιών, του Ανθρωπίνου Δυναμικού, της Οργάνωσης, της Στρατηγικής, της Επικοινωνίας, της Ακίνητης Περιουσίας και της Πληροφορικής.

Το πεδίο ευθύνης του Συμβουλίου Διεύθυνσης Δικτύων είναι οι τομείς της Μεταφοράς, της Διανομής, της διαχείρισης του Δικτύου της ηπειρωτικής Ελλάδος και των Δικτύων των Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών.

Καθένα από τα Συμβούλια Διεύθυνσης συγκροτείται από τον Διευθύνοντα Σύμβουλο ως πρόεδρο και τους οικείους Αναπληρωτές Διευθύνοντες Συμβούλους και Γενικούς Διευθυντές του πεδίου ευθύνης τους ως μέλη. Οι Γενικοί Διευθυντές Οικονομικών Υπηρεσιών, Ανθρωπίνων Πόρων και Οργάνωσης, και Επιτελικών Υπηρεσιών είναι μέλη και στα δύο Συμβούλια Διεύθυνσης.

Τα Συμβούλια Διεύθυνσης λειτουργούν, καθένα στο πεδίο ευθύνης του, στα πλαίσια του καταστατικού και των αποφάσεων του Δ.Σ. διασφαλίζοντας σε ανώτατο εκτελεστικό επίπεδο τη συλλογικότητα στην αντιμετώπιση των διοικητικών και λειτουργικών θεμάτων της Εταιρείας, καθώς και τη συνοχή στη λειτουργία της.

Σύμφωνα με το άρθρο 10 του Καταστατικού της Εταιρείας, το Διοικητικό της Συμβούλιο αποτελείται από 11 μέλη με τριετή θητεία.

Εξ'αυτών:

- Έξι μέλη, μεταξύ των οποίων και ο Διευθύνων Σύμβουλος, εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων της Εταιρείας, στην οποία όμως δεν μπορούν να συμμετέχουν οι μέτοχοι που συμμετέχουν στην Ειδική Συνέλευση των μετόχων της μειοψηφίας

-Δύο μέλη είναι αντιπρόσωποι των εργαζομένων

- Δύο μέλη εκπροσωπούν τη μειοψηφία και εκλέγονται από την ειδική συνέλευση των μετόχων της μειοψηφίας και
- Ένα μέλος υποδεικνύεται από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.).

Το Δ.Σ. συνέρχεται με πρόσκληση του Προέδρου μία φορά το μήνα και εκτάκτως κάθε φορά που ο Πρόεδρος θεωρεί σκόπιμο ή μετά από σχετική αίτηση τεσσάρων συμβούλων. Οι Γενικοί Διευθυντές είναι τα ανώτατα στελέχη της Εταιρείας, τα οποία προΐστανται αυτοτελών τομέων δράσης της Εταιρείας και αναφέρονται στο Διευθύνοντα Σύμβουλο.

Σύμφωνα με το οργανόγραμμα της ΔΕΗ οι αυτοτελείς τομείς δράσης της Εταιρείας είναι οι εξής εννιά:

Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών,
Γενική Διεύθυνση Ανθρωπίνων Πόρων & Οργάνωσης,
Γενική Διεύθυνση Επιτελικών Υπηρεσιών,
Γενική Διεύθυνση Δυτικής Μακεδονίας,
Γενική Διεύθυνση Παραγωγής,
Γενική Διεύθυνση Μεταφοράς,
Γενική Διεύθυνση Διανομής,
Γενική Διεύθυνση Ορυχείων και
Γενική Διεύθυνση Εμπορίας.

Οι Γενικοί Διευθυντές ορίζονται από το Διοικητικό Συμβούλιο για θητεία πέντε ετών με δικαίωμα παράτασης της θητείας τους.

ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το μετοχικό κεφάλαιο της ΔΕΗ Α.Ε. ανέρχεται σε ένα δισεκατομμύριο εξήντα επτά εκατομμύρια διακόσιες χιλιάδες € (1.067.200.000) αποτελούμενο από 232.000.000 κοινές ονομαστικές μετοχές, που αντιστοιχούν σε 232.000.000 δικαιώματα ψήφων, ονομαστικής αξίας 4,60 ευρώ η κάθε μία. Κατά τη τελευταία τετραετία δεν υπήρξε μεταβολή επί του Μετοχικού Κεφαλαίου της Εταιρείας.

ΜΕΤΟΧΗ

Στην Κατηγορία της Μεγάλης Κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών διαπραγματεύονται σήμερα οι μετοχές της Εταιρείας, ενώ στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου διαπραγματεύονται Διεθνή Αποθετήρια Έγγραφα (GDRs).

Η ΔΕΗ συμμετέχει σήμερα στους παρακάτω δείκτες:

Γενικός Δείκτης ΧΑ

FTSE/XA 20

FTSE/XA 140

FTSE/Med 100

FTSE/XA International

FTSE/XA Κοινής _φέλειας

Δείκτη Συνολικής Απόδοσης Γενικού _είκτη ΧΑ

Δείκτη Όλων των Μετοχών ΧΑ

Συμμετέχει επίσης και σε πλήθος άλλων δεικτών όπως των εταιρειών Dow Jones, Morgan Stanley (DJ Stoxx 600, DJ EURO Stoxx, DJ Stoxx TMI EX UK MSCI-Greece κ.α.).

ΜΕΤΟΧΟΙ

Η μετοχική σύνθεση της εταιρείας έχει ως ακολούθως:

- ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ 51.12%
- CAPITAL RESEARCH & MANAGEMENT 5.42%*
- ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΩΕΗ (ΟΑΠ-ΔΕΗ) 3.81%
- ΛΟΙΠΟ ΕΠΕΝ_ΥΤΙΚΟ ΚΟΙΝΟ 39.65%

*Η εταιρεία Capital Research & Management των ΗΠΑ με την ιδιότητα του διαχειριστή επενδύσεων του ομίλου «American Funds» αμοιβαίων κεφαλαίων ανακοίνωσε την από 21/11/2007 διακριτική διαχείριση 12.573.427 δικαιωμάτων ψήφου ή 5,4196% των δικαιωμάτων ψήφου της ΔΕΗ συνολικά. Επιπρόσθετα η «American Funds» ενημέρωσε για λογαριασμό της «Europacific Growth fund» των ΗΠΑ την από 21/11/2007 συνολική συμμετοχή της με 11.646.727 δικαιώματα ψήφου ή 5,0201% των δικαιωμάτων ψήφου της ΔΕΗ.

Η εταιρεία δε γνωρίζει να υπάρχουν μέτοχοι, πλην του Ελληνικού Δημοσίου, του ΟΑΠ-ΔΕΗ, της EUROPACIFIC GROWTH FUND RE CAPITAL RESEARCH, της MORGAN STANLEY και του ομίλου FIDELITY που να κατέχουν άμεσα ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 3% του μετοχικού της κεφαλαίου.

ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Το Ελληνικό Ηλεκτρικό Σύστημα περιλαμβάνει τη διαδικασία παραγωγής του ηλεκτρικού ρεύματος από λιγνιτικές, πετρελαϊκές και υδροηλεκτρικές μονάδες, μονάδες φυσικού αερίου, καθώς και από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Περιλαμβάνει τη διαδικασία μεταφοράς μέσω του Εθνικού Διασυνδεδεμένου Συστήματος προς όλες τις κατευθύνσεις της ηπειρωτικής χώρας και, ακολούθως, τη διαδικασία διανομής προς τους καταναλωτές, μέσω των δικτύων διανομής.

Η ορθή κατανομή του φορτίου ρυθμίζεται από το Κέντρο Ελέγχου Ενέργειας που λειτουργεί στον Άγιο Στέφανο Αττικής. Τα νησιά, σχεδόν στο σύνολό τους, διαθέτουν αυτόνομους πετρελαϊκούς σταθμούς ενώ παράλληλα, η εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών (αέρας, ήλιος) κερδίζει έδαφος.

Εθνική Οικονομία

Το έργο που έχει επιτελέσει η ΔΕΗ, από ιδρύσεώς της ως σήμερα, έχει συνεισφέρει τα μέγιστα στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας. Σ' όλα τα χρόνια της παρουσίας της, αγωνίστηκε και πέτυχε την ενεργειακή αυτονομία της χώρας και έφερε σε πέρας το σπουδαίο έργο του εξηλεκτρισμού της, δημιουργώντας ταυτόχρονα το μεγαλύτερο μέρος της βαριάς ελληνικής βιομηχανίας.

Το ηλεκτρικό ρεύμα έφτασε με επάρκεια σε κάθε άκρη της ελληνικής γης. Από τα μικρά ακριτικά νησιά μας ως τους πιο απόμακρους οικισμούς της ορεινής Ελλάδας. Σ' ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη, τη "σπονδυλική στήλη" της βιομηχανίας, του εμπορίου και των υπηρεσιών, αλλά και το βασικό καταλύτη ανέυδου τής ποιότητας ζωής των Ελλήνων.

Η παρουσία της ΔΕΗ συνιστά οικονομία κλίμακας, η οποία πέραν της λειτουργικής δραστηριότητας στην οποία εισέρχονται εκατοντάδες μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, πραγματοποιούνται επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων ευρώ που αφορούν σε έργα για την επέκταση των ορυχείων, για εκσυγχρονισμό των Μονάδων, για προμήθεια αντιρρυπαντικών τεχνολογιών και έργων προστασίας και αποκατάστασης του περιβάλλοντος, για επενδύσεις σε διεθνείς διασυνδέσεις του εθνικού συστήματος.

Η ΔΕΗ Α.Ε. αποτελεί εθνικό μοχλό ανάπτυξης, συνεισφέρει όσο καμία άλλη επιχείρηση στην τόνωση της απασχόλησης, ωφελώντας ταυτόχρονα την εθνική οικονομία με τεράστια εξοικονόμηση συναλλάγματος λόγω της παραγωγής και χρήσης εγχώριων πρώτων υλών.¹²

5.3 ΟΤΕ

Ο Ο.Τ.Ε. αποτελεί τον κυρίαρχο τηλεπικοινωνιακό οργανισμό στην Ελλάδα (δραστηριοποιούμενος μονοπωλιακά μέχρι το τέλος του 2001) και έναν από τους 10 μεγαλύτερους στην Ευρώπη. Βασικές προτεραιότητές του είναι ο εκσυγχρονισμός της υποδομής του και η ανάπτυξη υπηρεσιών και προϊόντων που καλύπτουν τις σύγχρονες ανάγκες επιχειρήσεων και καταναλωτών. Εκτός της σταθερής τηλεφωνίας, ο Όμιλος παρέχει υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας, εφαρμογές Internet, ασύρματες και δορυφορικές επικοινωνίες, συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες για τη ναυτιλία, ενώ αναλαμβάνει και τηλεπικοινωνιακά έργα υποδομής στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Στα πλαίσια της διεθνούς επενδυτικής του στρατηγικής, έχει εξαγοράσει σημαντικά μερίδια και συνεργάζεται με ξένες τηλεπικοινωνιακές εταιρείες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ασίας.

Ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη στην ιστορία του Οργανισμού αποτέλεσε η μείωση της συμμετοχής του Δημοσίου στον Ο.Τ.Ε. στο 42%, μετά την επιτυχή έκδοση μετατρέψιμου ομολόγου ποσοστού 10,7% του μετοχικού κεφαλαίου του, τον Αύγουστο του 2001. Αυτό επέτρεψε στον Οργανισμό για πρώτη φορά στην ιστορία του να προχωρήσει, στις αρχές του 2002, σε εκλογή νέου Δ.Σ. με τον κ. Λ. Αντωνακόπουλο να αναλαμβάνει την Προεδρία.

Η βασικότερη πηγή διατήρησης και ανάπτυξης της κερδοφορίας του Ομίλου είναι σήμερα η παροχή σταθερής τηλεφωνίας στην Ελλάδα. Με βάση αυτό το δεδομένο, ο Όμιλος στοχεύει στη διατήρηση υψηλού μεριδίου αγοράς σταθερής τηλεφωνίας μέσω κυρίως της παροχής βελτιωμένων υπηρεσιών, της εξυπηρέτησης των πελατών και της θέσπισης ανταγωνιστικής τιμολόγησης.

Η ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας τόσο στην Ελλάδα με την Cosmote όσο και στο εξωτερικό αναμένεται να αποτελέσει ιδιαίτερα σημαντική πηγή αύξησης εσόδων για τον Όμιλο, καθώς ο συγκεκριμένος κλάδος εξακολουθεί να βρίσκεται σε περίοδο ανάπτυξης, η οποία εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί (με ηπιότερους ρυθμούς) για την επόμενη ζετία. Η Cosmote είναι η σημαντικότερη θυγατρική του Ομίλου, καθώς έχει να επιδείξει μια ιδιαίτερα επιτυχημένη πορεία αποτελώντας την ταχύτερα αναπτυσσόμενη 3η εταιρία κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη, ενώ έχει επιτύχει τα υψηλότερα μερίδια αγοράς σε νέες συνδέσεις κατά τα τελευταία 2 έτη. Τα θεμελιώδη μεγέθη της εξελίσσονται σταδιακά ανώτερα των αρχικών προσδοκιών, ενώ η στρατηγική επέκτασης προδιαθέτει για περαιτέρω ανάπτυξη και για ένα σημαντικότερο ρόλο στις εξελίξεις του κλάδου. Η είσοδος της στην αγορά κινητής

¹² www.dei.gr

τηλεφωνίας στην Αλβανία στα μέσα του 2000 έχει αποδειχτεί ιδιαίτερα επιτυχής, καθώς η θυγατρική AMC συνεισφέρει ήδη θετικά στην κερδοφορία του Ομίλου. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδει ο Ο.Τ.Ε. στην ανάπτυξη και άλλων θυγατρικών του, όπως της OTENet, της OTE Globe και της CosmoOne. Η OTENet είναι εταιρία παροχής προϊόντων και υπηρεσιών Internet (πρόσβαση στο Διαδίκτυο, τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες IP, υπηρεσίες ηλεκτρονικού επιχειρείν και υπηρεσίες ηλεκτρονικού περιεχομένου) και αναμένεται να αποτελέσει το βραχίονα του Ομίλου στο χώρο της ανάπτυξης υπηρεσιών δεδομένων. Η OTE Globe προσφέρει ολοκληρωμένες λύσεις διεθνούς διασύνδεσης και χωρητικότητας, καθώς και υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, στοχεύοντας στη δημιουργία ενός ευρύτερου δικτύου που να καλύπτει ανάγκες τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ν.Α. Ευρώπη. Η CosmoONE έχει δημιουργήσει και λειτουργεί μία Οριζόντια Ηλεκτρονική Αγορά και παρέχει ολοκληρωμένες λύσεις για εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου μεταξύ επιχειρήσεων, αποτελώντας τον ελληνικό κόμβο για διεθνείς εμπορικές δραστηριότητες μέσω του Παγκόσμιου Εμπορικού Δικτύου (Global Trading Web).

Η Ιστορία Του ΟΤΕ

Το νομοθετικό διάταγμα 1049/1.9.1949 που αφορούσε την ενιαία οργάνωση των Τηλεπικοινωνιών της Ελλάδος είναι και το ιδρυτικό του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος, συντομογραφημένου ως Ο.Τ.Ε. Λειτουργήσε αρχικά ως ανώνυμη εταιρεία με μοναδικό μέτοχο το κράτος. Στη δικαιοδοσία του ενιαίου εθνικού φορέα βρισκόταν πια η εκμετάλλευση όλων των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών που παρέχονταν έως τότε από την Ανώνυμο Ελληνική Τηλεφωνική Εταιρεία (ΑΕΤΕ), την Ηλεκτρική Εταιρία Ρόδου και την Eastern Telegraph Company και ήταν αρμοδιότητα του Υπουργείου Τ.Τ.Τ. Με τον ίδιο νόμο, τα Ταχυδρομεία διαχωρίστηκαν, δεν εντάχθηκαν στον νέο Οργανισμό, παρέμειναν στο Υπουργείο Συγκοινωνιών και από το 1968 αποτέλεσαν αυτόνομο οργανισμό (ΕΛΤΑ). Η επίσημη εγκαινίαση των εργασιών του νέου οργανισμού έγινε τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου. Το προσωπικό του προήλθε από τους υπαλλήλους των Τ.Τ.Τ. του Υπουργείου Συγκοινωνιών, της ΑΕΤΕ, της μικρής τηλεφωνικής υπηρεσίας Ρόδου και της εταιρείας Cable and Wireless Company. Οι εγκαταστάσεις του Ο.Τ.Ε. ήταν αξίας 23 εκατομμυρίων δολαρίων ενώ ο φορέας συμπεριλήφθηκε και στην κατανομή της βοήθειας του σχεδίου Μάρσαλ λαμβάνοντας 9 εκατομμύρια δραχμές.

Το έργο του Ο.Τ.Ε. μπορεί να περιγραφεί συνοπτικά, με τη σχηματική κατανομή του σε δεκαετίες, ως εξής:

1949-1958: ενοποίηση των επικοινωνιών με τη συγχώνευση των κλάδων της αστικής, υπεραστικής και των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών που παρείχε το αγγλικό τηλεγραφείο.

1959-1968: αυτοματοποίηση του υπεραστικού τηλεφωνικού δικτύου και λειτουργία των πρώτων ειδικών ραδιοηλεκτρικών δικτύων με τη μεταβίβαση και τηλεοπτικών προγραμμάτων.

1969-1978: ολοκλήρωση της διεθνούς τηλεπικοινωνιακής σύνδεσης της χώρας και λειτουργία των δύο πρώτων δορυφορικών σταθμών στις Θερμοπύλες.

1979-1988: εκσυγχρονισμός της τηλεπικοινωνιακής υποδομής με τη λειτουργία ηλεκτρονικών τηλετυπικών κέντρων, την εισαγωγή της ψηφιακής τεχνολογίας, τη λειτουργία της τηλεειδοποίησης και της τηλεδιάσκεψης.

1989-1998: εγκατάσταση νέων ψηφιακών κέντρων με έμφαση στις νέες τεχνολογίες και την παροχή ολοκληρωμένων λύσεων επικοινωνίας. Λειτουργία της κινητής τηλεφωνίας.

Το χρονικό της ανάπτυξης της τηλεφωνίας της χώρας μεταπολεμικώς έχει ενδιαφέρον να το παρακολουθήσει κανείς αναλυτικότερα. Όταν το 1949 ιδρύεται ο Ο.Τ.Ε., σε όλη τη χώρα υπήρχαν 63.000 τηλέφωνα (από αυτά τα 2.100 περίπου ήταν ακόμη χειροκίνητα) και η τηλεφωνική πυκνότητα ήταν 1,02 τηλέφωνα ανά 100 κατοίκους. Έως το 1956, ο αριθμός αυτός είχε ανέλθει σε 105.000 ενώ μέσα στη δεκαετία του '60 χρειάστηκε να γίνει νέα αλλαγή των αριθμών κλήσης οι οποίοι μετατράπηκαν σε εξαψήφιους αφού το 1967 532.000 συνδέσεις είχαν ήδη πραγματοποιηθεί για να ξεπεράσουν το 1971 οι συνδρομητές το ένα εκατομμύριο.

Το 1953 εκδίδεται ο πρώτος μεταπολεμικός τηλεφωνικός κατάλογος των συνδρομητών Αθηνών, Πειραιώς και Περιχώρων και τον επόμενο χρόνο ο πρώτος μεταπολεμικός κατάλογος των επαρχιακών κέντρων. Η αστυφιλία γεννούσε νέες ανάγκες για επικοινωνία. Μια λύση ήταν η εγκατάσταση κοινόχρηστων τηλεφώνων στις πόλεις και η επέκταση των κοινοτικών τηλεφωνείων στην επαρχία. Η αστική ανάπτυξη της πρωτεύουσας θα αποτυπωθεί το 1971 και στον πρώτο Χρυσό Οδηγό με τους επαγγελματίες της πρωτεύουσας που εκδίδεται εκείνη τη χρονιά.

Το 1957 προσφέρεται μια νέα υπηρεσία: λειτουργεί η Υπηρεσία Τηλεγραφικών Συνδρομητών (TELEX) η οποία αυτοματοποιείται το 1962 με την αντικατάσταση του χειροκίνητου τηλετυπικού κέντρου Αθηνών, με νέο αυτόματο. Το 1965 αρχίζει και η αυτοματοποίηση του υπεραστικού δικτύου της χώρας καθώς ολοκληρώνεται η εγκατάσταση Αυτόματων Υπεραστικών Κέντρων στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα και άλλες επαρχιακές πόλεις. Το 1968 είναι η χρονιά που πραγματοποιείται το πρώτο μεγάλο έργο για την εξυπηρέτηση της διεθνούς τηλεπικοινωνίας της χώρας, η εγκατάσταση του υποβρύχιου καλωδίου Ελλάδας-Ιταλίας κατασκευής του ΝΑΤΟ. Λειτουργεί επίσης τότε το Αυτόματο-Ημιαυτόματο Διεθνές Τηλετυπικό Κέντρο στην Αθήνα.

Το 1970 λειτουργεί η πρώτη κεραία του Κέντρου Δορυφορικών Επικοινωνιών Θερμοπυλών - θα προστεθεί και η δεύτερη δύο χρόνια αργότερα. Το 1972 ο Ο.Τ.Ε. καθίσταται ενεργό μέλος της Παγκόσμιας Οργάνωσης Δορυφορικών Επικοινωνιών. Την επόμενη χρονιά λειτουργεί το δίκτυο VHF για τις ανάγκες της Παράκτιας Ανταπόκρισης και το 1974 αρχίζει μια σειρά έργων κατασκευής διεθνών δικτύων με τα οποία η χώρα καθίσταται κύριος τηλεπικοινωνιακός κόμβος της Ανατολικής Μεσογείου.

Έχοντας να υποστηρίξει δύο εκατομμύρια τηλεφωνικές συνδέσεις, ο Ο.Τ.Ε. λειτουργεί το 1979 το Διεθνές Ηλεκτρονικό Τηλετυπικό Κέντρο στην Αθήνα (Μέγαρο Ο.Τ.Ε, πλατεία Βικτωρίας) και δύο χρόνια αργότερα το νέο Διεθνές Ηλεκτρονικό Κέντρο Αθηνών ΜΤ-20, κεντρικού ελέγχου, με ηλεκτρονικό υπολογιστή και ψηφιακό επιλογικό πεδίο. Το 1986 εγκαινιάζεται η λειτουργία του Παράκτιου Επίγειου Σταθμού (ΠΕΣ) INMARSAT στο ΚΔΕ

Θερμοπυλών. Τον επόμενο χρόνο εισάγεται σε εμπορική εκμετάλλευση η υπηρεσία της Τηλεειδοποίησης ενώ το 1989 λειτουργούν στην Αθήνα (κτίριο Κωλέττη) τα πρώτα πλήρως ψηφιακά τηλεφωνικά κέντρα (υπεραστικό και κομβικό) του συστήματος EWSD/SIEMENS, συνολικής χωρητικότητας 25.000 κυκλωμάτων. Το 1988 είναι η χρονιά που ο Ο.Τ.Ε. αποκτά το διοικητικό μέγαρο στο Μαρούσι. Τον επόμενο χρόνο λειτουργεί στην Πάτρα το πρώτο πλήρες ψηφιακό τηλεφωνικό κέντρο του συστήματος AXE-10/ERICSSON και το 1990 τίθεται σε εμπορική εκμετάλλευση το δημόσιο δίκτυο HELLASPAC καθώς και η υπηρεσία Τηλεδιάσκεψης (Videoconference).

Το 1992 ο Ο.Τ.Ε. προχωρά στην εγκατάσταση των πρώτων 350 καρτοτηλεφώνων για δημόσια χρήση. Την ίδια εποχή, οι κάτοχοι σταθερών τηλεφωνικών συνδέσεων έχουν ξεπεράσει κατά πολύ τα 4 εκατομμύρια. Στα 1994 λειτουργεί στην Αθήνα το σύστημα Διαχείρισης Δικτύου NMS) που επιτρέπει στον Ο.Τ.Ε. να εποπτεύει και να διαχειρίζεται το δίκτυό του αποτελεσματικά μειώνοντας το λειτουργικό κόστος και βελτιώνοντας σημαντικά την ποιότητα της επικοινωνίας. Εγκαινιάζεται το νέο Κέντρο Δορυφορικών Επικοινωνιών στη Νεμέα και ψηφίζεται στη Βουλή ο νόμος 2257/94 που αφορά την οργάνωση και λειτουργία του Ο.Τ.Ε. ενώ ο Οργανισμός προχωρεί στην ίδρυση και λειτουργία των θυγατρικών του εταιρειών (Hellascom Int., Ανταλλακτήρια συναλλάγματος, OTEnet, Comote, Hellas Sat, OTE Leasing, Maritel).

Από το 1949 και μέχρι το 2001 κατείχε το μονοπώλιο των τηλεπικοινωνιών σταθερής τηλεφωνίας στην Ελλάδα και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90, όπου η κινητή τηλεφωνία μπήκε στην καθημερινότητα των Ελλήνων, η λέξη «τηλεπικοινωνίες» και «ΟΤΕ» ήταν σχεδόν ταυτόσημες για τους κατοίκους της Ελλάδας παρόλο που δεν είχαν καμιά σχέση οι ιδιωτικοί πάροχοι με τον ΟΤΕ.

Από το 2001 και με την προοπτική του ανοίγματος της αγοράς στον ανταγωνισμό, επήλθε η σταδιακή ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ η οποία ξεκίνησε το 1998, λίγα χρόνια πριν την έναρξη της απελευθέρωσης της αγοράς τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα. Το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο μέχρι το 1998 κατείχε τον πλήρη έλεγχο του ΟΤΕ, κατέχει το 25% του μετοχικού κεφαλαίου του Οργανισμού, όσο και η Deutsche Telecom. Ο ΟΤΕ, όπως και οι υπόλοιποι πάροχοι τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, ελέγχεται από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Καλούμαστε λοιπόν να απαντήσουμε στο ερώτημα εάν υπάρχει αναγκαιότητα για την ύπραξη και διατήρηση των κρατικών μονοπωλίων ή εάν θα πρέπει γίνει η απελευθέρωση των αγορών αυτών.

Σε ένα κόσμο που αλλάζει με γοργούς ρυθμούς, ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένας οργανισμός είναι η δυνατότητα να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα και να μετεξελίσσεται όταν αυτό είναι αναγκαίο. Αυτό το χαρακτηριστικό λείπει συνήθως από δημόσιους οργανισμούς, ειδικά αυτοί λειτουργούν με μονοπωλιακό καθεστώς και δεν αντιμετωπίζουν την πίεση της αγοράς. Οι ιδιωτικοί οργανισμοί που δεν προσαρμόζονται φθίνουν σταδιακά και τελικά κλείνουν. Οι δημόσιοι οργανισμοί πολύ δύσκολα κλείνουν, ακόμα και όταν οι συνθήκες οι οποίες κατέστησαν τη δημιουργία τους αναγκαία έχουν προ πολλού ξεπεραστεί.

Βασικό χαρακτηριστικό των υπό απελευθέρωση αγορών είναι η ύπαρξη υψηλών φραγμών εισόδου καθώς και νομικών και δομικών εμποδίων που πρέπει να προσπελαστούν ούτως ώστε να δημιουργηθούν συνθήκες πραγματικού και υγιούς ανταγωνισμού.

Αρχικά, προκειμένου να εξασφαλισθεί η πρόσβαση στην αγορά των νέων ενδιαφερόμενων παρόχων, το κράτος υποχρεούται αφενός να καταργήσει τα μέτρα τα οποία οδηγούν στην δημιουργία μονοπωλίων στις υπό απελευθέρωση δραστηριότητες και, αφετέρου, να δημιουργήσει σχετικούς μηχανισμούς εκχώρησης αδειών για την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων. Ωστόσο, η κατάργηση των μονοπωλίων δεν είναι από μόνη της επαρκής για την αποτελεσματική απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών. Η παροχή των εν λόγω υπηρεσιών είναι κατά κανόνα συνδεδεμένη με την ύπαρξη και χρήση εκτεταμένων δικτυακών υποδομών, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις ενδέχεται να είναι μοναδικές για αντικειμενικούς λόγους (όπως πχ. η έλλειψη τεχνολογικών μέσων, η φυσική σπανιότητα των δικτύων ή το αποτρεπτικό κόστος κατασκευής εναλλακτικών υποδομών).

Σε μια τέτοια περίπτωση, τα ήδη υφιστάμενα μονοπώλια δεν καταργούνται ουσιαστικά μόνο με την παροχή του δικαιώματος σε κάθε ενδιαφερόμενο ανταγωνιστή της κατασκευής του δικού του δικτύου. Αντίθετα, είναι επιβεβλημένη η κρατική παρέμβαση προκειμένου να ρυθμιστεί η πρόσβαση των εν δυνάμει παρόχων στα ήδη υφιστάμενα δίκτυα καθώς και η σχέση τους με τους παραδοσιακούς διαχειριστές αυτών. Η κρατική ρύθμιση όμως επιβάλλεται ακόμα και στην περίπτωση όπου δεν συντρέχει το στοιχείο της μοναδικότητας των υποδομών για να αποτραπούν οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού από τους παραδοσιακούς φορείς των υφιστάμενων δικτύων οι οποίοι διαθέτουν ισχυρότατα πλεονεκτήματα έναντι των νέων ανταγωνιστών τους και, κατά κανόνα, διατηρούν δεσπόζουσα θέση στις απελευθερωμένες αγορές.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η απελευθέρωση των κοινωφελών υπηρεσιών απαιτεί έντονη, αλλά διαφοροποιημένη κρατική επέμβαση, η οποία αποκτά πλέον την μορφή της εποπτείας και της οργάνωσης της απελευθερούμενης αγοράς. Ισχύει λοιπόν το εξής παράδοξο: η απορρύθμιση της αγοράς χρησιμοποιεί ως μέσο την ρύθμιση της, ή ορθότερα, την επαναρρύθμισή της. Πράγματι, κατά το στάδιο της απορρύθμισης, η ίδια η αγορά κινείται ανεξέλεγκτα και εμφανίζει έντονες ασυμμετρίες οι οποίες θα ήταν αδύνατο να εξαλειφθούν δίχως την ύπαρξη ενός εξειδικευμένου θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου.

Κεντρικό ρόλο κατέχουν οι ανάγκες και η προστασία των δικαιωμάτων του αποδέκτη της. Το “ελάχιστο σύνολο υπηρεσιών” που συνιστά και το περιεχόμενο της έννοιας της καθολικής υπηρεσίας διαμορφώνεται με κριτήριο τις ανάγκες και τα συμφέροντα των χρηστών της και κάθε εν δυνάμει χρήστης έχει δικαίωμα για ακώλυτη πρόσβαση στις καθολικές υπηρεσίες υπό τις προδιαγραφές και τους όρους που καθορίζει το ρυθμιστικό δίκαιο. Το δικαίωμα αυτό από την σκοπιά των παρόχων των υπηρεσιών ισοδυναμεί με την υποχρέωση κατάρτισης σχετικής σύμβασης με κάθε ενδιαφερόμενο χρήστη.

Η παροχή των κοινωφελών υπηρεσιών συνδέεται με θεμελιώδη δικαιώματα των χρηστών τους, όπως π.χ. την προστασία της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής ή το απόρρητο των συνδιαλέξεων και των επιστολών, στον βαθμό που αυτά βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης με τις εν λόγω υπηρεσίες. Έτσι, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές πρέπει να εγγυώνται την διαφύλαξη και τον σεβασμό των παραπάνω δικαιωμάτων και, συναφώς, οι πάροχοι των κοινωφελών δραστηριοτήτων οφείλουν να απέχουν από ενέργειες που μπορούν να οδηγήσουν σε προσβολή τους. Παράλληλα, η ρύθμιση των κοινωφελών υπηρεσιών ενσωματώνει και αντικειμενικές εκφάνσεις του δημοσίου συμφέροντος μη οικονομικού χαρακτήρα οι οποίες σχετίζονται με την παροχή τους, όπως π.χ. την προστασία του περιβάλλοντος, της δημόσιας ασφάλειας κλπ

Από τα όσα μόλις εκτέθηκαν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η απελευθέρωση των μονοπωλιακών αγορών είναι μια διαδικασία σύνθετη και πολυδιάστατη που αποσκοπεί στην διασφάλιση τόσο του ανταγωνισμού όσο και των κοινωφελών πτυχών των απελευθερούμενων δραστηριοτήτων.

Απαριθμώντας τα επιχειρήματα υπέρ της κατάργησης των κρατικών μονοπωλίων θα πρέπει να αναφέρουμε την εξοικονόμηση των δημόσιων δαπανών, την αποδέσμευση από τις νομοθετικές διατάξεις που ισχύουν για το δημόσιο τομέα, την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων, καθώς και την δυνατότητα επικέντρωσης της κρατικής δραστηριότητας στους σημαντικούς τομείς και μόνο.

Δεν είναι όμως λίγα και τα επιχειρήματα που προβάλλονται κατά των ιδιωτικοποιήσεων. Για παράδειγμα, είναι ιδιαίτερα υπαρκτός ο κίνδυνος εξυπηρέτησης ιδιωτικών συμφερόντων και απομάκρυνσης από το σκοπό του δημοσίου συμφέροντος, κάτι που άλλωστε έχει αποδειχθεί περίτρανα από την έως τώρα εμπειρία των αποκρατικοποιήσεων σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Επίσης, ως συνέπεια των αποκρατικοποιήσεων έχουν παρατηρηθεί κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την μείωση των θέσεων εργασίας. Ακόμη, ο αποκλειστικός προσανατολισμός στην επίτευξη οικονομικού οφέλους εις βάρος του συμφέροντος κοινωνικού συνόλου, το οποίο πολλές φορές απαιτεί και την ανάληψη ζημιογόνων δραστηριοτήτων (π.χ. αναγκαιότητα αεροπορικής σύνδεσης απομακρυσμένων νησιών και κατά τους χειμερινούς μήνες) συντελεί στην δημιουργία αρνητικών επιπτώσεων από τις αποκρατικοποιήσεις.

Επίσης, κρίσιμη θεωρείται και η μορφή την οποία λαμβάνει η κατάργηση των μονοπωλίων. Εάν ένα κρατικό μονοπώλιο μεταβιβάζεται σε έναν ιδιώτη χωρίς απελευθέρωση της σχετικής αγοράς το βασικό επιχείρημα υπέρ της αποκρατικοποίησης (που είναι πτώση των τιμών και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω της δημιουργίας συνθηκών ανταγωνισμού) παύει να ισχύει.

Η στάθμιση όλων αυτών των παραγόντων βάσει των συνθηκών της κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης είναι μία κατεξοχήν σημαντική πολιτική απόφαση. Το Σύνταγμα δεν προκαθορίζει κατά κανόνα την απόφαση αυτή, δεν απαγορεύει την αποκρατικοποίηση, αλλά απλώς απαιτεί τη διαμόρφωση του κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου που θα διέπει την αποκρατικοποιηθείσα δραστηριότητα με τον τρόπο και στο πλαίσιο που αναφέρθηκε ανωτέρω.

Εν κατακλείδα θεωρούμε πως τα κρατικά μονοπώλια είναι αναγκαία προς αποφυγήν των πιο πάνω δυσμενών συνθηκών που θα παρατηρηθούν σε περίπτωση αποκρατικοποίησης των κρατικών μονοπωλίων.

.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Νομολογία περί κρατικών οργανισμών

ΝΟΜΟΣ 3429/2005 - ΦΕΚ 314/Α/ 27.12.2005
Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο.).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1

Ορισμοί και πεδίο εφαρμογής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

1. Για τους σκοπούς του νόμου αυτού, ως «δημόσια επιχείρηση» νοείται κάθε ανώνυμη εταιρεία, στην οποία το ελληνικό δημόσιο δύναται να ασκεί άμεσα ή έμμεσα αποφασιστική επιρροή, λόγω της συμμετοχής του στο μετοχικό της κεφάλαιο ή της χρηματοοικονομικής συμμετοχής του ή των κανόνων που τη διέπουν.

2. Η άσκηση αποφασιστικής επιρροής από το ελληνικό δημόσιο τεκμαίρεται όταν το ελληνικό δημόσιο ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου χρηματοδοτούμενα από το ελληνικό δημόσιο ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σε ποσοστό άνω του πενήντα τοις εκατό ή άλλες δημόσιες επιχειρήσεις υπό την έννοια του παρόντος νόμου:

- α) είναι κύριοι μετοχών που εκπροσωπούν την απόλυτη πλειοψηφία του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου της ή
- β) ελέγχουν την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου στη γενική της συνέλευση ή
- γ) δύναται να διορίζουν το ήμισυ πλέον ενός των μελών του διοικητικού της συμβουλίου ή
- δ) χρηματοδοτούν την ετήσια δραστηριότητα της σε ποσοστό άνω του πενήντα τοις εκατό.

3. Ως «δημόσια επιχείρηση» νοείται και κάθε ανώνυμη εταιρεία συνδεδεμένη με άλλη δημόσια επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 42 ε παρ. 5 του κ.ν. 2190/ 1920, όπως ισχύει.

4. Το Κεφάλαιο Α' του νόμου αυτού εφαρμόζεται σε όλες τις δημόσιες επιχειρήσεις, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνονται οι εταιρείες για τις οποίες εφαρμόζεται το Κεφάλαιο Β'.

5. Το Κεφάλαιο Β' του νόμου αυτού εφαρμόζεται:

- α) στις ανώνυμες εταιρείες των οποίων μετοχές έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε οργανωμένη αγορά (χρηματιστήριο), εφόσον το Δημόσιο ή τα νομικά πρόσωπα της παρ. 2 του παρόντος άρθρου εξακολουθούν να συμμετέχουν στο μετοχικό τους κεφάλαιο με οποιοδήποτε ποσοστό συμμετοχής,

β) στις ανώνυμες εταιρείες που είναι συνδεδεμένες με τις εισηγμένες εταιρείες της προηγούμενης περίπτωσης, κατά την έννοια του άρθρου 42ε παρ. 5 του κ.ν. 2190/1920, γ) στις ανώνυμες εταιρείες ως προς τις οποίες έχει αποφασιστεί η έναρξη διαδικασιών αποκρατικοποίησης δια της εισαγωγής μετοχών τους σε οργανωμένη αγορά, με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποιήσεων του ν. 3049/2002 (ΦΕΚ 212 Α').

6. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του εποπτεύοντος Υπουργού, υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του Κεφαλαίου Α' του νόμου αυτού, εφαρμοζομένων αναλόγως, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (εκτός των δημοσίων επιχειρήσεων) χρηματοδοτούμενα από το Δημόσιο ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σε ποσοστό άνω του πενήντα τοις εκατό («Οργανισμοί»), καθώς και δημόσιες επιχειρήσεις που έχουν εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου αυτού.

Άρθρο 2

Οργάνωση, λειτουργία και διοίκηση της δημόσιας επιχείρησης

1. Οι δημόσιες επιχειρήσεις οργανώνονται, λειτουργούν και διοικούνται σύμφωνα με το νόμο αυτόν, τις διατάξεις που διέπουν τις ανώνυμες εταιρείες και τυχόν ειδικές διατάξεις που αφορούν καθεμία από αυτές, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του νόμου αυτού.

2. Όλες οι δημόσιες επιχειρήσεις υποχρεούνται να προσαρμόσουν το καταστατικό τους προς τις διατάξεις του νόμου αυτού, μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τη θέση του νόμου αυτού σε ισχύ.

Άρθρο 3

Διοικητικό συμβούλιο

1. Το διοικητικό συμβούλιο διαμορφώνει τη στρατηγική και την πολιτική ανάπτυξης της εταιρείας και ασκεί τις αρμοδιότητες που προβλέπονται στο νόμο αυτόν και την κείμενη νομοθεσία.

2. Ο αριθμός των μελών του διοικητικού συμβουλίου, συμπεριλαμβανομένων του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου, δεν μπορεί να ξεπερνά τους εννέα. Στο διοικητικό συμβούλιο συμμετέχουν έως δύο εκπρόσωποι των εργαζομένων στη δημόσια επιχείρηση, με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών του άρθρου 10 του παρόντος νόμου. Οι αρχαιρεσίες για την εκλογή των εκπροσώπων των εργαζομένων στη δημόσια επιχείρηση διεξάγονται από την εφορευτική επιτροπή της πλέον αντιπροσωπευτικής δευτεροβάθμιας - και αν δεν υπάρχει τέτοια - της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης της δημόσιας επιχείρησης και η εκλογή τους γίνεται με το σύστημα της απλής αναλογικής. Η

διαδικασία των αρχαιρεσιών, ο καθορισμός των τοπικών εφορευτικών επιτροπών, ο χρόνος και οι λεπτομέρειες της ψηφοφορίας και η εξαγωγή και ανακοίνωση των αποτελεσμάτων αποτελούν έργο της επιτροπής αυτής, που προεδρεύεται από δικαστικό αντιπρόσωπο, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 11 του ν. 1264/1982.

3. Ειδικές διατάξεις που προβλέπουν τη συμμετοχή στα διοικητικά συμβούλια δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών εκπροσώπων επαγγελματικών οργανώσεων και παραγωγικών τάξεων διατηρούνται σε ισχύ, αλλά τα μέλη που ορίζονται βάσει των διατάξεων αυτών συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο της δημόσιας επιχείρησης και καθ' υπέρβαση του ανώτατου ορίου των εννέα μελών. Αν με την προσθήκη αυτή προκύπτει άρτιος αριθμός μελών, εφαρμόζεται αναλογικά το άρθρο 15 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2690/1999 (ΦΕΚ 45 Α'). Οι εκπρόσωποι των εργαζομένων, των επαγγελματικών οργανώσεων και των παραγωγικών τάξεων προτείνονται μέσα σε προθεσμία δύο μηνών αφότου ειδοποιηθούν σχετικά από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών. Έως τον ορισμό των εκπροσώπων του προηγούμενου εδαφίου, το διοικητικό συμβούλιο συγκροτείται και λειτουργεί νόμιμα και χωρίς τα μέλη αυτά.

4. Ο πρόεδρος, ο διευθύνων σύμβουλος και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, τα οποία δεν εκλέγονται ή υποδεικνύονται σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 3, ορίζονται και παύονται αζημίως για το Δημόσιο και για τη δημόσια επιχείρηση με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού που εποπτεύει τη δημόσια επιχείρηση.

5. Όποιος είναι πρόεδρος, διευθύνων σύμβουλος ή μέλος του διοικητικού συμβουλίου μιας δημόσιας επιχείρησης απαγορεύεται να είναι πρόεδρος, διευθύνων σύμβουλος ή μέλος διοικητικού συμβουλίου άλλης δημόσιας επιχείρησης. Ο διευθύνων σύμβουλος μιας δημόσιας επιχείρησης δύναται να είναι πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου συνδεδεμένων με αυτήν δημοσίων επιχειρήσεων, χωρίς πρόσθετη αμοιβή.

6. Το διοικητικό συμβούλιο της κάθε δημόσιας επιχείρησης αποτελείται από εκτελεστικά, μη εκτελεστικά μέλη και ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη. Οι διατάξεις των άρθρων 3 παρ. 1 και 4 παρ. 1 και 2 του ν. 3016/2002 (ΦΕΚ 110 Α') εφαρμόζονται αναλογικά.

7. Κάθε δημόσια επιχείρηση υποχρεούται να καταρτίσει κανονισμό λειτουργίας του διοικητικού της συμβουλίου, ο οποίος εγκρίνεται με απόφαση του διοικητικού της συμβουλίου εντός εννέα μηνών από την ημερομηνία θέσης του νόμου αυτού σε ισχύ. Ο κανονισμός λειτουργίας του διοικητικού συμβουλίου περιλαμβάνει υποχρεωτικά:

- α) τον προσδιορισμό των αρμοδιοτήτων των εκτελεστικών, μη εκτελεστικών και ανεξάρτητων μελών του διοικητικού συμβουλίου και
- β) τον προσδιορισμό των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου και του διευθύνοντος συμβούλου.

8. Ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της δημόσιας επιχείρησης δεν μπορεί να έχει εκτελεστικές αρμοδιότητες.

9. Ο διευθύνων σύμβουλος της δημόσιας επιχείρησης επιλέγεται ύστερα από δημόσια προκήρυξη της θέσης. Κάθε διευθύνων σύμβουλος πρέπει τουλάχιστον να είναι πτυχιούχος Πανεπιστημιακού Ιδρύματος της ημεδαπής ή ισότιμου της αλλοδαπής και

να έχει τουλάχιστον πενταετή εμπειρία σε θέση σημαντικής ευθύνης και απαιτήσεων στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα. Η προκήρυξη της θέσης γίνεται με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού που εποπτεύει τη δημόσια επιχείρηση, με την οποία καθορίζεται η διαδικασία και τα κριτήρια της επιλογής και εξειδικεύονται τυχόν αναγκαία πρόσθετα προσόντα.

10. Με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, που συνιστάται με το άρθρο 10 του νόμου αυτού, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καθορίζεται η αποζημίωση των μελών του διοικητικού συμβουλίου της κάθε δημόσιας επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένου του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου. Για την αποζημίωση του προέδρου, του διευθύνοντος συμβούλου και των εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου, ισχύει ο περιορισμός του άρθρου 14 του ν. 2703/1999 (ΦΕΚ 72 Α'), όπως έχει ερμηνευθεί με το άρθρο 34 παρ. 4 του ν. 2768/1999 (ΦΕΚ 273 Α'). Κατ' εξαίρεση, με την ίδια απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών μπορεί να καθορίζεται επιπλέον αποζημίωση για τον διευθύνοντα σύμβουλο, λόγω συμμετοχής του στις συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου, και πέραν του ορίου του προηγούμενου εδαφίου. Η αποζημίωση των μη εκτελεστικών μελών του Δ.Σ. δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια της περίπτωσης γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 17 του ν. 3205/2003 (ΦΕΚ 297 Α'), ανεξαρτήτως του αριθμού των συνεδριάσεων του διοικητικού συμβουλίου κάθε μήνα. Ο πρόεδρος, ο διευθύνων σύμβουλος και τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των δημοσίων επιχειρήσεων δεν δικαιούνται καμία άλλη παροχή, απολαβή, αμοιβή ή προνόμιο.

Άρθρο 4

Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας και εσωτερικός έλεγχος

1. Όλες οι δημόσιες επιχειρήσεις έχουν την υποχρέωση να καταρτίσουν νέο Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας. Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας καταρτίζεται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της δημόσιας επιχείρησης μέσα σε εννέα μήνες από τη θέση του νόμου αυτού σε ισχύ και δημοσιεύεται σε περίληψη στο Τεύχος Ανωνόμων Εταιρειών και Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως.

2. Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας της κάθε δημόσιας επιχείρησης περιλαμβάνει τουλάχιστον:

- α) τη διάρθρωση των υπηρεσιών της εταιρείας, τα αντικείμενα τους, καθώς και τη σχέση των υπηρεσιών μεταξύ τους και με τη διοίκηση. Μεταξύ των υπηρεσιών της εταιρείας πρέπει υποχρεωτικά να προβλέπεται υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου,
- β) τις διαδικασίες αξιολόγησης της απόδοσης των δι-ευθυντικών στελεχών της εταιρείας.

3. Κάθε δημόσια επιχείρηση οργανώνει υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου. Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α) παρακολουθεί την εφαρμογή και τη συνεχή τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας και του καταστατικού της δημόσιας επιχείρησης, καθώς και της εν γένει νομοθεσίας που αφορά την επιχείρηση,

β) παρακολουθεί και αναφέρει στο διοικητικό συμβούλιο της δημόσιας επιχείρησης και στη γενική συνέλευση των μετόχων περιπτώσεις σύγκρουσης των ιδιωτικών συμφερόντων των μελών του διοικητικού συμβουλίου με τα συμφέροντα της επιχείρησης ή παράβασης των διατάξεων του νόμου αυτού από μέλη του διοικητικού συμβουλίου, συμπεριλαμβανομένου του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου, γ) ενημερώνει εγγράφως μία φορά τουλάχιστον κάθε τρίμηνο το διοικητικό συμβούλιο καθώς και τη γενική συνέλευση των μετόχων για τους ελέγχους που διενεργεί, δ) είναι υπεύθυνη για την παροχή και την ακρίβεια οποιασδήποτε πληροφορίας ζητηθεί από την Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, που συνιστάται με το άρθρο 11 του νόμου αυτού και διευκολύνει με κάθε πρόσφορο μέσο το έργο παρακολούθησης, ελέγχου και εποπτείας που αυτή εκτελεί.

4. Στην υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου απασχολείται τουλάχιστον ένας εσωτερικός ελεγκτής, που ορίζεται από τη γενική συνέλευση των μετόχων. Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι, δεν υπάγονται ιεραρχικά σε καμία υπηρεσιακή μονάδα της δημόσιας επιχείρησης, παρέχουν υπηρεσίες με έμμισθη εντολή και δεν αποκτούν ιδιότητα υπαλλήλου ή σχέση εξαρτημένης εργασίας.

Άρθρο 5

Στρατηγικό σχέδιο

1. Κάθε δημόσια επιχείρηση καταρτίζει και υποβάλλει στρατηγικό σχέδιο στη Διυπουργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, δια του εποπτεύοντος Υπουργείου.

2. Το στρατηγικό σχέδιο κάθε δημόσιας επιχείρησης πρέπει να είναι συμβατό με το αντίστοιχο τομεακό σχέδιο του Υπουργείου που την εποπτεύει και περιλαμβάνει ιδίως:

- α) την περιγραφή των στόχων που επιδιώκονται από το διοικητικό συμβούλιο,
- β) την επιλογή των αναγκαίων μέσων για την επίτευξη των στόχων σύμφωνα με τις επιλογές της διοίκησης,
- γ) τον προσδιορισμό του συνολικού κόστους και του τρόπου χρηματοδότησης των επί μέρους δράσεων,
- δ) τη διασύνδεση του στρατηγικού σχεδίου με το αντίστοιχο τομεακό σχέδιο του εποπτεύοντος Υπουργείου ή τα στρατηγικά σχέδια άλλων δημοσίων επιχειρήσεων.

3. Με αποφάσεις της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών εγκρίνονται, τροποποιούνται ή αναθεωρούνται τα στρατηγικά σχέδια των δημοσίων επιχειρήσεων. Με αποφάσεις της ίδιας Επιτροπής ορίζεται ο χρόνος υποβολής και η διάρκεια των στρατηγικών σχεδίων.

Άρθρο 6

Επιχειρησιακό σχέδιο

1. Κάθε δημόσια επιχείρηση καταρτίζει και υποβάλλει επιχειρησιακό σχέδιο στη Διυπουργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, δια του εποπτεύοντος Υπουργείου.

2. Κάθε επιχειρησιακό σχέδιο περιλαμβάνει επί μέρους σχέδια που περιγράφουν τους στόχους και τις δραστηριότητες κάθε υπηρεσιακής ή επιχειρησιακής μονάδας, διεύθυνσης ή τομέα, για κάθε διαχειριστική περίοδο και συνολικά για όλη τη διάρκεια του.

3. Κάθε επιχειρησιακό σχέδιο για κάθε ένα από τα έτη διάρκειας του περιλαμβάνει:

- α) τους στόχους που επιδιώκονται εκφρασμένους σε ποσά και ποσοστά,
- β) τις ενέργειες που προορίζονται για την επίτευξη των στόχων,
- γ) τον καθορισμό των αναγκών σε κεφάλαια και των πηγών χρηματοδότησης τους,
- δ) τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις,
- ε) τους ετήσιους χρηματοοικονομικούς, ποιοτικούς και επιχειρησιακούς δείκτες,
- στ) τις υποχρεώσεις προς τους καταναλωτές και την πρόβλεψη αποζημιώσεων,
- ζ) τις προϋποθέσεις και τις παραδοχές επίτευξης των στόχων,
- η) τις εσωτερικές διαδικασίες παρακολούθησης και ελέγχου της πραγματοποίησης των στόχων αυτών,
- θ) τη διασύνδεση του επιχειρησιακού σχεδίου με το αντίστοιχο στρατηγικό σχέδιο ή άλλα επιχειρησιακά σχέδια δημοσίων επιχειρήσεων.

4. Κάθε επιχειρησιακό σχέδιο οφείλει να προσδιορίζει συγκεκριμένες κατευθύνσεις βελτίωσης των οικονομικών αποτελεσμάτων με άμεσα εφαρμόσιμα κριτήρια και να περιλαμβάνει δείκτες αποδοτικότητας και ποιότητας με σκοπό την εξυπηρέτηση του πολίτη.

5. Με αποφάσεις της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών εγκρίνονται, τροποποιούνται ή αναθεωρούνται τα επιχειρησιακά σχέδια των δημοσίων επιχειρήσεων. Με αποφάσεις της ίδιας Επιτροπής ορίζεται ο χρόνος υποβολής και η διάρκεια των επιχειρησιακών σχεδίων.

Άρθρο 7

Υποχρεώσεις των δημοσίων επιχειρήσεων

1. Κάθε δημόσια επιχείρηση οφείλει:

- α) να εφαρμόζει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και να συμμορφώνεται απαρέγκλιτα προς τις διατάξεις των νόμων και των κανονιστικών διαταγμάτων και πράξεων,
- β) να τηρεί τις αποφάσεις και τις οδηγίες της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών,
- γ) να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων των στρατηγικών και επιχειρησιακών σχεδίων της δημόσιας επιχείρησης, στην αύξηση της αποτελεσματικότητας, της παραγωγικότητας και στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- δ) να τηρεί την εισοδηματική, τιμολογιακή, δανειοληπτική πολιτική της Κυβέρνησης.

2. Οι δημόσιες επιχειρήσεις υποβάλλουν στην Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών:

α) έως τη 16η Σεπτεμβρίου εκάστου έτους το σχέδιο του ετήσιου οικονομικού προϋπολογισμού τους, καθώς και εισηγητική έκθεση τεκμηρίωσης των οικονομικών μεγεθών,

β) τον ετήσιο απολογισμό, τις οικονομικές καταστάσεις και την έκθεση πεπραγμένων του διοικητικού συμβουλίου και την έκθεση ή το πιστοποιητικό του ορκωτού ελεγκτή λογιστή, εντός των προθεσμιών του κ.ν. 2190/ 1920, όπως ισχύει,

γ) τα απολογιστικά στοιχεία, καθώς και τα στοιχεία της απασχόλησης ανά τρίμηνο,

δ) κάθε πρόταση που αφορά σε αλλαγή κανονισμού λειτουργίας, συλλογικών συμβάσεων εργασίας, τιμολογίων, καθώς και κάθε άλλου μέτρου της διοίκησης που επηρεάζει σημαντικά τα οικονομικά αποτελέσματα πριν να τεθεί σε ισχύ.

3. Κάθε δημόσια επιχείρηση που προσφέρει προϊόντα ή υπηρεσίες σε καταναλωτές υποχρεούται, εντός έξι μηνών από τη θέση του νόμου αυτού σε ισχύ, να καταρτίσει και να υποβάλει στη Διυπουργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών Χάρτη Υποχρεώσεων προς τον Καταναλωτή (Χ.Υ.Κ.). Εντός τριών μηνών από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, οι δημόσιες επιχειρήσεις ζητούν εγγράφως τις απόψεις της Επιτροπής Προστασίας των καταναλωτών των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών του άρθρου 13 του ν. 2251/1994 (ΦΕΚ 191 Α') και του Συνηγόρου του Καταναλωτή του ν. 3297/ 2004 (ΦΕΚ 259 Α'). Ο Χ.Υ.Κ. καθορίζει τις καταστατικές υποχρεώσεις, τους όρους υπό τους οποίους η δημόσια επιχείρηση παρέχει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της προς τους καταναλωτές και τη διαδικασία αποζημίωσης προς αυτούς σε περίπτωση μη τήρησης εκ μέρους της των ανωτέρω υποχρεώσεων και όρων.

Άρθρο 8

Έλεγχος και εποπτεία των δημοσίων επιχειρήσεων

1. Ο κρατικός έλεγχος και η οικονομική εποπτεία των δημοσίων επιχειρήσεων ασκείται από τη Διυπουργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, διενεργείται κατ' εντολή της από την Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών και αφορά στον έλεγχο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 7 του παρόντος νόμου.

2. Ο έλεγχος των δημοσίων επιχειρήσεων που προβλέπεται από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν καταργεί ούτε υποκαθιστά φορολογικούς ή άλλους ελέγχους που διενεργούνται με βάση τις κείμενες διατάξεις ούτε την εποπτεία που ασκείται στις ανώνυμες εταιρείες από τη Διοίκηση.

Άρθρο 9

Κυρώσεις σε βάρος των δημοσίων επιχειρήσεων και των μελών των διοικητικών τους συμβουλίων

Με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, ύστερα από εισήγηση της Ειδικής Γραμματείας Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, που διαπιστώνει ότι κάποια δημόσια επιχείρηση παραβιάζει τις διατάξεις του νόμου αυτού και ανάλογα με την παράβαση, μπορεί:

α) να δεσμευθούν έσοδα των δημοσίων επιχειρήσεων από τον Τακτικό Προϋπολογισμό ή το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων σε ποσοστό μέχρι 50% του ετήσιου προβλεπόμενου ποσού,

β) να μην χορηγηθεί πλέον ουδεμία εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου για τα συναπτόμενα δάνεια,

γ) να παυθούν από τα καθήκοντα τους ο πρόεδρος, ο διευθύνων σύμβουλος και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου που έχουν οριστεί σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 4, ανάλογα με την ευθύνη τους.

Οι κυρώσεις αυτές δεν αναιρούν ούτε αναστέλλουν διαδικασίες επιβολής ποινικών, αστικών ή διοικητικών μέτρων που επιβάλλονται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Άρθρο 10

Διπυργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών

1. Συνιστάται Διπυργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (Δ.Ε.Δ.Ε.Κ.Ο.) στην οποία μετέχουν ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών ως Πρόεδρος και ο Υπουργός Ανάπτυξης, ο Υπουργός Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, ο Υπουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών και ο κατά περίπτωση αρμόδιος Υπουργός ως μέλη. Στη Διπυργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών μετέχει και ο Ειδικός Γραμματέας Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών χωρίς δικαίωμα ψήφου.

2. Ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών συντονίζει τη λειτουργία της Διπυργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών. Η Διπυργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών αποφασίζει, μετά από εισήγηση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις για τα συλλογικά κυβερνητικά όργανα που προβλέπονται στο άρθρο 16 του π.δ. 63/2005 (ΦΕΚ 98 Α').

3. Με απόφαση της Διπυργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών:

α) εξειδικεύεται για κάθε δημόσια επιχείρηση η οικονομική πολιτική σε πολιτική στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού, η εισοδηματική, η τιμολογιακή, η επενδυτική, η δανειοληπτική πολιτική, η πολιτική κρατικών ενισχύσεων, απασχόλησης, επιχορηγήσεων, θεσμικού εκσυγχρονισμού, λειτουργικής αναδιάρθρωσης ή άλλη και εγκρίνονται για κάθε δημόσια επιχείρηση τα στρατηγικά και επιχειρησιακά σχέδια, οι προϋπολογισμοί, οι επιχορηγήσεις, τα όρια δανεισμού και η παροχή εγγυήσεων του Δημοσίου, οι θέσεις των διοικήσεων των δημοσίων επιχειρήσεων για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας και όποιες άλλες ενέργειες, διαδικασίες, συμβάσεις ή ρυθμίσεις αναφέρονται στον παρόντα νόμο ότι τελούν υπό την έγκριση της Διπυργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών,

β) ορίζονται οι ενέργειες που είναι απαραίτητες, τα θεσμικά, οργανωτικά, λειτουργικά, διοικητικά ή άλλα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, καθώς και το χρόνο- διάγραμμα υλοποίησης τους για κάθε δημόσια επιχείρηση,

γ) ελέγχεται η εφαρμογή και η υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής εκ μέρους κάθε δημόσιας επιχείρησης,

δ) διαμορφώνεται η πολιτική προσλήψεων κάθε δημόσιας επιχείρησης.

Άρθρο 11

Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών

1. Συνιστάται στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (Ε.Γ.Δ.Ε.Κ.Ο.), με σκοπό τη διατύπωση εισηγήσεων και προτάσεων σε όλα τα θέματα αρμοδιότητας της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών.

2. Στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών συνιστάται θέση Ειδικού Γραμματέα Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, ο οποίος είναι προϊστάμενος της Ειδικής Γραμματείας Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, με βαθμό 2ο της κατηγορίας ειδικών θέσεων. Ο Ειδικός Γραμματέας διορίζεται με κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

3. Η Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών έχει τις εξής αρμοδιότητες:

α) εισηγείται στη Διυπουργική Επιτροπή Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών επί των θεμάτων της αρμοδιότητας της,

β) συγκροτεί υποεπιτροπές με σκοπό την επικουρία του έργου της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών,

γ) συνάπτει τις απαραίτητες συμβάσεις με φυσικά ή νομικά πρόσωπα για την παροχή από αυτά κάθε τύπου υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για τη διενέργεια του έργου της,

δ) συντάσσει το σχετικό κεφάλαιο για τις δημόσιες επιχειρήσεις στην εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού,

ε) συντάσσει και εκδίδει ετήσιο δελτίο ενημέρωσης για θέματα που αφορούν στις δημόσιες επιχειρήσεις.

4. Κάθε είδους δαπάνες και αμοιβές, που προκύπτουν κατά την εκτέλεση του έργου της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, των υποεπιτροπών και των ελέγχων, βαρύνουν τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών ορισμένες από αυτές τις δαπάνες μπορεί να βαρύνουν τον προϋπολογισμό των δημοσίων επιχειρήσεων στις οποίες αφορούν.

5. Η Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών επικουρείται στο έργο της από τη Διεύθυνση Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών και τη Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών κατά το μέρος που αφορά στα οικονομικά των φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας και των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, καθώς επίσης και από τη Διεύθυνση Κίνησης Κεφαλαίων Εγγυήσεων Δανείων και Αξιών του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών κατά το μέρος που αναφέρεται στις εγγυήσεις, στα δάνεια και στο μετοχολόγιο των δημοσίων επιχειρήσεων.

6. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών καθορίζονται ειδικότερα θέματα της Ειδικής Γραμματείας Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών σχετικά με τις

αρμοδιότητες της, τον τρόπο και τη διαδικασία άσκησης τους, την οργάνωση και τη λειτουργία της, τη στελέχωση της, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

Άρθρο 12

Ετήσιες οικονομικές καταστάσεις

1. Οι δημόσιες επιχειρήσεις συντάσσουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που υιοθετούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως προβλέπεται από τον Κανονισμό (Ε.Κ.) αριθ. 1606/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 19ης Ιουλίου 2002, που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (L 243) και τους Κανονισμούς που εκδίδονται από την Επιτροπή (Commission), κατ' εξουσιοδότηση των άρθρων 3 και 6 του Κανονισμού αυτού. Επιπλέον, οι μητρικές εταιρείες συντάσσουν Ετήσιες Ενοποιημένες Οικονομικές καταστάσεις, σύμφωνα με τα Πρότυπα που προαναφέρονται.

2. Οι δημόσιες επιχειρήσεις διαχωρίζουν το κόστος που προορίζεται για την παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (Υ.Γ.Ο.Σ.), όπως αυτές ρυθμίζονται από τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου (άρθρα 16 και 86 παρ. 2 της συνθήκης Ε.Κ.), από το κόστος που σχετίζεται με τις δραστηριότητες τους που είναι ανοικτές στον ανταγωνισμό.

Άρθρο 13

Νεοπροσλαμβανόμενο προσωπικό

1. Οι δημόσιες επιχειρήσεις μπορούν στο εξής, για λόγους γενικού συμφέροντος που συνδέονται με τη λειτουργία τους, κατά παρέκκλιση των διατάξεων των εσωτερικών κανονισμών ή οργανισμών τους που έχουν ισχύ νόμου ή ισχύ κανονιστική ή οποιαδήποτε άλλη ισχύ, καθώς και κατά παρέκκλιση οποιωνδήποτε διατάξεων ή συμφωνιών, να προσλαμβάνουν το πάσης φύσεως προσωπικό τους με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας για δοκιμαστική περίοδο διάρκειας μέχρι επτά (7) μηνών, ύστερα από προκήρυξη στην οποία καθορίζονται, από την ίδια τη δημόσια επιχείρηση, τα κριτήρια πρόσληψης. Η διαδικασία πρόσληψης του προσωπικού των δημοσίων επιχειρήσεων, καθώς και της μετέπειτα σύναψης της σχετικής σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου, ύστερα από αξιολόγηση της δοκιμαστικής περιόδου από την οικεία δημόσια επιχείρηση, ελέγχεται από το Α.Σ.Ε.Π., σύμφωνα με τις κείμενες κάθε φορά διατάξεις που διέπουν τις αρμοδιότητες του και τις ειδικότερες ρυθμίσεις της κοινής υπουργικής απόφασης της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού. Η σύμβαση του προηγούμενου εδαφίου διέπεται αποκλειστικά από τις κείμενες κάθε φορά διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας, που ρυθμίζουν τις σχέσεις εργοδότη και εργαζομένου στον ιδιωτικό τομέα.

2. Ειδικότερα, συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου των προσλαμβανόμενων, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, μετά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, μπορούν να καταγγέλλονται σύμφωνα με τους όρους και προϋποθέσεις της εκάστοτε ισχύουσας εργατικής νομοθεσίας.

3. Η άσκηση του δικαιώματος της καταγγελίας δεν επιτρέπεται να γίνεται καταχρηστικά, αλλά μέσα στα όρια που ορίζονται από το άρθρο 281 του Αστικού Κώδικα.

4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και του εποπτεύοντος την οικεία δημόσια επιχείρηση Υπουργού ρυθμίζονται τα κάθε είδους ειδικότερα θέματα, τα οποία αφορούν στην εφαρμογή των διατάξεων των προηγούμενων παραγράφων κατά παρέκκλιση των τυχόν αντίθετων διατάξεων εσωτερικών κανονισμών ή οργανισμών ή συλλογικών συμβάσεων ή οποιωνδήποτε άλλων διατάξεων ή συμφωνιών που ισχύουν στις επιχειρήσεις αυτές.

Άρθρο 14

Υφιστάμενο προσωπικό

1. Οι διοικήσεις των δημοσίων επιχειρήσεων, που εμφανίζουν αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα ή επιχορηγούνται από το Δημόσιο με στόχο την εξυγίανση τους υποχρεούνται να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αξιοποίηση του προσωπικού τους καταρτίζοντας, όπου χρειάζεται, νέους κανονισμούς προσωπικού και οργανογράμματα, καθώς και προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του. Ιδιαίτερα για τους γενικούς κανονισμούς προσωπικού των επιχειρήσεων και για ζητήματα που αφορούν στις εργασιακές σχέσεις, οποιαδήποτε αλλαγή γίνεται ύστερα από διαπραγματεύσεις των δύο μερών (επιχείρησης και εργαζομένων) με τη διαδικασία της υπογραφής συλλογικής σύμβασης με την πιο αντιπροσωπευτική συνδικαλιστική οργάνωση της επιχείρησης.

2. Οι αλλαγές της προηγούμενης παραγράφου με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων κατά τη διαγραφόμενη σε αυτό διαδικασία πρέπει να ολοκληρωθούν εντός αποκλειστικής προθεσμίας τεσσάρων μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου ή, σε περίπτωση που η δημόσια επιχείρηση εμφανίσει αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα ή επιχορηγηθεί από το Δημόσιο με στόχο την εξυγίανση της στην οικονομική χρήση του έτους 2005 ή σε επόμενη από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου οικονομική χρήση, από τη δημοσίευση του ισολογισμού της για την οικονομική αυτή χρήση.

3. Αν για οποιονδήποτε λόγο η παραπάνω προθεσμία παρέλθει άπρακτη, οι ως άνω αλλαγές γίνονται με νόμο.

Άρθρο 15

Πεδίο εφαρμογής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΕ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΕΙΣΗΓΜΕΝΕΣ ΣΕ
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος κεφαλαίου υπάγονται οι ανώνυμες εταιρείες της παρ. 5 του άρθρου 1.

Οι εταιρείες αυτές ευρίσκονται εκτός του, κατά τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις, ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Άρθρο 16

Οργάνωση, λειτουργία, διοίκηση και κρατική εποπτεία

1. Επί των ανωνύμων εταιρειών που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται οι διατάξεις του κ.ν. 2190/1920, του ν. 3016/2002, όπως ισχύουν, και οι λοιπές διατάξεις οι εφαρμοζόμενες σε κάθε άλλη εισηγμένη σε οργανωμένη αγορά ανώνυμη εταιρεία.

2. Η κρατική εποπτεία, όπου προβλέπεται, ασκείται επί της λειτουργίας και των δραστηριοτήτων των εταιρειών αυτών, όπως και επί κάθε άλλης ανώνυμης εταιρείας, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά σε ειδικές διατάξεις.

3. Η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 2 έχει και στην προκειμένη περίπτωση εφαρμογή.

Άρθρο 17

Θέματα προσωπικού

1. Οι ανώνυμες εταιρείες του παρόντος κεφαλαίου μπορούν να προσλαμβάνουν το πάσης φύσεως προσωπικό με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου ή αορίστου χρόνου, μετά από δοκιμαστική περίοδο ή μη. Οι συμβάσεις αυτές διέπονται αποκλειστικά από τις διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας που ρυθμίζουν τις σχέσεις εργοδότη και εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα.

2. Οι συμβάσεις αυτές μπορούν να καταγγέλλονται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις της εκάστοτε ισχύουσας εργατικής νομοθεσίας.

3. Για όσες των εταιρειών του Κεφαλαίου Β' του παρόντος νόμου το Δημόσιο εξακολουθεί να κατέχει την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου και αντ' αυτών εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 13 του παρόντος νόμου.

4. Ως προς το υφιστάμενο προσωπικό των εταιρειών του κεφαλαίου αυτού εφαρμόζεται το άρθρο 14, αν οι εταιρείες επιχορηγούνται από το Δημόσιο με στόχο την εξυγίανση τους ή εμφανίζουν αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα τουλάχιστον κατά τη χρήση κατά τη διάρκεια της οποίας τίθεται σε ισχύ ο νόμος αυτός ή κατά την προηγούμενη ή την επόμενη αυτής οικονομική χρήση. Στην τελευταία περίπτωση, η προθεσμία των τεσσάρων μηνών ξεκινά από τη δημοσίευση του ισολογισμού κάθε δημόσιας επιχείρησης για την επόμενη οικονομική χρήση από τη θέση του νόμου αυτού σε ισχύ.

5. Η διάταξη του άρθρου 10 παρ. 6 του ν. 3051/2002 έχει και στην προκειμένη περίπτωση εφαρμογή.

Άρθρο 18

Μεταβατική διάταξη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Έως την 1η Ιουλίου 2006, τα διοικητικά συμβούλια των δημοσίων επιχειρήσεων που έχουν συγκροτηθεί και λειτουργούν με βάση τις διατάξεις που καταργούνται με το άρθρο 20, θεωρείται ότι έχουν συγκροτηθεί και λειτουργούν νόμιμα.

Άρθρο 19

Εξαιρέσεις

Από το πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου Α' του νόμου αυτού εξαιρούνται οι ανώνυμες εταιρείες που έχουν συσταθεί με βάση το ν. 1955/1991 (ΦΕΚ 112 Α') και την εξουσιοδότηση του άρθρου 5 παράγραφος 6 του ν. 2229/1994 (ΦΕΚ 138 Α') και όσες δημόσιες επιχειρήσεις έχουν ήδη τεθεί με ρητή διάταξη νόμου εκτός του, κατά τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις, ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του εποπτεύοντος Υπουργού δύνανται να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής όλων ή ορισμένων διατάξεων του Κεφαλαίου Α' του παρόντος νόμου και άλλες δημόσιες επιχειρήσεις.

Άρθρο 20

Καταργούμενες διατάξεις

1. Το άρθρο 1 του ν. 2414/1996 καταργείται/ Όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται παραπομπή ή αναφορά στο άρθρο 1 του ν. 2414/1996 νοείται εφεξής το άρθρο 1 του νόμου αυτού.

2. Τα άρθρα 5, 6 και 7 του ν. 2414/1996 καταργούνται. Όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται παραπομπή ή αναφορά στα άρθρα 5, 6 και 7 του ν. 2414/1996 νοείται εφεξής το άρθρο 3 του νόμου αυτού.

3. Το άρθρο 9 του ν. 2414/1996 καταργείται /Όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται αναφορά στο άρθρο 9 του ν. 2414/1996 νοείται εφεξής η παράγραφος 3 του άρθρου 7 του νόμου αυτού.

4. Το άρθρο 10 του ν. 2414/1996 καταργείται. Όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται αναφορά στο άρθρο 10 του ν. 2414/1996, εφαρμόζονται εφεξής, κατά περίπτωση, οι διατάξεις του άρθρου 13 ή του άρθρου 14 ή του άρθρου 17 του νόμου αυτού.

5. Επίσης καταργούνται:

α) Τα άρθρα 2, 3, 4, 8 και 11 του ν. 2414/1996.

β) Η περίπτωση δ' της παραγράφου 5 του άρθρου 4 του ν. 2469/1997.

γ) Το άρθρο 26 παράγραφος 7 του ν. 3156/2003 (ΦΕΚ 157 Α')

δ) Κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη που είναι αντίθετη στις διατάξεις του νόμου αυτού ή αφορά θέμα που ρυθμίζεται από αυτόν, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο αυτόν.

Άρθρο 21

Η προθεσμία της παραγράφου 1 του άρθρου 57 του ν. 3371/2005 (ΦΕΚ 178 Α') παρατείνεται μέχρι την 31η Μαρτίου 2006.

Οι λοιπές ρυθμίσεις της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου παραμένουν σε ισχύ.

Άρθρο 22

Έναρξη ισχύος

1. Το άρθρο 12 παρ. 1 του νόμου αυτού τίθεται σε ισχύ από την 31η Δεκεμβρίου 2007.

2. Η ισχύς των υπόλοιπων διατάξεων του νόμου αυτού αρχίζει από την 31η Δεκεμβρίου 2005.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεση του ως νόμου του Κράτους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αναστόπουλος Ιωάννης , Οι δημόσιες επιχειρήσεις, εκδ. Σάκκουλα, 1987
- 2) Βλαχόπουλος Σπύρος , Ιδιωτικοποίηση: Το συνταγματικό πλαίσιο μιας πολιτικής απόφασης, εκδ. Σάκκουλα, 1999
- 3) Γέροντας Απόστολος , Δημόσιο οικονομικό δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα 2002
- 4) Γεωργακόπουλος Θεόδωρος Α.Εισαγωγή στην Δημόσια Οικονομική, Β' Έκδοση, , Εκδόσεις Ευγ. Μπενου,1997
- 5) Γεωργακόπουλος Θεόδωρος Α.Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία, Έκδοση ΣΤ', Εκδόσεις Γ.Μπένου, 2002
- 6) Δαρδάνου Γεώργιος, Πολιτική Ανταγωνισμού και Ρυθμιστική Πολιτική, , Εκδόσεις Τυπωθήτω
- 7) Δελλής Γεώργιος , Κοινή ωφέλεια και αγορά, εκδ. Σάκκουλα, 2006,
- 8) Θεοχαροπούλου – Κοντόγιωργα Δήμητρα , Η αρχή της επικουρικότητας του κράτους στην εσωτερική έννομη τάξη, Ελλ Δ/νη, 1999
- 9) Τσιρωνάς Αθανάσιος , Αποκρατικοποιήσεις, εκδ. Σάκκουλα, 2006

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- 1)www.dei.gr
- 2)www.opap.gr
- 3)www.wikipedia.gr
- 4)www.kathimerini.gr
- 5)www.iraj.gr
- 6)www.ote.gr

